

**Γήρανση και Κοινωνική Πολιτική
ΕΣΔΔΑ - ΚΘ΄ - 29η - Εκπαιδευτική Σειρά**

Εισηγητής: Χρήστος Μπάγκαβος

Περιεχόμενα

---

1. Το γενικό πλαίσιο διαμόρφωσης της κοινωνικής πολιτικής υπό το πρίσμα της δημογραφικής γήρανσης
  - 1.1 Το δημογραφικό πλαίσιο διαμόρφωσης της κοινωνικής πολιτικής
  - 1.2 Γήρανση και κοινωνική πολιτική – Πλαίσιο και Πολιτικές Ενεργού Γήρανσης
    - 1.2.1 Το γενικό πλαίσιο
    - 1.2.2 Οι κοινωνικο-οικονομικές και πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης
    - 1.2.3 Οι προκλήσεις για άσκηση δημογραφικής και κοινωνικής πολιτικής
    - 1.2.4 Πολιτικές στο πλαίσιο της δημογραφικής και της «ενεργού» γήρανσης
    - 1.2.5 «Ενεργός» και «υγιής» γήρανση – Έννοιες και ορισμοί
    - 1.2.6 Δείκτης ενεργού γήρανσης
    - 1.2.7 Προσεγγίζοντας τις επιπτώσεις και τις πολιτικές υπό το πρίσμα της «ενεργού» γήρανσης
  - 1.3 Γήρανση και κοινωνική πολιτική – Ανάλυση
    - 1.3.1 Τα βασικά σημεία
    - 1.3.2 Αλλαγές που επηρεάζουν τα χαρακτηριστικά των ηλικιωμένων ατόμων
    - 1.3.3 Γήρανση και κοινωνικο-οικονομική οργάνωση
    - 1.3.4 Γήρανση και προκλήσεις για άσκηση πολιτικής
    - 1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση
2. Πληθυσμιακές μεταβολές και δημογραφική γήρανση
  - 2.1 Το πλαίσιο των δημογραφικών αλλαγών
  - 2.2 Δημογραφικές εξελίξεις και προοπτικές
  - 2.3 Δημογραφικές διαστάσεις της μετανάστευσης

---

3. Γήρανση και αγορά εργασίας

- 3.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία – Σχέσεις και διαχρονικές μεταβολές
- 3.2 Η θέση των ηλικιωμένων εργαζομένων στην αγορά εργασίας (δείκτες συμμετοχής, απασχόλησης και ανεργίας) – Γήρανση του εργατικού δυναμικού
- 3.3 Η συμβολή των ηλικιωμένων εργαζόμενων στη μεταβολή του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης
- 3.4 Οι προοπτικές εξέλιξης του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας
- 3.5 Κύκλος ζωής, θνησιμότητα, συμμετοχή στην αγορά εργασίας, απασχόληση, ανεργία και συνταξιοδότηση
- 3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

4. Γήρανση και συνταξιοδότηση

- 4.1 Στόχοι και περιορισμοί ενός αναδιανεμητικού συστήματος υπό το πρίσμα της δημογραφικής γήρανσης
- 4.2 Η λειτουργία του αναδιανεμητικού συστήματος και η σημασία της δημογραφικής γήρανσης
- 4.3 Ερωτήματα, περιορισμοί και κοινωνική αποτελεσματικότητα
- 4.4 Οι προοπτικές εξέλιξης χωρίς αλλαγές
- 4.5 Οι προσαρμογές του συστήματος
- 4.6 Προσαρμογές και συγκράτηση των συνταξιοδοτικών δαπανών
- 4.7 Μελέτη περίπτωσης: Η βιωσιμότητα του γαλλικού αναδιανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος
- 4.8 Οικονομική κρίση και συνταξιοδοτική δαπάνη: Η περίπτωση της Ελλάδας (2008-2020)

---

1. Το γενικό πλαίσιο διαμόρφωσης της κοινωνικής πολιτικής υπό το πρίσμα της δημογραφικής γήρανσης

1.1 Το δημογραφικό πλαίσιο διαμόρφωσης της κοινωνικής πολιτικής

1.2 Γήρανση και κοινωνική πολιτική – Πλαίσιο και Πολιτικές Ενεργού Γήρανσης

1.2.1 Το γενικό πλαίσιο

Κοινωνικο-οικονομικές και πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης

Οι προκλήσεις για άσκηση δημογραφικής και κοινωνικής πολιτικής

Οι πολιτικές στο πλαίσιο της δημογραφικής γήρανσης

Προσεγγίζοντας τις επιπτώσεις και τις πολιτικές υπό το πρίσμα της «ενεργού» γήρανσης

1.2.2 Οι κοινωνικο-οικονομικές και πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης

- Πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης
- Οικονομικές και δημοσιονομικές επιπτώσεις της γήρανσης
- Κοινωνικές δομές, κοινωνία των πολιτών και κοινωνική συνοχή
- Κοινωνική στήριξη, μακροχρόνια φροντίδα των ηλικιωμένων και ποιότητα ζωής
- Γήρανση, στέγαση και τεχνολογικό περιβάλλον
- Υγεία, ευημερία και ευαλωτότητα

1.2.3 Οι προκλήσεις για άσκηση δημογραφικής και κοινωνικής πολιτικής

- Η συρρίκνωση του πληθυσμού και η ερήμωση της υπαίθρου
- Ο αυξημένος αριθμός ατόμων ηλικίας 80 ετών που ζουν μόνα τους
- Η ανάγκη για αύξηση των ετών υγιούς επιβίωσης (κατάσταση υγείας vs. θνησιμότητα)
- Βελτίωση του συστήματος παροχής μακροχρόνιας φροντίδας
- Προώθηση ενεργούς κοινωνικής συμμετοχής
- Αξιοποίηση της «silver economy»
- Μεγιστοποίηση της «κοινωνικής καινοτομίας»

1.2.4 Πολιτικές στο πλαίσιο της δημογραφικής γήρανσης

- Πολιτικές για τη γονιμότητα, τη θνησιμότητα και τη μετανάστευση
- Διασφάλιση οικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας
- Προαγωγή της υγείας και της ευημερίας στις προχωρημένες ηλικίες
- Παροχή κατάλληλης ανθρωποκεντρικής μακροχρόνιας φροντίδας
- Υιοθέτηση υποστηρικτικών τεχνολογιών βασισμένων σε ΤΠΕ
- Συμμετοχή των ηλικιωμένων σε δραστηριότητες (κοινωνικές, πολιτιστικές, πολιτικές κλ.π.)

1.2.5 «Ενεργός» και «υγιής» γήρανση

1.2.5.1 Έννοιες και ορισμοί_1

Ενεργός και υγιής γήρανση - Active and healthy ageing

The process of optimising opportunities in health, participation and security in order to enhance quality of life as people age. Active ageing applies to both individuals and groups. It allows people to realise their potential for physical, social and mental well-being throughout their lives and to participate in society according to their needs, desires and capacities, while providing them with adequate protection, security and care when they require assistance (WHO 2002).

Κοινωνική καινοτομία - Social innovation

... the development and implementation of new ideas (products, services, models) to meet social needs and create new social relationships or collaborations. It represents new responses to pressing social demands, which affect the process of social interactions. It is aimed at improving human well-being. Social innovations are innovations that are social in both their ends and their means. They are innovations that are not only good for society but also enhance individuals' capacity to act. (European Commission 2013, p. 6)

1.2.5.1 Έννοιες και ορισμοί_2

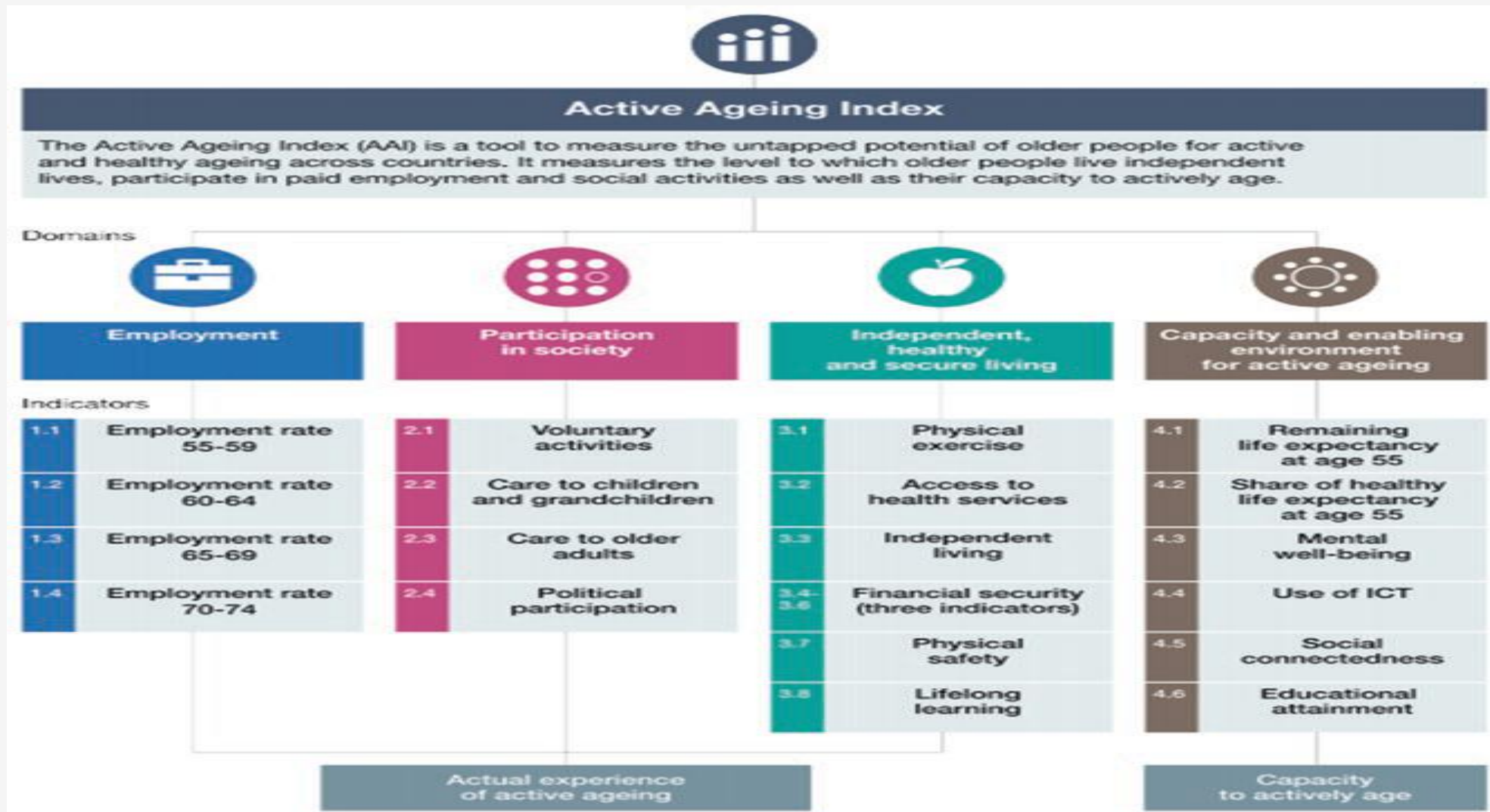

«Αργυρή» οικονομία – «Silver» economy

... the 'Silver Economy' is a concept that sets its focus on the opportunities arising from the increasing longevity and the ageing of societies. The core idea of the approach is that there will be new and growing markets targeting people aged 50+.

...it is not a single but a cross-sectional market that comprises numerous economic areas such as health and care, mobility, housing, social and household services, tourism, education, financial services, areas of leisure, culture, new media, or ICTs. Especially the areas of housing, health, and social care supported by ICTs provide potential for all European member states (Heinze et al. 2011; Merkel et al. 2019).

1.2.6 Δείκτης ενεργού γήρανης (Zaidi 2015, p. 3)

1.2.7 Προσεγγίζοντας τις επιπτώσεις και τις πολιτικές υπό το πρίσμα της «ενεργού» γήρανσης

- Επίτευξη της «ενεργού» γήρανσης
- Πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης
- Οικονομικές επιπτώσεις της γήρανσης
- Συντάξεις, αποταμίευση, και «χρηματο-οικονομική» εκπαίδευση
- Αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου
- Κατάσταση υγείας στις υψηλές ηλικίες
- Κύκλος ζωής και βελτίωση της κατάστασης υγείας - Γεροντολογία
- Γήρανση, στέγαση και τεχνολογικό περιβάλλον
- Συμμετοχή στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι
- Κοινωνική στήριξη και μακροχρόνια φροντίδα

1.2.7.1 Επίτευξη της «ενεργού» γήρανσης

- Γενικά διαχρονική βελτίωση (αύξηση δεικτών απασχόλησης, καλύτερη ποιότητα ζωής, απτά οικονομικά αποτελέσματα)
- Οι διαφοροποιήσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, αν και συρρικνώνονται, εξακολουθούν να υπάρχουν
- Οι χαμηλοί δείκτες ενεργού γήρανσης σχετίζονται με την ανεπάρκεια των συντάξεων, τα χαμηλά ποσοστά απασχόλησης και τις λίγες ευκαιρίες για κοινωνική συμμετοχή των ηλικιωμένων σε συνδυασμό με τα υψηλά επίπεδα ανισότητας, ειδικότερα μεταξύ ανδρών και γυναικών
- Τα αυξανόμενα ποσοστά υπερηλίκων ατόμων (80 ετών και άνω) που ζουν μόνα τους, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη απόκλιση μεταξύ μέσης διάρκειας ζωής και μέσης διάρκειας ζωής με καλή υγεία συνηγορούν, χωρίς τη λήψη μέτρων, σε αυξανόμενο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού.
- Σε αντίθεση με ότι είναι γενικά αποδεκτό
  - η γήρανση δεν συνδέεται αναπόφευκτα με τις χρόνιες παθήσεις. Εκτιμάται ότι μόνο το 20-25 τοις εκατό του προσδόκιμου επιβίωσης με καλή υγεία είναι γονιδιακής φύσης
  - στην πραγματικότητα, η μοριακή και κυτταρική βλάβη που σχετίζεται με την ηλικία μπορεί να προληφθεί ή να καθυστερήσει σε μεγάλο βαθμό με παρεμβάσεις στον τρόπο ζωής και στην ύπαρξη ευνοϊκού περιβάλλοντος για την υγεία

1.2.7.2 Πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης_1

Συνολικός πληθυσμός

Η σημερινή κατά ηλικία δομή του πληθυσμού στις ευρωπαϊκές χώρες συνηγορεί σε μία αναπόφευκτη μείωση του συνολικού πληθυσμού (population momentum)

- Η μείωση αυτή θα επιβραδυνθεί λόγω της αναμενόμενης μείωσης της θνησιμότητας
- Αλλά θα ενταθεί λόγω των αναμενόμενων χαμηλών επιπέδων γονιμότητας
- Ουσιαστικά
  - η συρρίκνωση του αριθμού των ατόμων σε αναπαραγωγική ηλικία (15 έως 49 ετών) τα επόμενα χρόνια, ακόμη και αν αυξάνει η γονιμότητα, θα οδηγεί σε μείωση του αριθμού των γεννήσεων
  - παράλληλα η αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων, ειδικότερα στις ηλικίες 70 ετών και άνω, ακόμη και αν μειώνεται η θνησιμότητα, θα οδηγεί σε αυξημένο αριθμό θανάτων, και
  - συνεπώς το φυσικό ισοζύγιο (διαφορά μεταξύ γεννήσεων και θανάτων), ανάλογα με τα σημερινά επίπεδα, θα γίνει ή θα παραμείνει αρνητικό και ο συνολικός πληθυσμός θα μειώνεται
- Η διεθνής μετανάστευση μπορεί να επιβραδύνει τον ρυθμό μείωσης του συνολικού πληθυσμού, αλλά δεν μπορεί να αποτρέψει την πληθυσμιακή μείωση, παρά μόνο εάν είναι συνεχής και έντονη.

1.2.7.2 Πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης_2

Κατά ηλικία δομή_1

Η σημερινή κατά ηλικία δομή του πληθυσμού στις ευρωπαϊκές χώρες συνηγορεί σε μία αναπόφευκτη ένταση της δημογραφικής γήρανσης

- Αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων ατόμων (65 ετών και άνω)
- Αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων στο συνολικό πληθυσμό (65 ετών και άνω/συνολικό πληθυσμό)
- Αύξηση του αριθμού των υπέργηρων ατόμων (80 ετών και άνω) και του ποσοστού τους στον πληθυσμό των ηλικιωμένων (80 ετών και άνω/65 ετών και άνω)
- Αύξηση του λόγου δημογραφικής εξάρτησης των ηλικιωμένων (άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω/άτομα ηλικίας 15 έως 64 ετών)
- Αύξηση του ποσοστού των ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο συνολικό πληθυσμό των παραγωγικών ηλικιών (15 έως 65 ετών)

1.2.7.2 Πληθυσμιακές επιπτώσεις της δημογραφικής γήρανσης_3

Κατά ηλικία δομή_2

- Η αναμενόμενη μείωση της θνησιμότητας θα εντείνει τη δημογραφική γήρανση
- Η αναμενόμενη ένταση της δημογραφικής γήρανσης δεν μπορεί τις επόμενες 2-3 δεκαετίες να αποτραπεί μέσω της αύξησης της γονιμότητας
- Η διεθνής μετανάστευση δεν μπορεί να αποτρέψει την περαιτέρω ένταση της δημογραφικής γήρανσης, αλλά μπορεί να επιβραδύνει κάποιες από τις πτυχές της, π.χ. μέσω της επιβράδυνσης του ρυθμού μείωσης του πληθυσμού των παραγωγικών ηλικιών (15 έως 64 ετών)

1.2.7.3 Οικονομικές επιπτώσεις της γήρανσης

- Οι κίνδυνοι, από οικονομικής άποψης, μιας πιο μακροχρόνιας επιβίωσης σε σχέση με την αναμενόμενη, και της επιβίωσης σε υψηλές ηλικίες και σε νοικοκυριά ενός ατόμου
- Η οικονομική πρόκληση της γήρανσης του πληθυσμού έχει υπερεκτιμηθεί, αλλά η αύξηση στη διάρκεια της εργασιακής ζωής, γενικά, κρίνεται απαραίτητη για την αντιμετώπιση των συνεπειών στα δημόσια οικονομικά
- Η σύνδεση της ηλικίας συνταξιοδότησης με το προσδόκιμο επιβίωσης αναπόφευκτα οδηγεί σε επέκταση της διάρκειας του εργασιακού βίου
- Η οικονομική μεγέθυνση μπορεί να επηρεαστεί από τις μεταβολές του πληθυσμού των παραγωγικών ηλικιών η οποία ειδικότερα θα συνδυαστεί, με μείωση του συνολικού μεγέθους και ένταση της γήρανσης, του εργατικού δυναμικού
- Υπάρχουν αντεπιχειρήματα για τα προαναφερόμενα σημεία

1.2.7.4 Συντάξεις, αποταμίευση, και «χρηματο-οικονομική» εκπαίδευση

Η ύπαρξη «ιδιωτικών» συντάξεων, κεφαλαιοποιητικού χαρακτήρα, ως συμπλήρωμα στις συντάξεις που παρέχονται μέσω του αναδιανεμητικού συστήματος, γενικά, κρίνεται απαραίτητη αφού εκτιμάται ότι συνδυάζεται με:

- διαφοροποίηση των κινδύνων του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, μετριάζοντας τον δημογραφικό κίνδυνο
- δυνατότητα συσσώρευσης κεφαλαίων (άρα υψηλότερων επενδύσεων, παραγωγικότητας, ανάπτυξης, μισθών και φορολογικών εσόδων)
- σημαντικότερες αποδόσεις, μακροπρόθεσμα (συντάξεις νέας γενιά), σε σχέση με το πλήρως αναδιανεμητικό σύστημα
- δημιουργία προσωπικών λογαριασμών που πιθανώς θα παρέχει αντικίνητρα για αδήλωτη εργασία
- Υπάρχουν αντεπιχειρήματα και για προαναφερόμενα σημεία

1.2.7.5 Αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

- Σε κάποιες περιπτώσεις δίνεται προτεραιότητα σε εξωτερικά κίνητρα (όπως νομικές ρυθμίσεις και επαγγελματικές συμβουλές) και σε κάποιες άλλες δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην κατάσταση υγείας, στην επαγγελματική κατάρτιση και τις δεξιότητες καθώς και στις συνθήκες εργασίας.
- Οι ενεργές πολιτικές απασχόλησης φαίνεται ότι επιτυγχάνουν την ένταξη των ηλικιωμένων εργαζομένων στην απασχόληση
- Υπάρχει προβληματισμός αναφορικά με την επέκταση του εργασιακού βίου σε τομείς των υπηρεσιών που απαιτούν χρήση της τεχνολογίας
- Η αύξηση των δεικτών απασχόλησης στις ηλικίες 55 ετών και άνω σχετίζονται με τις πολιτικές ή είναι ένα cohort effect?

1.2.7.6 Κατάσταση υγείας στις υψηλές ηλικίες - Κύκλος ζωής και βελτίωση της κατάστασης υγείας – Γεροντολογία

- Κατάσταση υγείας στις υψηλές ηλικίες - Κύκλος ζωής και βελτίωση της κατάστασης υγείας – Γεροντολογία
  - Υπάρχει διάσταση μεταξύ του προσδόκιμου επιβίωσης (αυξάνει) και του προσδόκιμου επιβίωσης με καλή υγεία (στασιμότητα).
  - Αν και η κοινωνική συμμετοχή είναι σημαντικός παράγοντας για την ποιότητα ζωής του ατόμου και για την κοινωνία, η αύξηση των επιπέδων κοινωνικής συμμετοχής συνεισφέρει πολύ λίγο στη μεταβολή του προσδόκιμου επιβίωσης με καλή υγεία
  - Λείπει η δυνατότητα για συνδυασμό της αμειβόμενης εργασίας με άλλες δραστηριότητες, όπως ο εθελοντισμός και η άτυπη φροντίδα
  - Υπάρχει ανάγκη μέτρων πρόληψης για την αντιμετώπιση της λειτουργικής εξάρτησης των ατόμων
  - Όπως προαναφέρθηκε η γήρανση δεν συνδέεται αναπόφευκτα με τις χρόνιες παθήσεις. Στην πραγματικότητα, η μοριακή και κυτταρική βλάβη που σχετίζεται με την ηλικία μπορεί να προληφθεί ή να καθυστερήσει σε μεγάλο βαθμό με παρεμβάσεις στον τρόπο ζωής και στην ύπαρξη ευνοϊκού περιβάλλοντος για την υγεία
  - Οι όποιες παρεμβάσεις πρέπει να ξεκινούν σε μικρότερες ηλικίες και μέσα σε μια προοπτική του συνολικού κύκλου ζωής των ατόμων

1.2.7.7 Γήρανση, στέγαση και τεχνολογικό περιβάλλον - Συμμετοχή στο κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι

- Κατάσταση των κατοικιών και προσβασιμότητα, ιδιοκτησιακό καθεστώς, οικονομικοί πόροι ιδιοκτήτη/ενοικιαστή, φιλικές προς τη γήρανση γειτονιές
- Υποστηρικτικές τεχνολογίες που βασίζονται στην τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς της κινητικότητας, της στέγασης και της υγείας
- Η υψηλή κοινωνική συμμετοχή συνδέεται με υψηλή συμμετοχή σε δραστηριότητες εθελοντισμού και φροντίδας για παιδιά και εγγόνια.
- Γενικά, χαμηλή συμμετοχή στα κοινά (και στην πολιτική εκπροσώπηση)
- Η περαιτέρω συμμετοχή των ηλικιωμένων στα κοινά μπορεί να αναδείξει τις πραγματικές τους ανάγκες

1.2.7.8 Κοινωνική στήριξη και μακροχρόνια φροντίδα

- Κοινωνική στήριξη και μακροχρόνια φροντίδα
  - Επέκταση των υπηρεσιών, συντονισμός των υπηρεσιών, εφαρμογή προσωποποιημένης φροντίδας, και απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση των εργαζομένων στον τομέα παροχής μακροχρόνιας φροντίδας
  - Καλύτερος προσδιορισμός των ομάδων-στόχων που χρήζουν μακροχρόνιας φροντίδας και των αναγκών τους
  - Στήριξη αυτών που παρέχουν άτυπη μακροχρόνια φροντίδα
  - Ηλικιωμένοι μετανάστες ως ομάδα-στόχος για μακροχρόνια φροντίδα
  - Ανάπτυξη δομών σε «τοπική» κλίμακα
  - Μετατόπιση της εστίασης των πολιτικών από την έντονη ανάγκη για φροντίδα στην πρόληψη και τον προγραμματισμό αναφορικά με τη μακροχρόνια φροντίδα
  - Βελτίωση των συνθηκών εργασίας και επανεκπαίδευση των εργαζομένων στον τομέα παροχής μακροχρόνιας φροντίδας
  - Αναβάθμιση της δημόσιας εικόνας της μακροχρόνιας φροντίδας.

1.3 Γήρανση και κοινωνική πολιτική – Ανάλυση

1.3.1 Τα βασικά σημεία

1.3.1.1 Βασικοί προβληματισμοί

---

1. Κοινωνικός ορισμός της ηλικίας (συνήθως σε συνάρτηση με την ηλικία συνταξιοδότησης). Απόσυρση από την εργασία και από πολλές άλλες κοινωνικές ευθύνες
2. Για τους ηλικιωμένους υπάρχουν λίγα κίνητρα για συμμετοχή τους σε παραγωγικές δραστηριότητες και παράλληλα υπάρχουν εμπόδια στην εμπλοκή τους σε παραγωγικές δραστηριότητες
3. Συνεπώς, απαιτείται σημαντική μεταφορά πόρων από τα άτομα των παραγωγικών ηλικιών προς τους ηλικιωμένους και παράλληλα οι κοινωνίες στερούνται την πιθανή συνεισφορά με όρους κοινωνικής ευημερίας.
4. Επιπρόσθετα, οι ενήλικες έχουν συχνά την ευθύνη φροντίδας των ηλικιωμένων
5. Οι δημογραφικές αλλαγές και η δημογραφική γήρανση ειδικότερα επιτείνουν τις προαναφερόμενες συνθήκες αφού όχι μόνο αυξάνει ο αριθμός και το ποσοστό των ηλικιωμένων αλλά παράλληλα οι διαδοχικές γενεές των ηλικιωμένων έχουν όλο και περισσότερες δυνατότητες (λόγω π.χ. του εκπαιδευτικού επιπέδου και της κατάστασης υγείας τους) για συνεισφορά με όρους κοινωνικής ευημερίας .
6. Αυτή η ανισορροπία μεταξύ των δυνατοτήτων που έχουν οι ηλικιωμένοι και των ρόλων που τους αποδίδονται θέτει ζητήματα που άπτονται της κοινωνικής πολιτικής. Το βασικό ερώτημα είναι πως η κοινωνική πολιτική μπορεί να υποβοηθήσει την εμπλοκή των ηλικιωμένων σε ευρύτερες παραγωγικές δραστηριότητες συρρικνώνοντας παράλληλα την όποια επιβάρυνση προκύπτει από την στήριξη ενός αυξανόμενου αριθμού ηλικιωμένων ατόμων.

1.3.1.2 Ηλικία, στάδια του κύκλου ζωής και πληθυσμιακές ομάδες

---

1. Εκπαίδευση (νέοι)
2. Συμμετοχή στην αγορά εργασίας και δημιουργία οικογένειας (πληθυσμός σε ηλικία εργασίας)
3. Συνταξιοδότηση (ηλικιωμένοι - πληθυσμός σε ηλικία συνταξιοδότησης)
4. Συνολικός πληθυσμός

Σε επίπεδο πληθυσμού ενδιαφέρει το μέγεθος της κάθε πληθυσμιακής ομάδας και ο λόγος μεταξύ των μεγεθών αυτών (π.χ. πληθυσμός σε ηλικία συνταξιοδότησης/συνολικό πληθυσμό ή πληθυσμός σε ηλικία συνταξιοδότησης/πληθυσμό σε ηλικία εργασίας)

Σε ατομικό επίπεδο ή σε επίπεδο γενεάς ενδιαφέρει η διάρκεια παραμονής στα διάφορα στάδια του κύκλου ζωής (π.χ. διάρκεια απασχόλησης vs. διάρκεια συνταξιοδότησης)

1.3.1.3 Δυναμική και όχι στατική θεώρηση της γήρανσης

---

1. Η γήρανση δεν είναι μια απλή «ποσοτική» διαδικασία που εξαντλείται στην αύξηση του αριθμού και του ποσοστού των ηλικιωμένων ατόμων (στατική θεώρηση) αλλά μια «ποιοτική» και δυναμική διαδικασία, αφού τα χαρακτηριστικά των ατόμων που διαχρονικά αποτελούν τον πληθυσμό των ηλικιωμένων μεταβάλλονται στη διάρκεια του χρόνου και άρα είναι διαφορετικά για τις διάφορες διαδοχικές γενιές.
2. Γενικά η εμπειρία της κάθε γενιάς και τα γεγονότα που βιώνει η κάθε γενιά μεταβάλλουν σημαντικά τη σύνθεση του πληθυσμού των ηλικιωμένων ατόμων. Υπάρχει μία σειρά από κοινωνικές αλλαγές, οι οποίες διαμορφώνουν τα χαρακτηριστικά των ηλικιωμένων ατόμων και παράλληλα οδηγούν σε διαγενεακές και ενδογενεακές διαφοροποιήσεις, επηρεάζοντας με τον τρόπο αυτό τη σύνθεση του πληθυσμού των ηλικιωμένων ατόμων.

1.3.2 Αλλαγές που επηρεάζουν τα χαρακτηριστικά των ηλικιωμένων ατόμων

- Γονιμότητα
- Θνησιμότητα
- Μετανάστευση
- Εκπαίδευση
- Εργασία
- Κράτος πρόνοιας
- Γαμηλιότητα και νοικοκυριά

1.3.2.1 Γονιμότητα

- Μείωση της γονιμότητας (ένταση της δημογραφικής γήρανσης)
- Διεύρυνση των μορφών διαφορετικής γονιμότητας, ειδικότερα γονιμότητα αλλοδαπών vs. γηγενών, η οποία σε συνδυασμό με την ένταση των μεταναστευτικών ρευμάτων διαφοροποιεί σημαντικά την κατά ηλικία σύνθεση του πληθυσμού με βάση το μεταναστευτικό υπόβαθρο. Γενικά στο μεταναστευτικό πληθυσμό υπάρχει υψηλότερη συγκέντρωση του πληθυσμού στις νεαρές από ότι στις πιο προχωρημένες ηλικίες.
- Συρρίκνωση του αριθμού παιδιών που έχουν τα ηλικιωμένα άτομα, παιδιά τα οποία αποτελούν πολύ συχνά τους φορείς φροντίδας των ηλικιωμένων. Με δεδομένα τα χαμηλά επίπεδα θνησιμότητας στις νεαρές ηλικίες, η κατανομή των ηλικιωμένων με βάση τον αριθμό παιδιών εξαρτάται κυρίως από τον αριθμό των παιδιών που έφεραν στον κόσμο κατά την αναπαραγωγική τους ηλικία.

1.3.2.2 Θνησιμότητα

- Ηλικιακή διαφοροποίηση στο πληθυσμό των ηλικιωμένων ατόμων λόγω της μείωσης της θνησιμότητας στις υψηλές ηλικίες και συνεπώς της αύξησης του προσδόκιμου επιβίωσης στις υψηλές ηλικίες. Συνεπώς, υπάρχει γήρανση μέσα στη γήρανση, υπό την έννοια ότι αυξάνει το ποσοστό των υπερηλίκων (συνήθως 80+).
- Έντονη διαφορική θνησιμότητα κατά φύλο. Ενώ στη γέννηση αντιστοιχούν 105 αγόρια για 100 κορίτσια, στις ηλικίες 65-69 ετών η αντιστοίχιση είναι γύρω στο 90 προς 100 και στις ηλικίες άνω των 85 ετών είναι λιγότερο από 70 προς 100.
- Η αύξηση της ηλικίας συμβαδίζει με αύξηση του ποσοστού νοσηρότητας και λειτουργικής εξάρτησης. Η αποφυγή μιας αύξησης της νοσηρότητας και της λειτουργικής εξάρτησης σε καθεστώς έντασης της δημογραφικής γήρανσης απαιτεί σημαντική πρόοδο στην αντιμετώπιση συγκεκριμένων ασθενειών.

1.3.2.3 Μετανάστευση – Εκπαίδευση - Εργασία

- Μετανάστευση
  - Πιθανότατα οι ηλικιωμένοι μετανάστες είναι πιο ευάλωτοι από τους γηγενείς (συνθήκες εργασίας, επαφές με φορείς παροχής υπηρεσιών, κλ.π.)
- Εκπαίδευση
  - Αύξηση του εκπαιδευτικού επιπέδου μεταξύ των διαδοχικών γενεών και έντονη διαφοροποίηση μεταξύ νέων και ηλικιωμένων αναφορικά με το επίπεδο της τυπικού εκπαιδευτικού επιπέδου. Συρρίκνωση της διαφοράς στο μέλλον?
- Εργασία
  - Συμμετοχή στην αγορά εργασίας και συνταξιοδότηση
  - Εντονότερη παρουσία των γυναικών στην αγορά εργασίας
  - Στις σημερινές γενιές των ηλικιωμένων υπάρχει χαμηλότερο οικονομικό status των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες λόγω χαμηλότερης εμπειρίας των γυναικών στην αγορά εργασίας και χαμηλότερων αμοιβών. Αυτές οι διαφορές θα μπορούσαν να συρρικνώνονται τα επόμενα χρόνια.
  - Νέες μορφές απασχόλησης
  - Μετανάστευση και εργασία

1.3.2.4 Κράτος Πρόνοιας – Γαμηλιότητα και Νοικοκυριά

- Κράτος πρόνοιας
  - Γενικά, χαμηλότερα ποσοστά φτώχειας στους ηλικιωμένους σε σχέση με αυτά του συνολικού πληθυσμού
- Γαμηλιότητα και νοικοκυριά
  - Η οικογενειακή κατάσταση των σημερινών ηλικιωμένων εξαρτάται από το ποσοστά γαμηλιότητας και διαζυγίων αλλά και από τη θνησιμότητα η οποία επηρεάζει την κατάσταση χηρείας. Γενικά αύξηση των ποσοστών των διαζευγμένων και μείωση των καταστάσεων χηρείας (?).
  - Ο αριθμός των γυναικών που βιώνουν την κατάσταση χηρείας είναι υψηλότερος από των ανδρών, λόγω διαφορετικής θνησιμότητας κατά φύλο και σύναψης περισσότερων του ενός γάμου. Το 2011 το ποσοστό των ανδρών ηλικίας 65 ετών και άνω που ήταν παντρεμένοι ήταν 83% και αυτών που ήταν σε κατάσταση χηρείας ήταν 11%. Τα ποσοστά για τις γυναίκες ήταν 46% και 47% αντίστοιχα. Για τις ηλικίες 85 ετών και άνω τα αντίστοιχα ποσοστά για τους άνδρες ήταν 65% και 32% και για τις γυναίκες 14% και 81% αντίστοιχα.
  - Οι σύγχρονες μορφές συμβίωσης αναμφίβολα θα επηρεάσουν την οικογενειακή κατάσταση των μελλοντικών ηλικιωμένων
  - Σημαντικές αλλαγές στον αριθμό και τη σύνθεση των νοικοκυριών στα οποία ζουν οι ηλικιωμένοι

1.3.2.5 Σύνοψη των αλλαγών

- Διαχρονική αύξηση του αριθμού και του ποσοστού των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω
- Ανάλογα με την εμπειρία των χωρών ως χώρες υποδοχής μεταναστών, ένας (σημαντικός) αριθμός ηλικιωμένων θα έχουν γεννηθεί σε άλλη χώρα . Το μερίδιο του μεταναστευτικού πληθυσμού και των ατόμων δεύτερης γενιάς θα είναι πιο σημαντικό στους νέους από ότι στους ηλικιωμένους.
- Με την πάροδο του χρόνου το ποσοστό των ηλικιωμένων που έχουν ένα ή και κανένα παιδί πιθανότατα θα αυξάνει
- Έντονη αύξηση των υπερηλίκων (80 ετών και άνω)
- Ο αριθμός των ηλικιωμένων γυναικών είναι και θα είναι υψηλότερος από τον αντίστοιχο αριθμό των ανδρών
- Με όρους τυπικής εκπαίδευσης οι διαδοχικές γενιές των ηλικιωμένων έχουν όλο και υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο και οι διαφορές με τους νέους θα συρρικνώνεται διαχρονικά. Παρόλα αυτά οι αλλαγές στην παρεχόμενη εκπαίδευση, και οι τεχνολογικές εξελίξεις, μπορεί να διευρύνουν τις διαφοροποιήσεις μεταξύ νέων και ηλικιωμένων.
- Λόγω της συνταξιοδότησης υπάρχουν σχετικά λίγοι εργαζόμενοι μετά τα 65. Οι αλλαγές στο συνταξιοδοτικό τείνουν να αυξήσουν την παρουσία των 65+ στην αγορά εργασίας.
- Οι διαφορές στο εργασιακό status μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι έντονες, πιθανώς θα συρρικνώνονται με την πάροδο του χρόνου
- Τα ποσοστά φτώχειας στους ηλικιωμένους είναι γενικά χαμηλότερα από ότι στο συνολικό πληθυσμό, αλλά οι διαφορές συρρικνώνονται στη διάρκεια του χρόνου
- Έντονη διαφοροποίηση μεταξύ ανδρών και γυναικών αναφορικά με το εάν ζουν σε ζευγάρι ως παντρεμένοι ή είναι σε κατάσταση χηρείας. Πιθανότατα διαχρονικά θα παρατηρούνται ψηλότερα ποσοστά, και για τα δύο φύλα , ηλικιωμένων που θα είναι διαζευγμένοι/ες.

1.3.3 Γήρανση και κοινωνικο-οικονομική οργάνωση_1

- Η θέση των ηλικιωμένων διαμορφώνεται μέσα από:
  - Τη σύνθεση και το (απόλυτο και σχετικό) μέγεθος του πληθυσμού των ηλικιωμένων (βλέπε προαναφερόμενες αλλαγές)
  - Από την κοινωνικο-οικονομική οργάνωση αναφορικά με π.χ. την οικογένεια, την οικονομία, την πολιτική κλ.π.
- Σημαντικές αλλαγές στην κοινωνικο-οικονομική οργάνωση
  - Επέκταση της συνταξιοδοτικής κάλυψης του πληθυσμού
  - Επέκταση του κράτους πρόνοιας
- Οι οποίες οδήγησαν σε:
  - Οικονομική εξάρτηση των ηλικιωμένων από τη λειτουργία του συστήματος συνταξιοδότησης και από το κράτος γενικότερα
  - Αύξηση της χρονικής περιόδου του κύκλου ζωής κατά την οποία τα άτομα έχουν ελεύθερο χρόνο.

1.3.3 Γήρανση και κοινωνικο-οικονομική οργάνωση_2

- Υπό την έννοια αυτή ο κοινωνικός ορισμός της προχωρημένης ηλικίας παραπέμπει σε μία περίοδο συνταξιοδότησης και ύπαρξης ελεύθερου χρόνου, το οποίο σε συνδυασμό με την αύξηση του αριθμού και τις μεταβολές στη σύνθεση των ηλικιωμένων εντείνει τον προβληματισμό για την δημογραφική γήρανση.
- Συνεπώς το ερώτημα είναι κατά πόσο ο κοινωνικός ορισμός της ηλικίας συνάδει (ταιριάζει) με τις αλλαγές αναφορικά με το μέγεθος και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού των ηλικιωμένων ατόμων.
- Το οποίο παραπέμπει στη σύνδεση και τις προκλήσεις που υπάρχουν αναφορικά με τη σχέση δημογραφικής γήρανσης και πολιτικών για τους ηλικιωμένους

1.3.4 Γήρανση και προκλήσεις για άσκηση πολιτικής_1

- Οικονομική δέσμευση
  - Μεταβίβαση πόρων από τους νεότερους προς τους ηλικιωμένους
  - Προβληματισμός σχετικά με το κατά πόσο, μέσα σε ένα καθεστώς διεύρυνσης της δημογραφικής γήρανσης, η αυξανόμενη οικονομική δέσμευση για στήριξη των ηλικιωμένων μπορεί να τηρείται
  - Ενώ, η οικονομική στήριξη στους ηλικιωμένους αιτιολογείται από το γεγονός ότι οι σημερινοί ηλικιωμένοι στήριξαν, όταν ήταν νέοι, τους τότε ηλικιωμένους, η διαχρονική αύξηση του αριθμού τους ανοίγει μία (πολιτική) συζήτηση για το πόσο και με ποια μέσα μπορούν να τους στηρίξουν οι νέοι.
- Διαγενεακή αλληλεγγύη και διαγενεακή ισότητα
  - Επιλογή για στήριξη των ηλικιωμένων εις βάρος άλλων ηλικιακών ομάδων (π.χ. παιδική φτώχεια, ανεργία των νέων)?
  - Οικονομική στήριξη ηλικιωμένων και άλλων ηλικιακών ομάδων σε περιόδους οικονομικής στενότητας
  - Πολιτική εκπροσώπηση των ηλικιωμένων και των άλλων ηλικιακών ομάδων

1.3.4 Γήρανση και προκλήσεις για άσκηση πολιτικής_2

- Παροχή φροντίδας
  - Ο αριθμός των ετών που ένας ενήλικας ζει, ενώ παράλληλα ζουν και οι γονείς του έχει αυξηθεί σημαντικά
  - Πιθανότητα οι γυναίκες ζουν ή αναμένεται ότι θα ζήσουν περισσότερα χρόνια ως παιδιά ενός ηλικιωμένου γονέα παρά ως μητέρες παιδιών κάτω των 18 ετών.
  - Ενώ η διεύρυνση του κράτους πρόνοιας συρρικνώνει τις υποχρεώσεις των ενηλίκων για οικονομική στήριξη των γονέων τους, η παροχή φροντίδας προς αυτούς προέρχεται σε σημαντικό βαθμό από τα ενήλικα παιδιά τους. Η φροντίδα των γονέων τείνει να μετατραπεί σε ένα "normative family stress.«
  - Επιπρόσθετα, εκτός από τη φροντίδα των παιδιών για τους γονείς τους, το οικονομικό, κοινωνικό και συναισθηματικό κόστος που συνδέεται με την παροχή φροντίδας αποτελεί επίσης σημείο προβληματισμού.
  - Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στη μακροχρόνια φροντίδα των ηλικιωμένων και στους φορείς παροχής της υπηρεσίας αυτής

1.3.4 Γήρανση και προκλήσεις για άσκηση πολιτικής_3

- Κοινωνικοί ρόλοι των ηλικιωμένων
  - Υπάρχει μια ανισορροπία μεταξύ του γεγονότος ότι οι ηλικιωμένοι έχουν ικανοποιητικό μορφωτικό επίπεδο, σχετικά καλή οικονομική κατάσταση και σχετικά καλή υγεία η «παραγωγική συνεισφορά» τους στην κοινωνική είναι μικρή.
  - Γενικά θεωρείται ότι η συνεισφορά τους σε πεδία όπως η εργασία, η οικογένεια, ο εθελοντισμός κλ.π. είναι χαμηλή, λόγω της έλλειψης κινήτρων και εμποδίων ή και αποκλεισμού τους από “κοινωνικές ευθύνες”.
  - Γενικά, υπάρχει η αίσθηση ότι η ικανότητα των ηλικιωμένων δεν συνάδουν με τον περιορισμένο κοινωνικό ρόλο ο οποίος τους αποδίδεται

1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση_1

- Πολιτικές και μεταβολή-επιβράδυνση της δημογραφικής γήρανσης - (Κοινωνική) πολιτική και αλλαγές δημογραφικών συμπεριφορών
- Δυνατότητες για αλλαγές αναφορικά με τον κοινωνικό ρόλο των ηλικιωμένων - Πολιτικές διεύρυνσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων των ηλικιωμένων και συρρίκνωσης της εξάρτησής τους από τα ενήλικα άτομα
- Αλλαγές αναφορικά με το ρόλο των φορέων (κράτος, οικογένεια, άτομο) στην παροχή στήριξης στους ηλικιωμένους

1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση_2

- Πολιτικές και μεταβολή-επιβράδυνση της δημογραφικής γήρανσης - (Κοινωνική) πολιτική και αλλαγές δημογραφικών συμπεριφορών
  - Αύξηση της γονιμότητας [αιτιολόγηση (γιατί? επιθυμητή ή όχι), μέσα, αποτελεσματικότητα]
    - ✓ Επιλεκτικότητα (οικογένειες με χαμηλό βιοτικό επίπεδο, μείωση παραγωγικής ικανότητας λόγω «μη-ποιοτικών» παιδιών)
    - ✓ Πληθυσμιακή αύξηση και μεταβολή στην κατά ηλικία δομή (π.χ. baby-boom)
  - Προσφυγή στη μετανάστευση
    - ✓ Η επίπτωση στην κατά ηλικία δομή είναι μικρή
    - ✓ Με την πάροδο του χρόνου οι μετανάστες γηράσκουν
    - ✓ Αύξηση του πληθυσμού
    - ✓ Μετανάστες δεύτερης γενιάς
    - ✓ Επίπτωση στη σύνθεση του πληθυσμού με βάση το μεταναστευτικό υπόβαθρο

1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση_3

- Πολιτικές και μεταβολή-επιβράδυνση της δημογραφικής γήρανσης - (Κοινωνική) πολιτική και αλλαγές δημογραφικών συμπεριφορών (συνέχεια)
  - Θνησιμότητα και ορθολογιστική προσέγγιση για την παροχή υπηρεσιών υγείας στους ηλικιωμένους
    - ✓ Λιγότεροι πόροι για την επέκταση της επιβίωσης στις πολύ υψηλές ηλικίες?
    - ✓ Ανακούφιση από τον πόνο ή μακροζωία?
    - ✓ Τεχνολογική πρόοδος, κόστος και υπηρεσίες υγείας στις πολύ υψηλές ηλικίες
  - Αλλαγή στη θεώρηση της ηλικίας που καθορίζει σε ποια ηλικία τα άτομα θεωρούνται ηλικιωμένα άτομα – Δυναμική θεώρηση της ηλικίας
    - ✓ 60-64 περίοδος εισόδου στην κατηγορία των ηλικιωμένων
    - ✓ Η μείωση της θνησιμότητας οδηγεί σε μία τάση για αύξηση της ηλικίας κατά την οποία στοιχειοθετούνται δικαιώματα για επιδόματα ή συνταξιοδότηση λόγω γήρατος, αποδυναμώνοντας ως ένα βαθμό τις επιπτώσεις της γήρανσης
    - ✓ Παρόλα αυτά χωρίς άλλες αλλαγές στις κοινωνικές δομές, οι ηλικιωμένοι μπορεί να καθίστανται πιο ευάλωτοι

1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση_4

- Δυνατότητες για αλλαγές αναφορικά με τον κοινωνικό ρόλο των ηλικιωμένων - Πολιτικές διεύρυνσης των παραγωγικών δραστηριοτήτων των ηλικιωμένων και συρρίκνωσης της εξάρτησής τους από τα ενήλικα άτομα

Τρία βασικά στάδια του κύκλου ζωής (εκπαίδευση, εργασία, συνταξιοδότηση), βασικός ο ρόλος της εργασίας αλλά και της κοινωνικής πολιτικής για τον διαχωρισμό και τη διάρκεια των τριών σταδίων. Επίσης βασικός ρόλος της θεσμοθέτησης εκπαιδευτικού και συνταξιοδοτικού συστήματος.

➤ Επαναπροσδιορισμός του κύκλου ζωής

- ✓ Με βάση τον παραπάνω διαχωρισμό, η ηλικιακή διαστρωμάτωση μπορεί να μην ευνοεί την ανθρώπινη ανάπτυξη σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής
  - Οι νέοι προετοιμάζονται για εργασία χωρίς να είναι εξοικειωμένοι με αυτήν
  - Οι ενήλικες είναι υπερφορτωμένοι με τις ευθύνες που απορρέουν από την εργασία, και
  - Οι ηλικιωμένοι περιθωριοποιούνται μετά τη συνταξιοδότηση
- ✓ Επιπρόσθετα προκύπτει ένα οικονομικό βάρος που απορρέει από την εξάρτηση των ηλικιωμένων
- ✓ Τόσο από ανθρωπιστική όσο και από οικονομική σκοπιά δημιουργείται η ανάγκη για άσκηση κοινωνικής πολιτικής η οποία θα ενθαρρύνει την υιοθέτηση πιο ελαστικών ορίων μεταξύ των τριών βασικών σταδίων του κύκλου ζωής ευνοώντας με τον τρόπο αυτό την παραγωγική συνεισφορά των ηλικιωμένων στην κοινωνία

1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση_5

- Επαναπροσδιορισμός του κύκλου ζωής (συνέχεια)
  - ✓ Ανάγκη για δια βίου μάθηση
  - ✓ Επιμόρφωση για αναβάθμιση των δεξιοτήτων και προσαρμογή στις αλλαγές των απαιτήσεων της εργασίας όπως αυτές προκύπτουν από την εξέλιξη της τεχνολογίας
  - ✓ Γενικά ενθάρρυνση για επένδυση με στόχο τη διαμόρφωση ανθρωπίνου κεφαλαίου σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής
  - ✓ Ευκαιρίες απασχόλησης για τους ηλικιωμένους, δίνοντας κίνητρα και αντιμετωπίζοντας τα εμπόδια που απορρέουν από τις διακρίσεις στο χώρο εργασίας
  - ✓ Προσφορά εναλλακτικών επιλογών για απασχόληση
  - ✓ Το βασικό ερώτημα είναι σε ποιο βαθμό οι προσφερόμενες δυνατότητες συνάδουν με τις επιλογές και τη θέληση των ηλικιωμένων για παραμονής τους στην αγορά εργασίας ή εάν οι αλλαγές στα συνταξιοδοτικά συστήματα ευνοούν-υποχρεώνουν τους ηλικιωμένους να παραμείνουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην αγορά εργασίας.

1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση_6

- Συρρίκνωση της εξάρτησης των ηλικιωμένων από την παροχή φροντίδας από άλλους
  - ✓ Αρνητική σχέση μεταξύ ηλικίας και κατάστασης υγείας, ηλικίας και λειτουργικής ικανότητας, και άρα ο προβληματισμός, μέσα σε ένα καθεστώς έντασης της δημογραφικής γήρανσης, συνδέεται με την αναμενόμενη αύξηση του αριθμού των ηλικιωμένων που εξαρτώνται από άλλους για φροντίδα
  - ✓ Η προαναφερόμενη σχέση μπορεί, μέσω της πρόληψης, να γίνει λιγότερο αρνητική ή π.χ. η σχέση μεταξύ λειτουργικής εξάρτησης και ηλικίας είναι πάντα σταθερή?
  - ✓ Οι πολιτικές που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας και του τρόπου ζωής των ηλικιωμένων (σωματική άσκηση, σωστή διατροφή κλ.π.) θεωρείται ότι βελτιώνουν την κατάσταση υγείας των ηλικιωμένων ατόμων, συμβάλλοντας με την τρόπο αυτό στην συρρίκνωση των αναγκών για παροχή φροντίδας από άλλους.

1.3.5 Γήρανση και πολιτική για τη γήρανση_7

- Αλλαγές αναφορικά με το ρόλο των φορέων (κράτος, οικογένεια, άτομο) στην παροχή στήριξης στους ηλικιωμένους
  - Ο ρόλος του κράτους ως φορέας στήριξης των ηλικιωμένων πρέπει να διευρυνθεί? Εάν ναι, πως αυτό μπορεί να επιτευχθεί με δεδομένη την διαχρονική αύξηση του λόγου συνταξιούχων/απασχολούμενων?
  - Εάν όχι, σε ποιο βαθμό οι ενήλικες μπορούν να επωμιστούν περισσότερες ευθύνες για τη στήριξη των ηλικιωμένων γονέων τους?
  - Η, υπάρχει μία ατομική ευθύνη ώστε τα άτομα να προετοιμαστούν για την περίοδο κατά την οποία θα είναι ηλικιωμένα άτομα?

2. Πληθυσμιακές μεταβολές και δημογραφική γήρανση

2.1 Το πλαίσιο των δημογραφικών αλλαγών

2.1.1 Κάποιες βασικές δημογραφικές έννοιες

Γεννήσεις (γεγονός):	ο αριθμός των παιδιών που γεννιούνται κατά τη διάρκεια ενός έτους σε μια συγκεκριμένη περιοχή
Συχνότητα γεννήσεων (Γεννητικότητα):	ο αριθμός των γεννήσεων που αντιστοιχούν σε 1000 κατοίκους (γεννήσεις/1000 κατ.)
Γονιμότητα (φαινόμενο) :	η τάση για αναπαραγωγή
Γονιμότητα (μέτρηση):	κατά ηλικία πρότυπο - μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα (άνδρα) αναπαραγωγικής ηλικίας
Θάνατοι (γεγονός):	ο αριθμός των θανάτων που συμβαίνουν κατά τη διάρκεια ενός έτους σε μια συγκεκριμένη περιοχή
Συχνότητα θανάτων:	ο αριθμός των θανάτων που αντιστοιχούν σε 1000 κατοίκους (θάνατοι/1000 κατ.)
Θνησιμότητα (φαινόμενο):	η τάση για φθορά του πληθυσμού
Θνησιμότητα (μέτρηση):	κατά ηλικία πρότυπο - προσδόκιμο ζωής = η μέση αναμενόμενη διάρκεια ζωής ενός ατόμου που γεννιέται μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή σε μια συγκεκριμένη περιοχή

2.1.2 Ανάλυση ετήσια και ανάλυση κατά γενιά (γενικά, γενεαλογική και συγχρονική ανάλυση κοινωνικο-οικονομικών φαινομένων)

Γενιά (cohort):	ο αριθμός των ατόμων που γεννήθηκαν σε ένα συγκεκριμένο έτος
Γονιμότητα (γενιά):	η τάση για αναπαραγωγή σε επίπεδο γενεών - μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα κάθε γενιάς – μέσος τελικός (πραγματικός) αριθμός απογόνων
Γονιμότητα (έτος):	η τάση για αναπαραγωγή σε ένα συγκεκριμένο έτος – (αναμενόμενος) μέσος αριθμός παιδιών ανά γυναίκα αναπαραγωγικής ηλικίας – Δείκτης Ολικής Γονιμότητας (Total Fertility Rate)
Γονιμότητα (έτος - ηλικία):	ποσοστά (δείκτες) γονιμότητας κατά ηλικία (age-specific fertility rates)
Θνησιμότητα (γενιά):	η διαδικασία φθοράς μιας γενιάς – (πραγματική) μέση διάρκεια ζωής των ατόμων μιας συγκεκριμένης γενιάς
Θνησιμότητα (έτος):	η τάση για φθορά του πληθυσμού σε ένα συγκεκριμένο έτος - προσδόκιμο ζωής (Life expectancy)
Θνησιμότητα έτος - ηλικία):	προσδόκιμο ζωής [στη γέννηση (ηλικία 0), στην ηλικία των 65 ετών κλ.π.] , (Life expectancy at birth, life expectancy at age 65, etc.)

2.1.3 Διαχρονική μεταβολή του πληθυσμού

Φυσικό Ισοζύγιο:

η διαφορά μεταξύ γεννήσεων και θανάτων
(Φ.Ι.= Γεννήσεις- Θάνατοι)

αν Γεννήσεις > Θάνατοι $\rightarrow \Phi.I.>0$

αν Γεννήσεις < Θάνατοι $\rightarrow \Phi.I.<0$

Μεταναστευτικό ισοζύγιο:

η διαφορά των εξερχόμενων από τους εισερχόμενους μετανάστες
(Μ.Ι. = Εισερχόμενοι -Εξερχόμενοι)

αν Εισερχόμενοι > Εξερχόμενοι $\rightarrow M.I.>0$

αν Εισερχόμενοι < Εξερχόμενοι $\rightarrow M.I.<0$

Μεταβολή του πληθυσμού (P_1-P_0):

το άθροισμα του Φυσικού και του Μεταναστευτικού Ισοζυγίου
(Γεννήσεις- Θάνατοι) + (Εισερχόμενοι -Εξερχόμενοι)

Ρυθμός μεταβολής (ρ) :

η ποσοστιαία μεταβολή του μεγέθους του πληθυσμού ανάμεσα σε δύο χρονικές στιγμές
και υπολογίζεται από τον τύπο

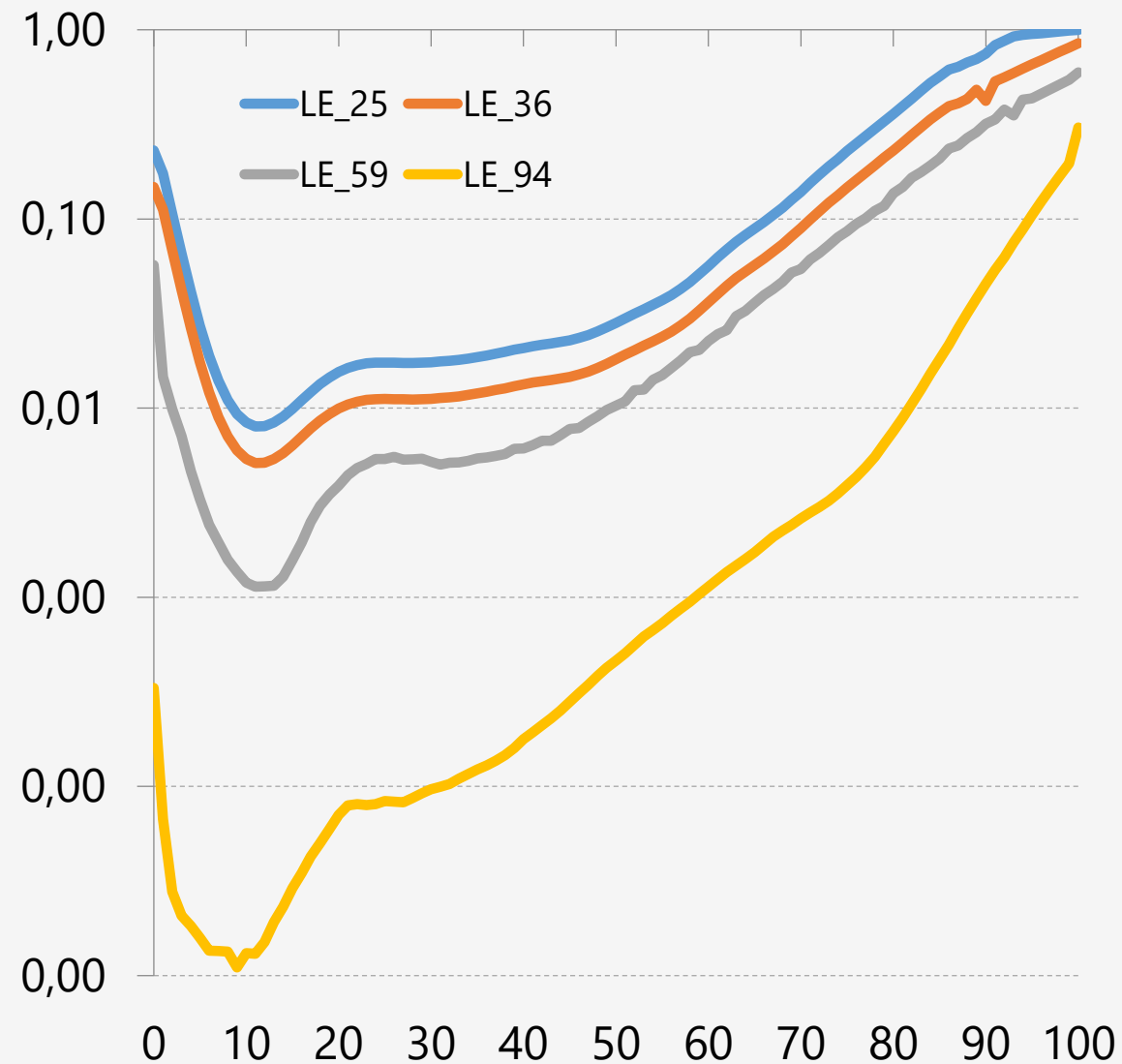
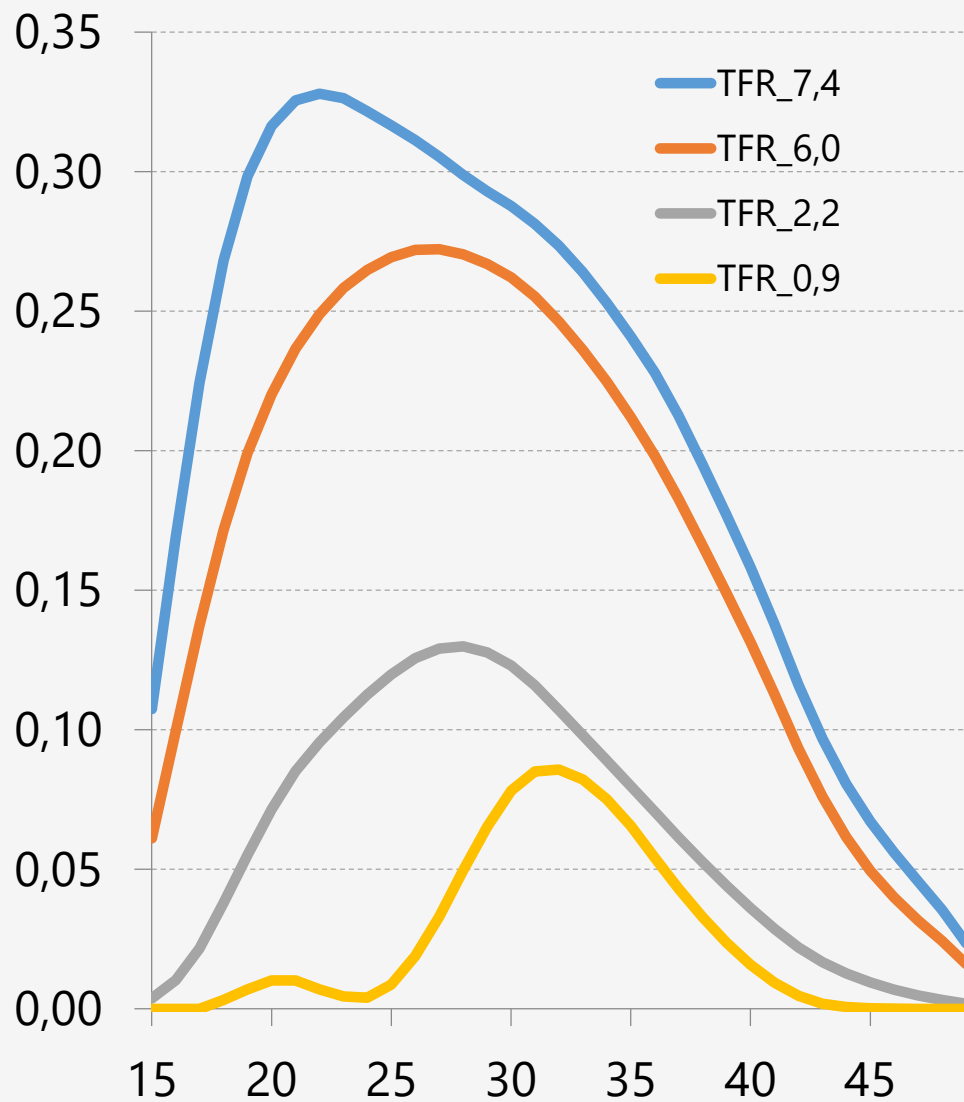
$$\rho = [(P_1 - P_0)/P_0] * 100$$

2.1.4 Ηλικιακή δομή του πληθυσμού (συνήθης διαχωρισμός)

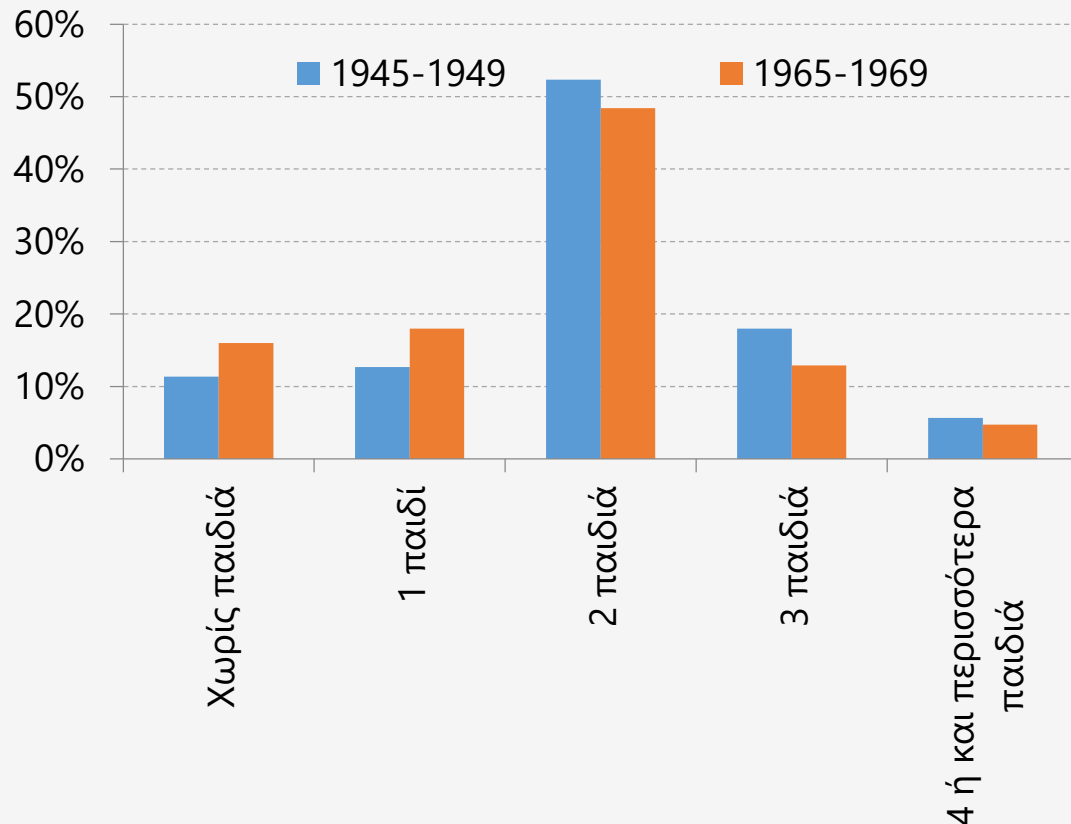
Νέοι:	άτομα ηλικίας 0 έως 14 ετών (P_{0-14})
Άτομα παραγωγικών ηλικιών:	άτομα ηλικίας 15 έως 64 ετών (P_{15-64})
Ηλικιωμένοι:	άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω (P_{65+})
Λόγος δημογραφικής Εξάρτησης (Demographic dependency ratio):	λόγος μεταξύ νέων και ηλικιωμένων προς τα άτομα των παραγωγικών ηλικιών $[(P_{0-14}) + (P_{65+})] / (P_{15-64})$
Δημογραφική εξάρτηση των ηλικιωμένων (Old-age dependency ratio):	λόγος μεταξύ ηλικιωμένων και ατόμων σε παραγωγική ηλικία παραγωγικών ηλικιών $(P_{65+}) / (P_{15-64})$
Support ratio («δείκτης στήριξης»):	λόγος μεταξύ ατόμων σε παραγωγική ηλικία και ηλικιωμένων και παραγωγικών ηλικιών $(P_{15-64}) / (P_{65+})$
Δημογραφική γήρανση:	Αύξηση του ποσοστού των ηλικιωμένων στο συνολικό πληθυσμό, αύξηση μέσης και διάμεσης ηλικίας, αύξηση δημογραφικής εξάρτησης των ηλικιωμένων, μείωση του «δείκτη στήριξης»

2.1.4 Πρότυπα γονιμότητας και θνησιμότητας

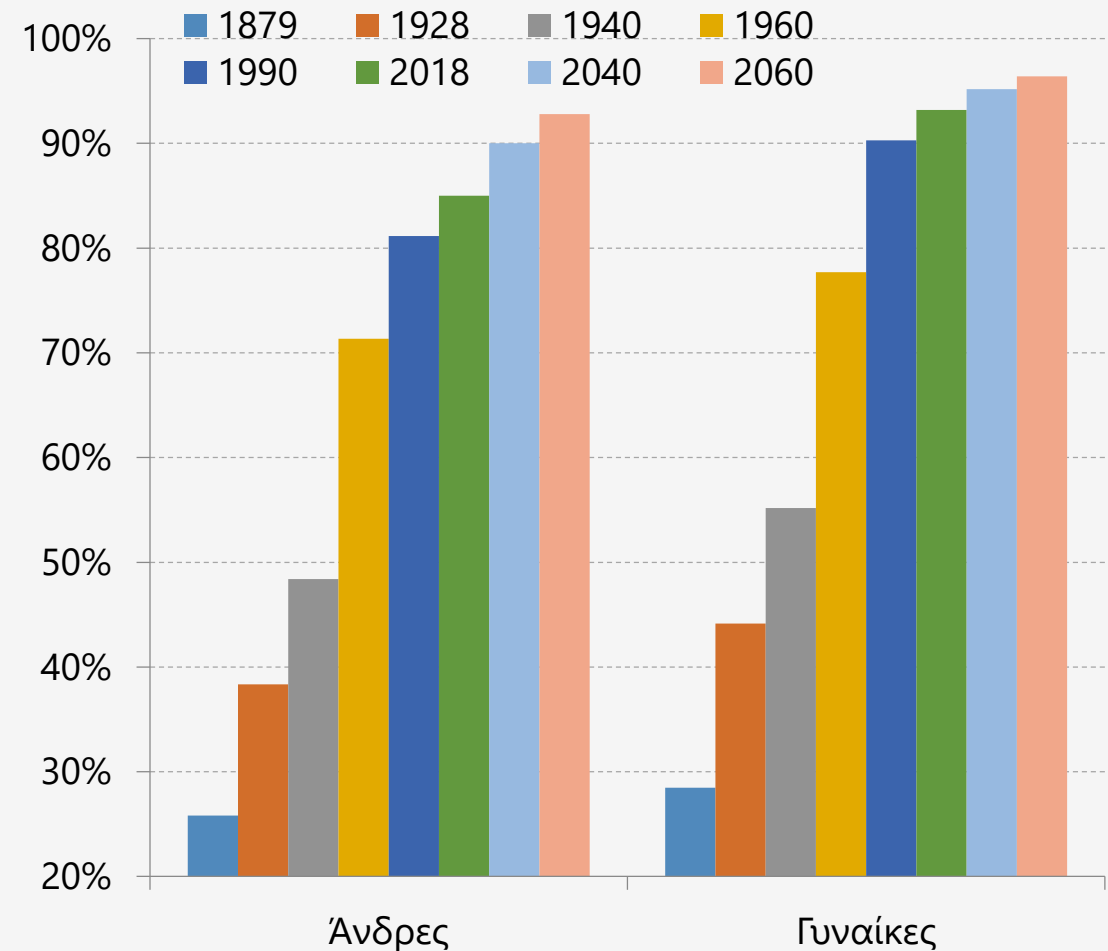

2.1.5 Γονιμότητα και αριθμός παιδιών – Επιβίωση έως την ηλικία των 65 ετών

Γυναίκες ανά αριθμό παιδιών
(γενιές 1945-1949 και 1965-1969, Μέση γονιμότητα 2 και 1,8 αντίστοιχα)

Ποσοστό ατόμων που επιβιώνουν από τη γέννηση έως την ηλικία των 65 ετών ανά έτος γέννησης (για 100 γεννήσεις)

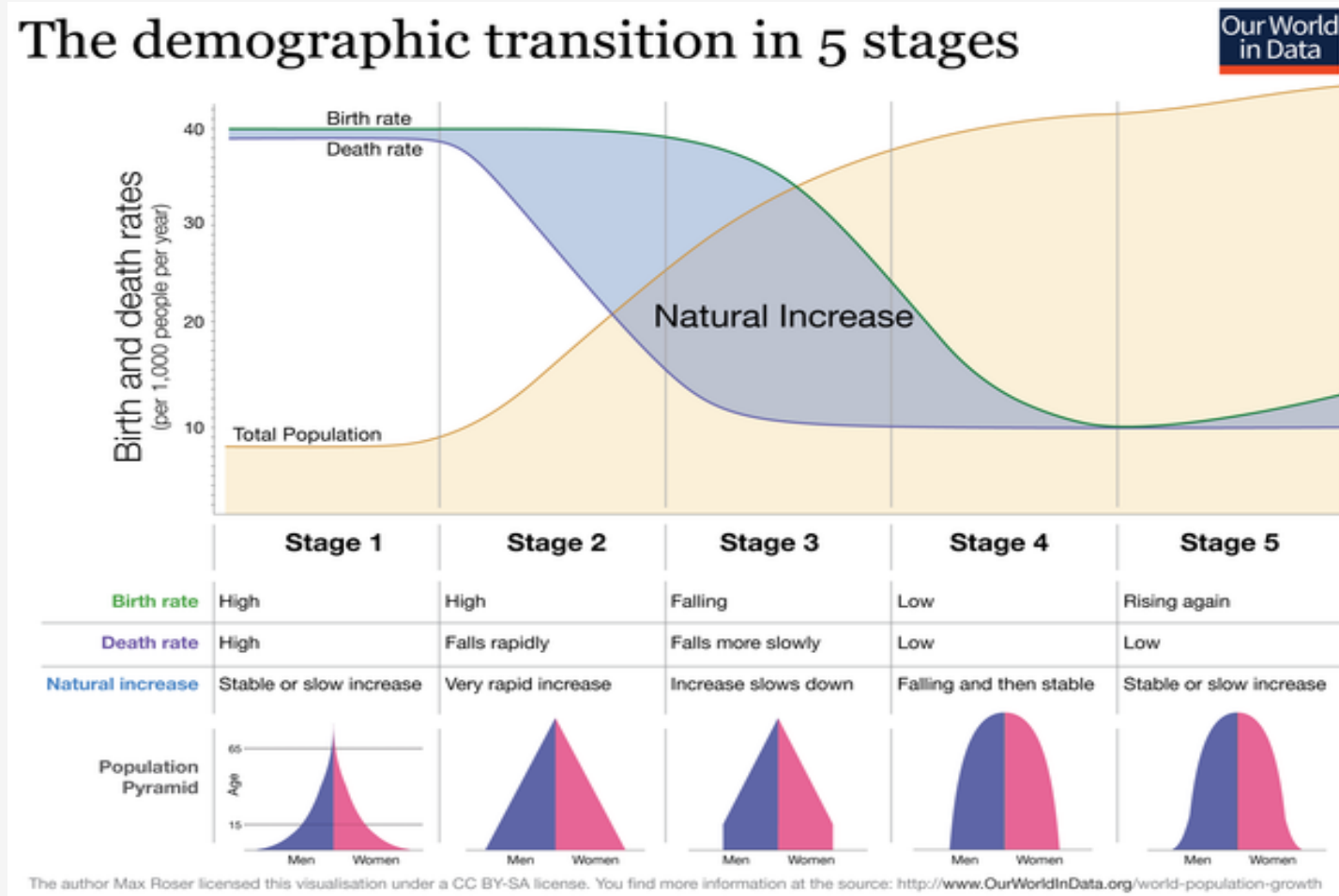

2.1.6 Δημογραφική μετάβαση, πληθυσμιακή μεταβολή και γήρανση του πληθυσμού_1

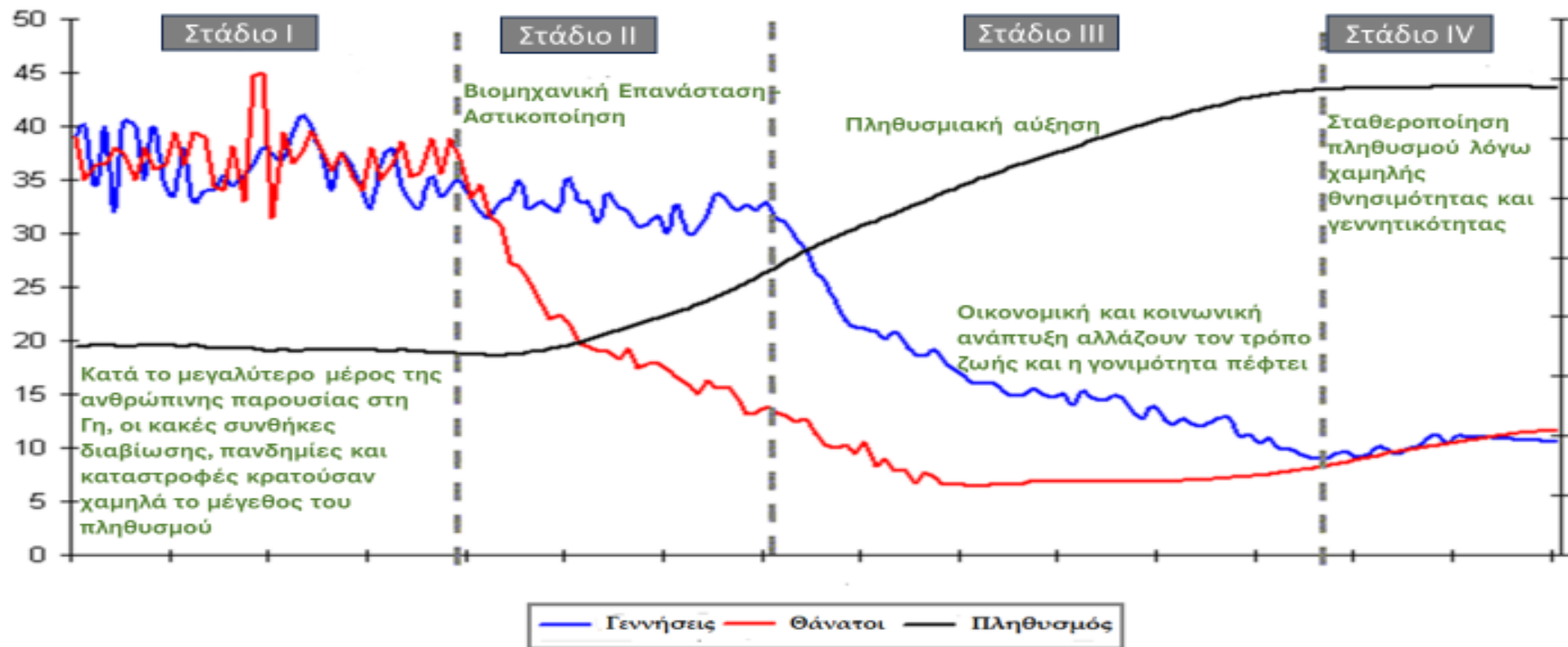
---

1. Η διαχρονική μεταβολή του πληθυσμού και η εξέλιξη αναφορικά με τη δημογραφική γήρανση
2. Δημογραφική μετάβαση-μετασχηματισμός
3. Ορισμένα χαρακτηριστικά της δημογραφικής μετάβασης
  - Κλειδί για την ανάγνωση του παρελθόντος
  - Πρότυπο πρόβλεψης για μελλοντικές εξελίξεις
  - Η χρονική υστέρηση στην εξέλιξη των δεικτών γονιμότητας σε σχέση με τους δείκτες θνησιμότητας προκαλεί όχι μόνο υψηλούς ρυθμούς πληθυσμιακής αύξησης, αλλά και σημαντικές μεταβολές στην ηλικιακή δομή του πληθυσμού (διόγκωση των μεσαίων ηλικιακών ομάδων και στην συνέχεια των ατόμων σε υψηλή ηλικία).
  - Η ηλικιακή δομή του πληθυσμού συμβάλλει καθοριστικά στη διαμόρφωση υψηλών ρυθμών πληθυσμιακής αύξησης/μείωσης [population momentum - δημογραφική δυναμική]

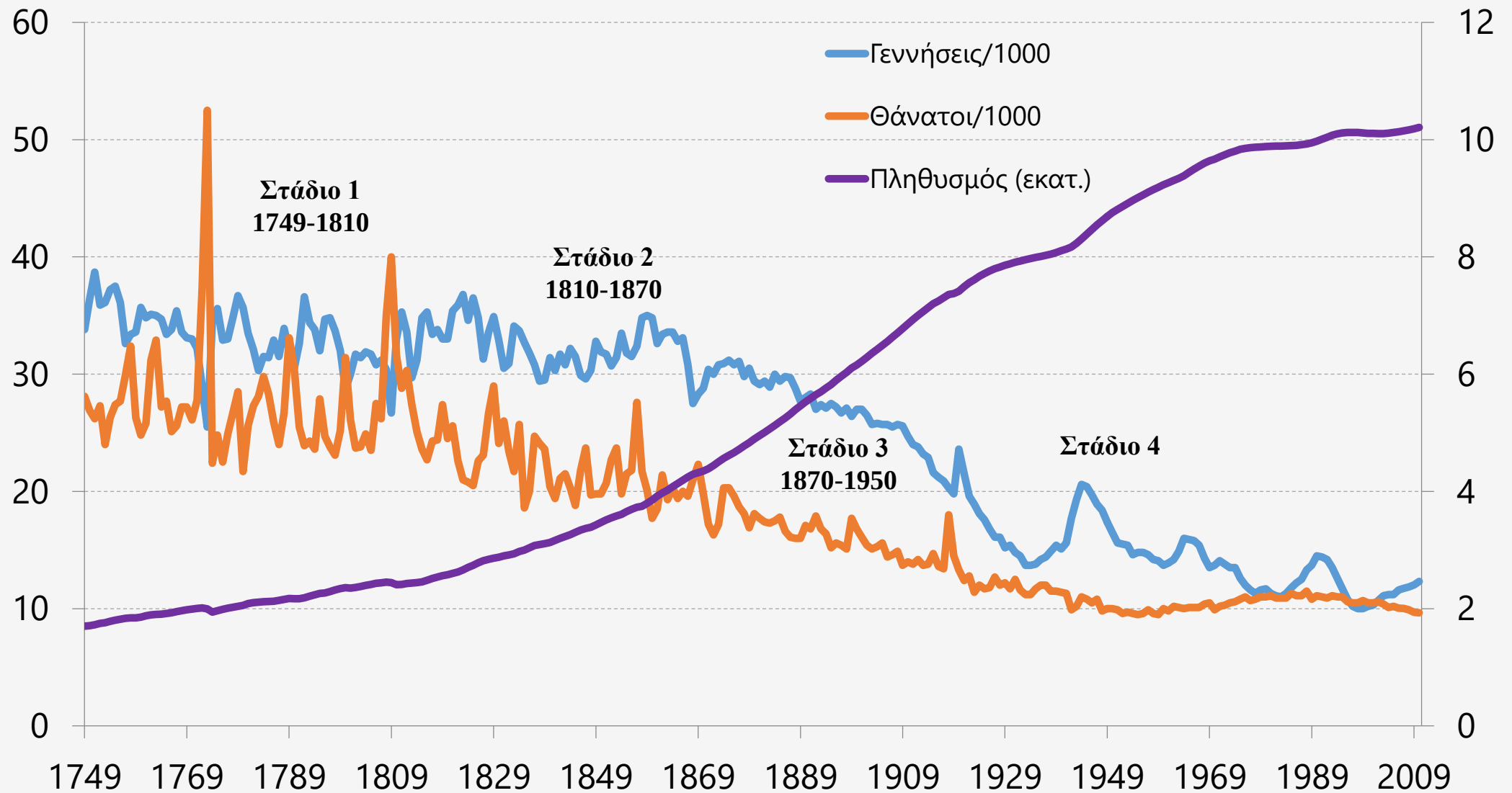
2.1.6 Δημογραφική μετάβαση, πληθυσμιακή μεταβολή και γήρανση του πληθυσμού_2

2.1.6 Δημογραφική μετάβαση, πληθυσμιακή μεταβολή και γήρανση του πληθυσμού_3

2.1.6 Δημογραφική μετάβαση, πληθυσμιακή μεταβολή και γήρανση του πληθυσμού_4 - Σουηδία

2.1.6 Παλαιό, μεταβατικό και σύγχρονο δημογραφικό καθεστώς Το παράδειγμα της Σουηδίας

Παλαιό Καθεστώς (Στάδιο 1) – Υψηλή γονιμότητα και θνησιμότητα, 1749 έως 1810:

Συχνότητα γεννήσεων: 30-35/1000

Συχνότητα θανάτων: 30/1000

Ετήσια πληθυσμιακή αύξηση 0,5%

Γονιμότητα: 4-5 παιδιά

Παιδική θνησιμότητα (κάτω των 5 ετών): πάνω από 300/1000

Θνησιμότητα (προσδόκιμο επιβίωσης): 35 έτη

65+/Πληθυσμός: 1%

Μεταβατικό Καθεστώς (Στάδιο 2) – Υψηλή γονιμότητα και μείωση θνησιμότητας, 1810 έως 1870:

Συχνότητα γεννήσεων: 30-40/1000

Συχνότητα θανάτων: από 30 σε 20/1000

Ετήσια πληθυσμιακή αύξηση 1%

Γονιμότητα: 4-5 παιδιά

Παιδική θνησιμότητα (κάτω των 5 ετών): από 300 σε 200/1000

Θνησιμότητα (προσδόκιμο επιβίωσης): από 35 σε 50 έτη

65+/Πληθυσμός: 5%

Μεταβατικό Καθεστώς (Στάδιο 3) - Μείωση θνησιμότητας και μείωση γονιμότητας, 1870 έως 1950:

Συχνότητα γεννήσεων: από 30-35/1000 σε 15-20/1000

Συχνότητα θανάτων: από 20 σε 10/1000

Ετήσια πληθυσμιακή αύξηση 1%

Γονιμότητα: από 4-5 σε 2 παιδιά

Παιδική θνησιμότητα (κάτω των 5 ετών): από 200 σε 30/1000

Θνησιμότητα (προσδόκιμο επιβίωσης): από 50 σε 70 έτη

65+/Πληθυσμός: 10%

Σύγχρονο Καθεστώς (Στάδιο 4) - Χαμηλή γονιμότητα και θνησιμότητα, 1950 έως σήμερα:

Συχνότητα γεννήσεων: γύρω στο 10/1000

Συχνότητα θανάτων: γύρω στο 10/1000

Ετήσια πληθυσμιακή αύξηση γύρω στο 0,2% (ο πληθυσμός αυξάνει περισσότερο από 0,2% λόγω μετανάστευσης)

Γονιμότητα: κάτω από 2 παιδιά

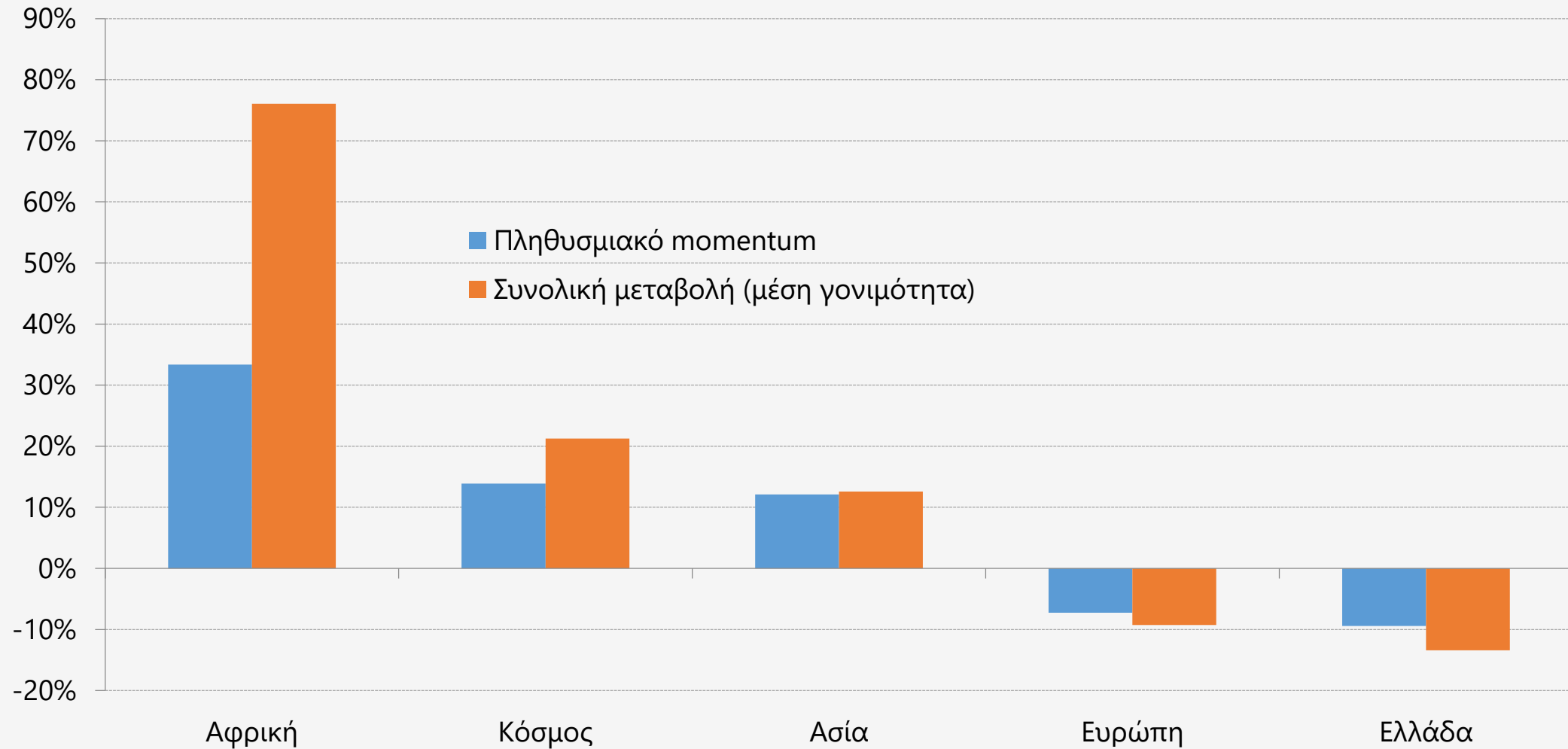
Παιδική θνησιμότητα (κάτω των 5 ετών): από 30 σε 2/1000

Θνησιμότητα (προσδόκιμο επιβίωσης): από 70 σε 82 έτη

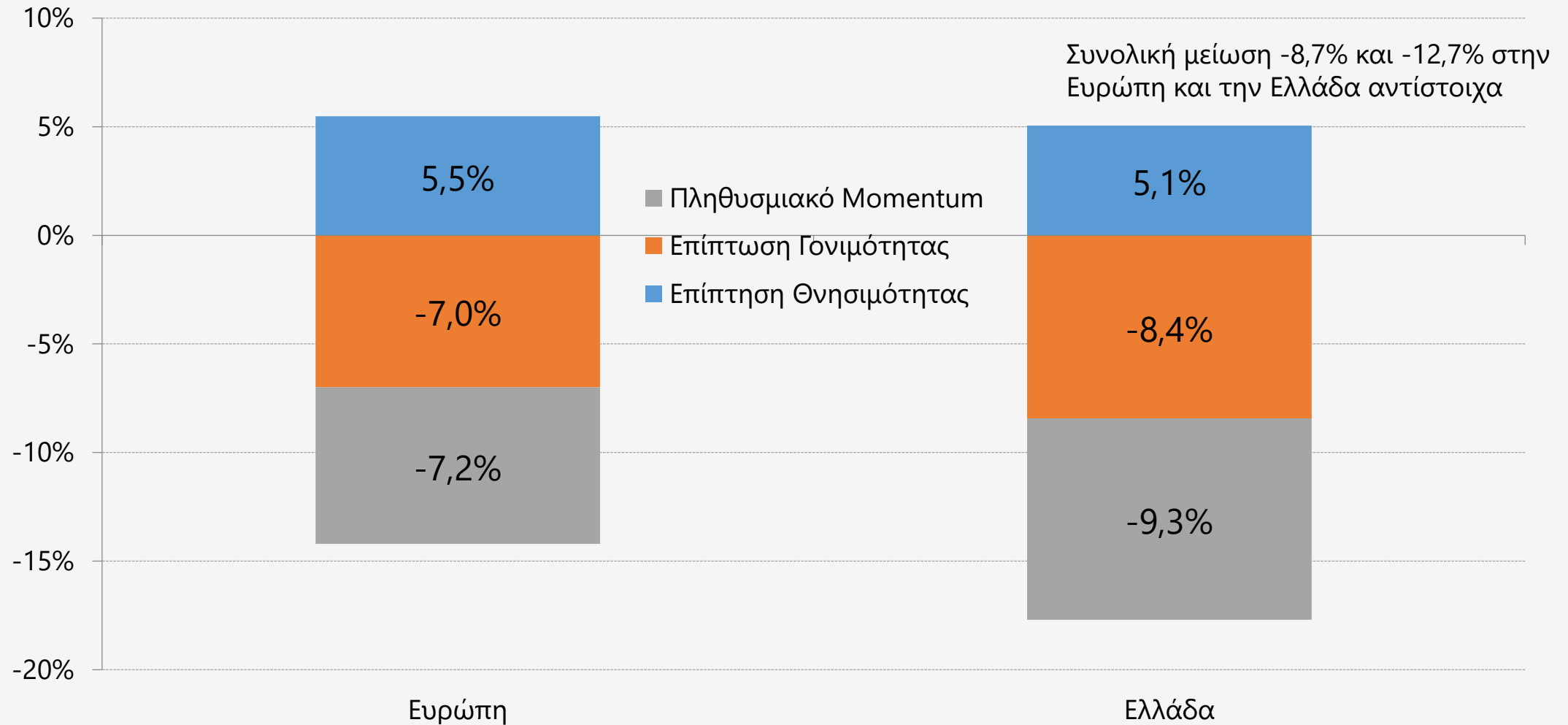
65+/Πληθυσμός: 20%

2.2 Δημογραφικές εξελίξεις και προοπτικές

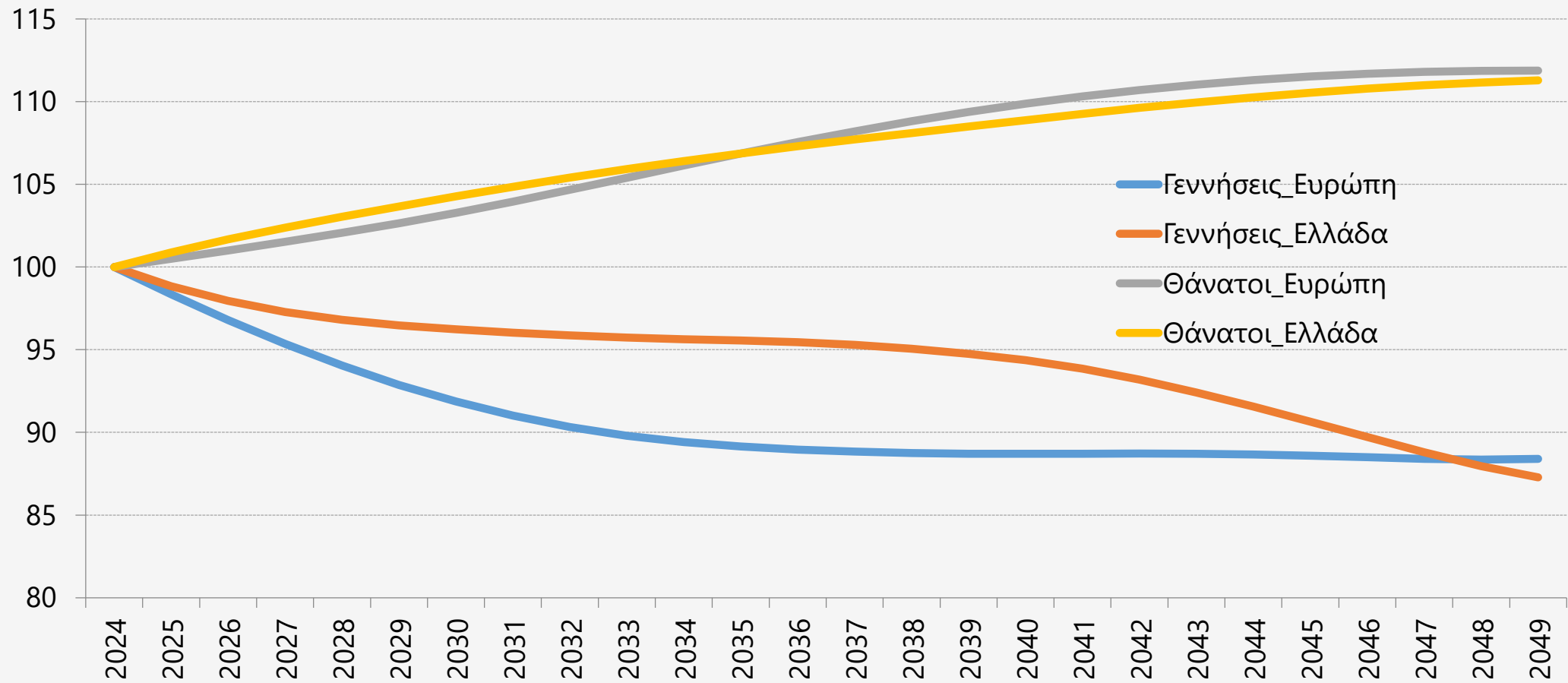
2.2.1 Πληθυσμιακό momentum και συνολική μεταβολή του πληθυσμού (χωρίς μετανάστευση)

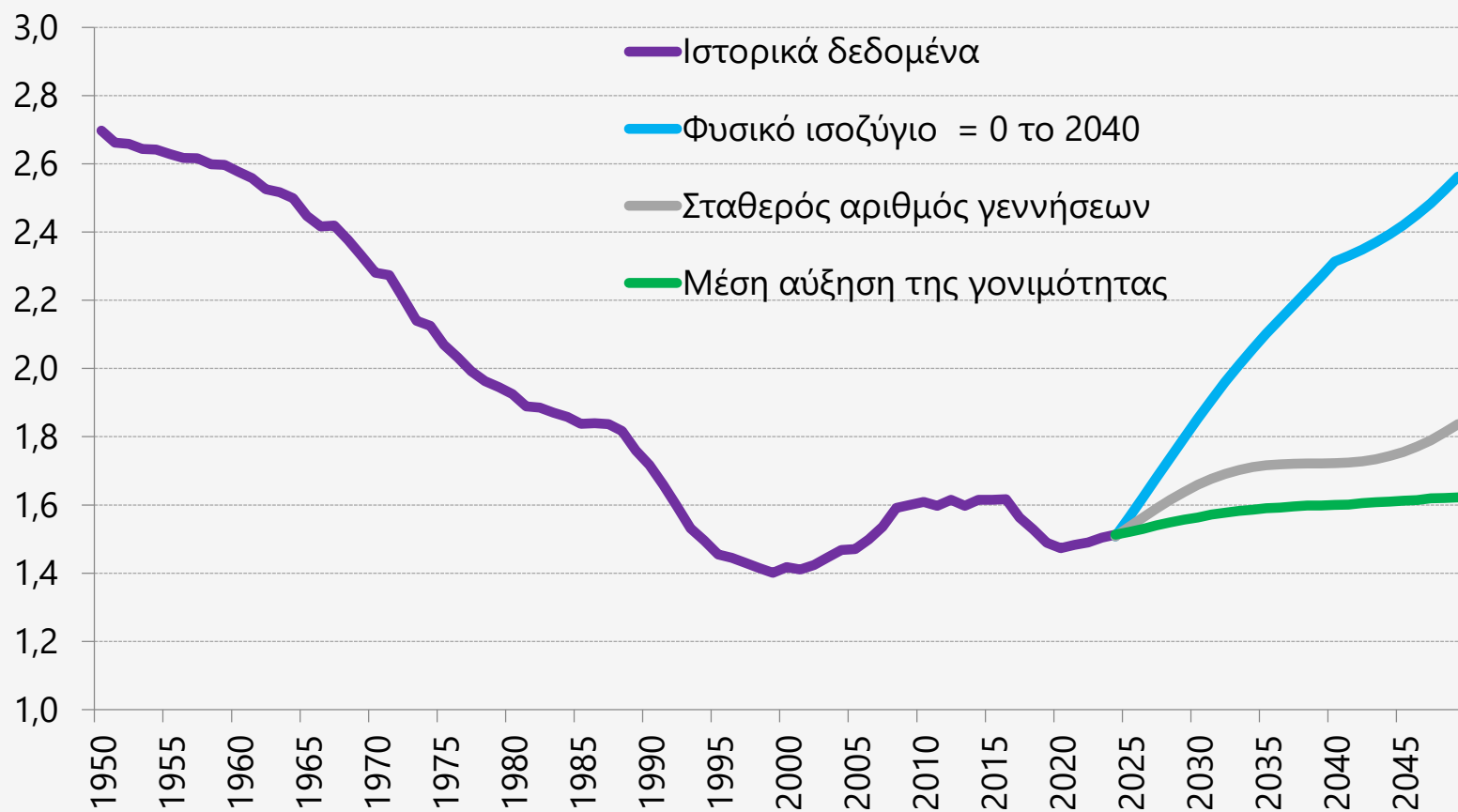
2.2.1 Συνολική μεταβολή του πληθυσμού: Πληθυσμιακό momentum και μεταβολή της γονιμότητας και της θνησιμότητας (μέσο σενάριο, χωρίς μετανάστευση)

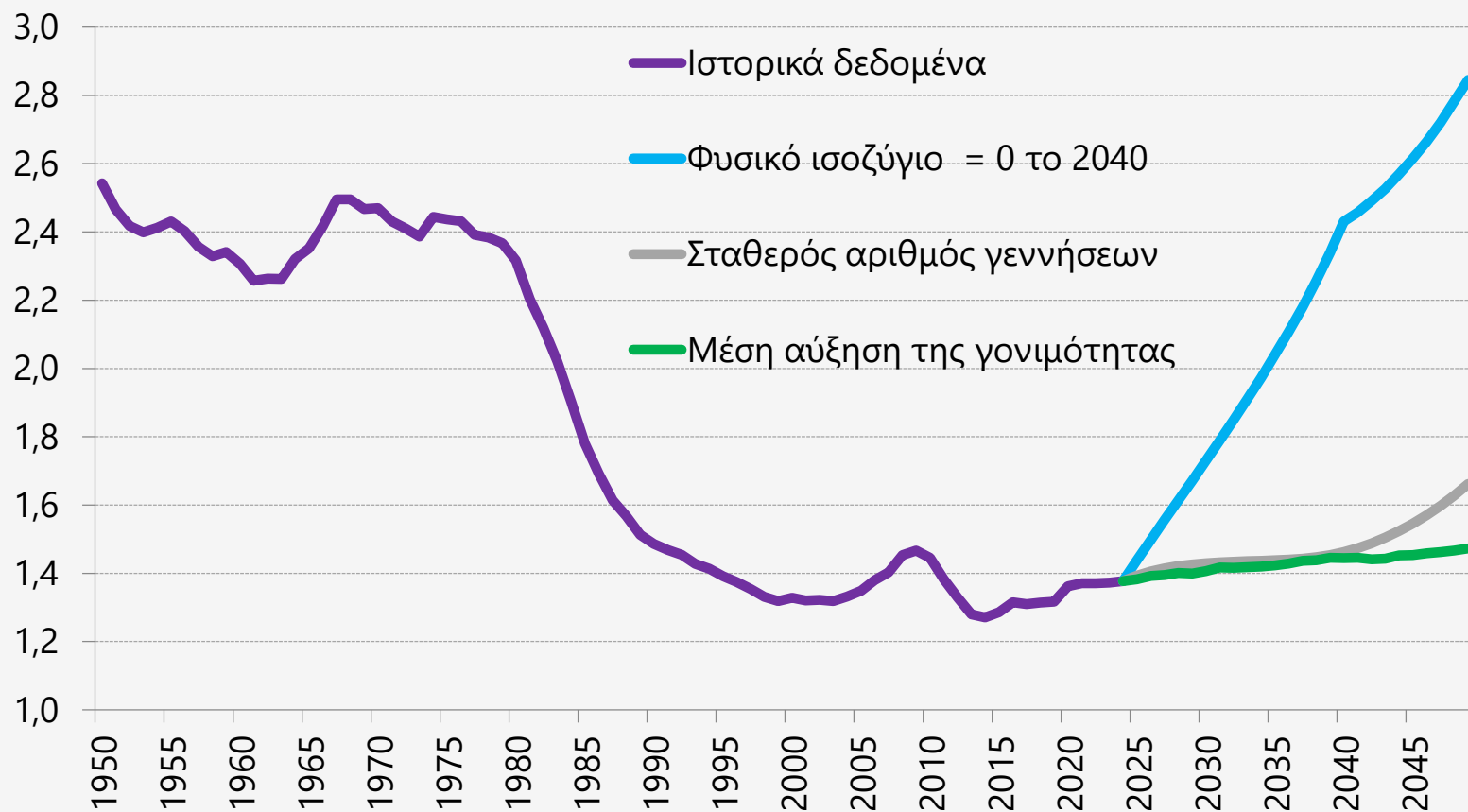
2.2.2 Πληθυσμιακό momentum: Γεννήσεις και θάνατοι (Δείκτης 100 το 2024)

2.2.3 Μεταβολές της γονιμότητας για συγκεκριμένους στόχους μεταβολής των γεννήσεων στην Ευρώπη

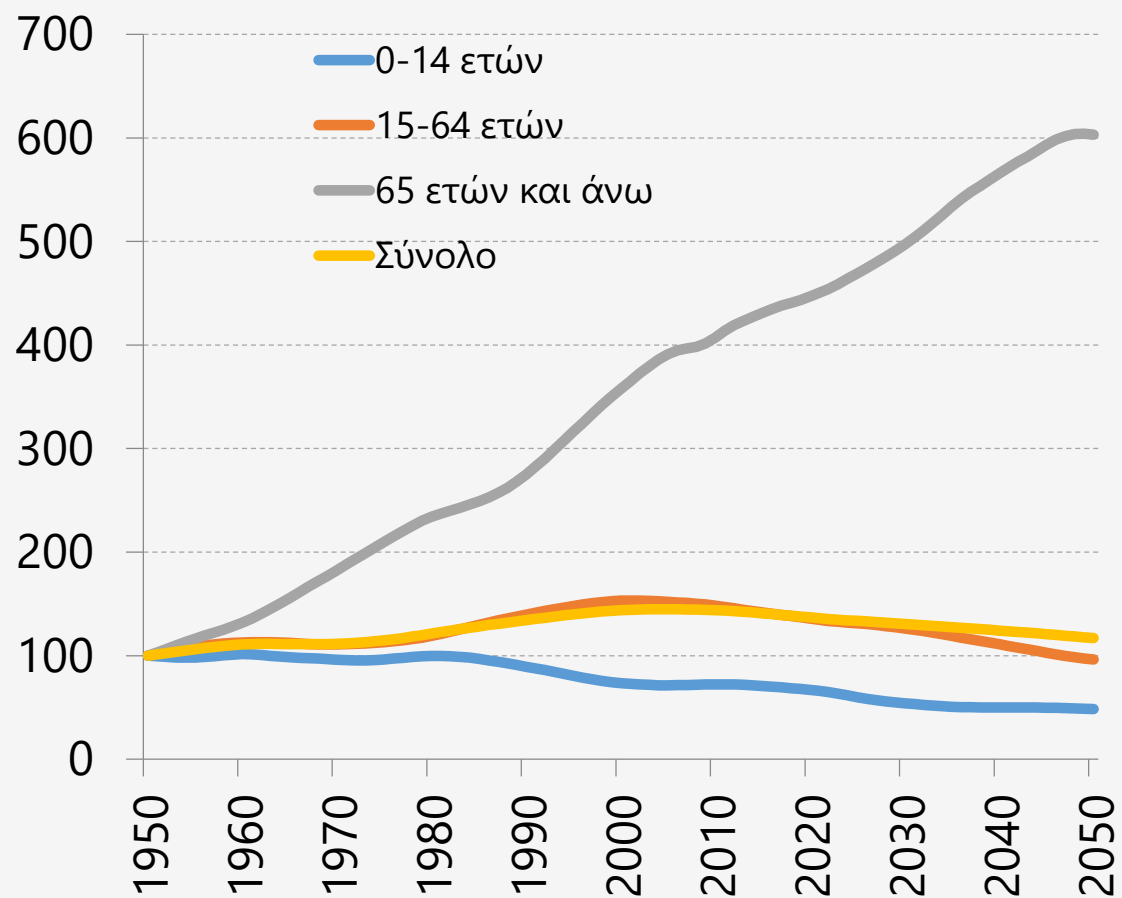

2.2.4 Μεταβολές της γονιμότητας για συγκεκριμένους στόχους μεταβολής των γεννήσεων στην Ελλάδα

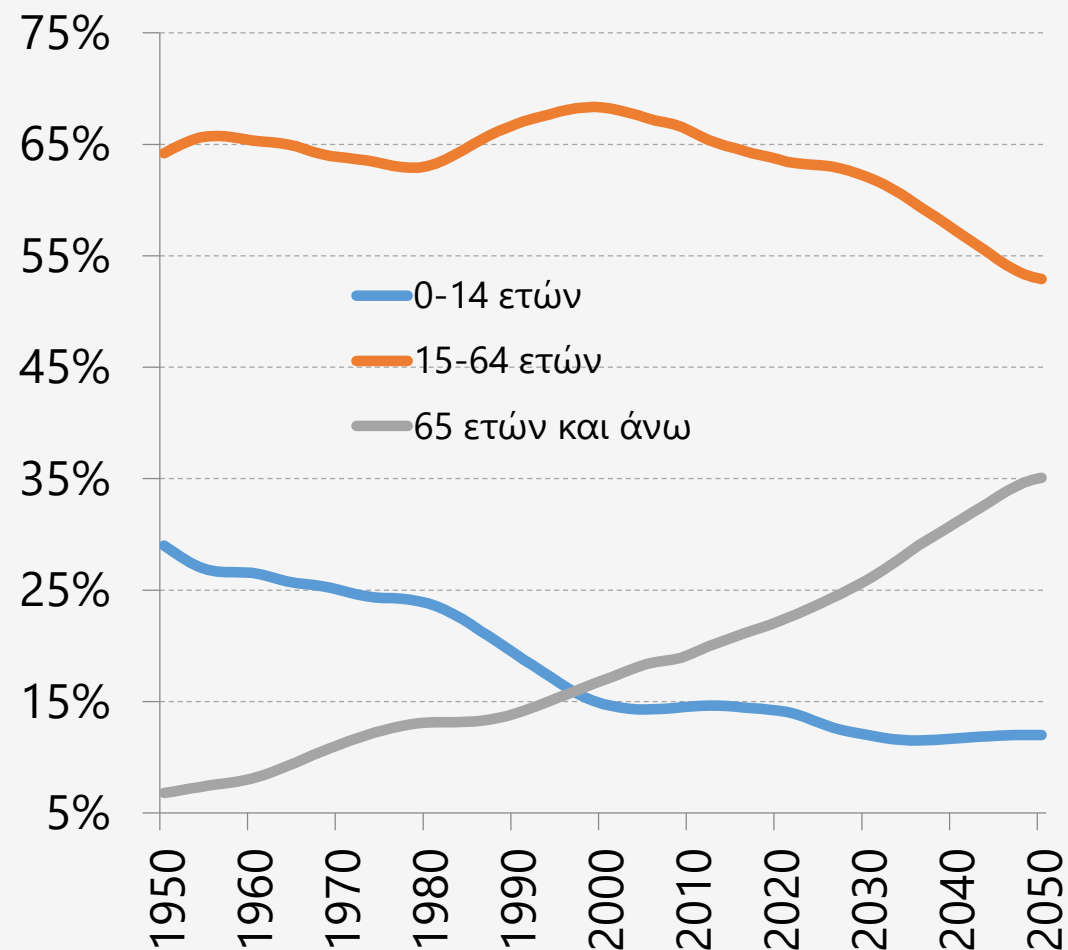

2.2.5 Πληθυσμός και κατά ηλικία δομή: εξελίξεις και προοπτικές – Ελλάδα_1

Δείκτης 100 το 1950

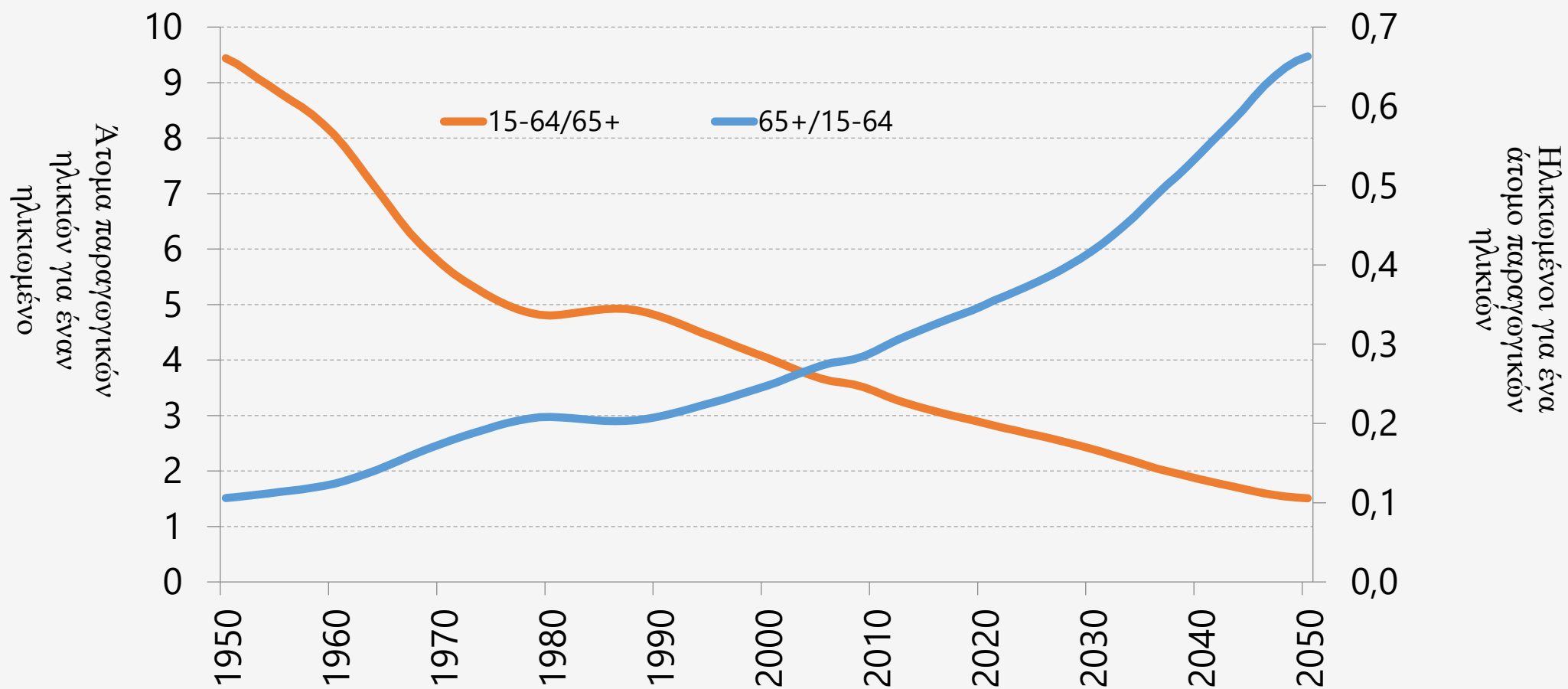

Ποσοστά στο συνολικό πληθυσμό 15-64 ετών

2.2.5 Πληθυσμός και κατά ηλικία δομή: εξελίξεις και προοπτικές – Ελλάδα_2

Δημογραφική Εξάρτηση

2.3 Δημογραφικές διαστάσεις της μετανάστευσης

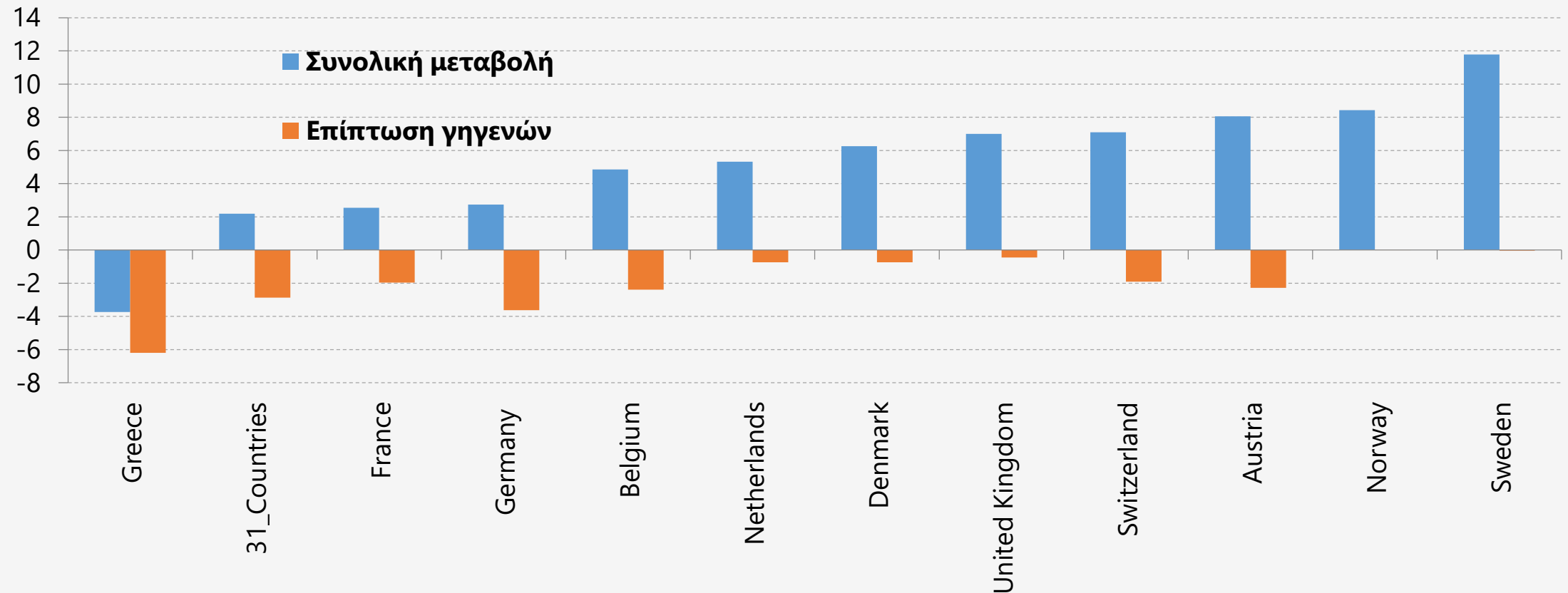
2.3.1 Δημογραφικές διαφοροποιήσεις γηγενών και μεταναστών - Παράδειγμα - Δανία (2014-2019)_1

	Μετανάστες	Γηγενείς	Σύνολο	Διαφορά (Μετανάστες – Γηγενείς)
Μέση γονιμότητα	1,69	1,75	1,73	-0,1
Προσδόκιμο επιβίωσης	82,1	80,8	80,9	1,3
% γυναικών 15-49 ετών	34	20	25	14
% ατόμων ηλικίας 60 ετών και άνω	13	26	25	-14
Συχνότητα γεννήσεων	19,2	9,4	10,5	9,8
Συχνότητα θανάτων	4,0	9,9	9,3	-5,9
Φυσικό ισοζύγιο (%)	15,1	-0,6	1,2	
% μεταναστών στο συνολικό πληθυσμό	11	89		
Συμβολή στη μεταβολή του πληθυσμού (έμμεση επίπτωση)	1,7	-0,5	1,2	

2.3.1 Δημογραφικές διαφοροποιήσεις γηγενών και μεταναστών Παράδειγμα - Δανία (2014-2019)_2

	Μετανάστες	Γηγενείς	Σύνολο	Διαφορά (Μετανάστες – Γηγενείς)
Έμμεση επίπτωση (λόγω φυσικού ισοζυγίου)	1,7	-0,5	1,2	2,2
Άμεση επίπτωση (Λόγω μεταναστευτικού ισοζυγίου)	5,3	-0,2	5,1	1,3
Συνολική επίπτωση	7,0	-0,7	6,3	

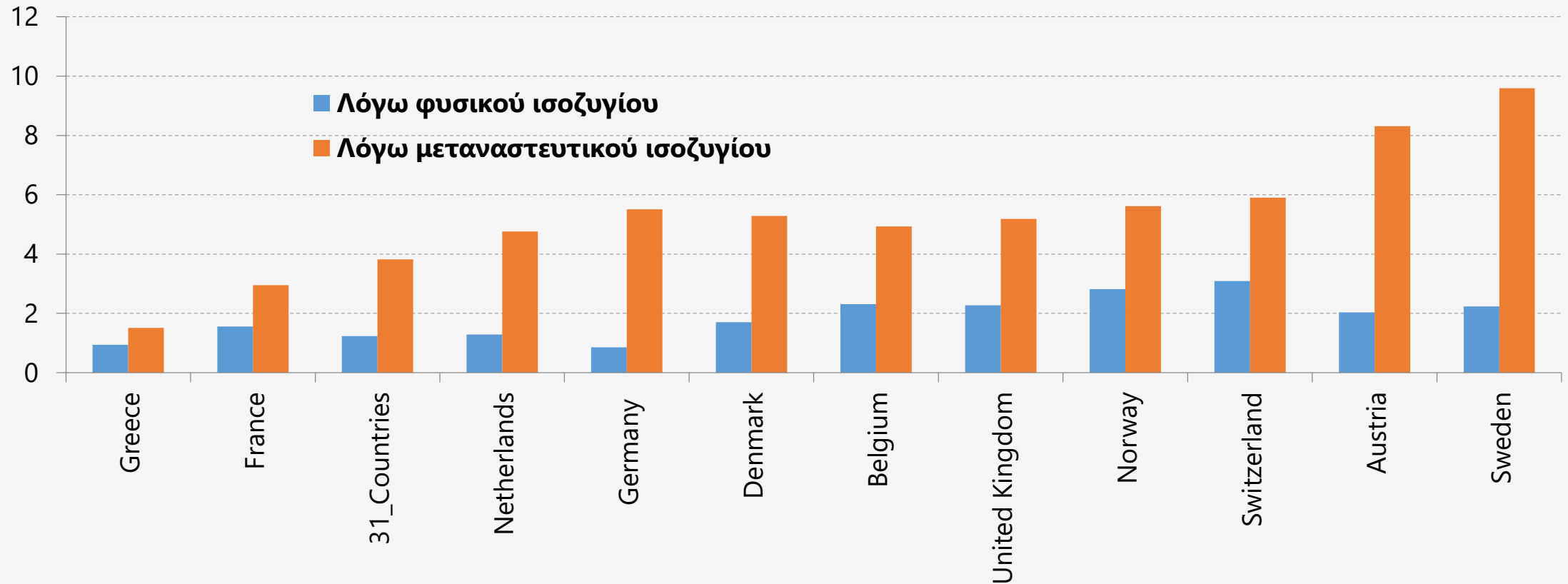
2.3.2 Η συμβολή γηγενών και μεταναστών στη μεταβολή του πληθυσμού (μέσος 2014-2019, για 1.000 άτομα)

*Ως % του συνολικού πληθυσμού

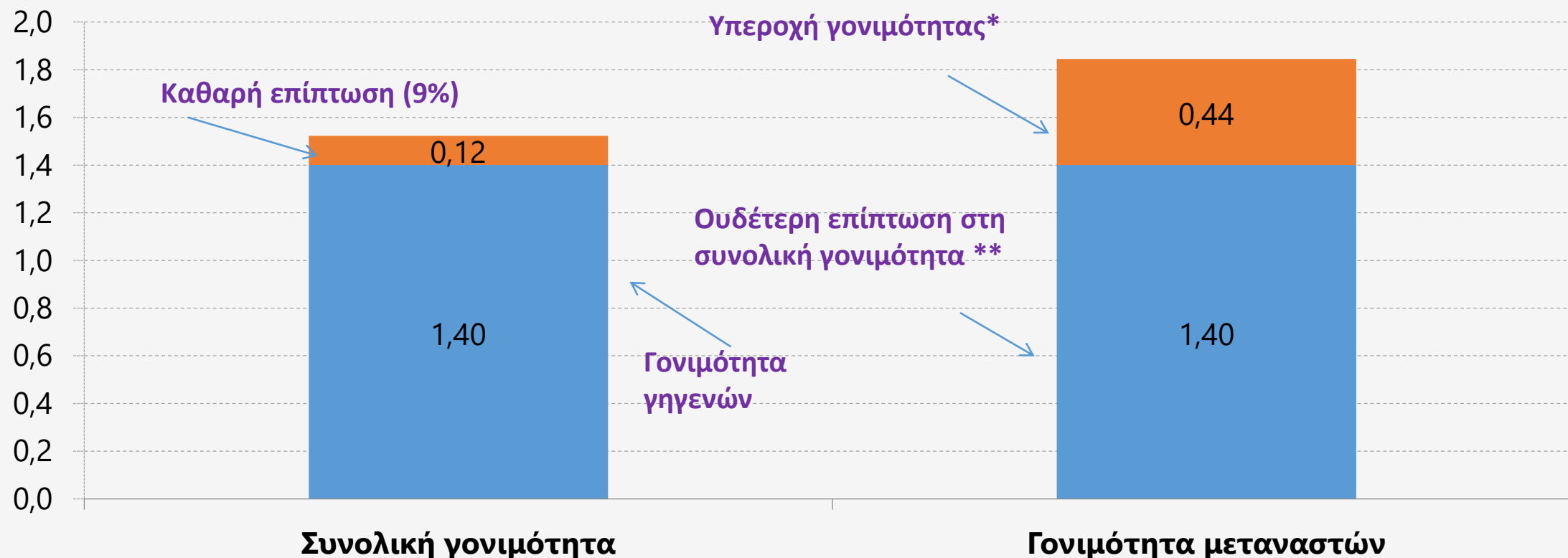
** Η συμβολή των μεταναστών είναι η διαφορά μεταξύ της συνολικής μεταβολής και της συμβολής των γηγενών

2.3.3 Η συμβολή του φυσικού ισοζυγίου (έμμεση επίπτωση) και της μεταναστευτικού ισοζυγίου (άμεση επίπτωση) των μεταναστών στη μεταβολή του συνολικού πληθυσμού (μέσος 2014-2019, για 1.000 άτομα)

*Ως % του συνολικού πληθυσμού

2.3.4 Η επίπτωση των μεταναστών στη μέση γονιμότητα και τι γεννήσεις στις χώρες υποδοχής Παράδειγμα Ελβετία (2014-2019 μέσος)

Γονιμότητα: Συνολική 1,52, γηγενών 1,40 και μεταναστών 1,84

Υπεροχή γονιμότητας (0,44): Αντιστοιχεί στο 16% των γεννήσεων των μεταναστών

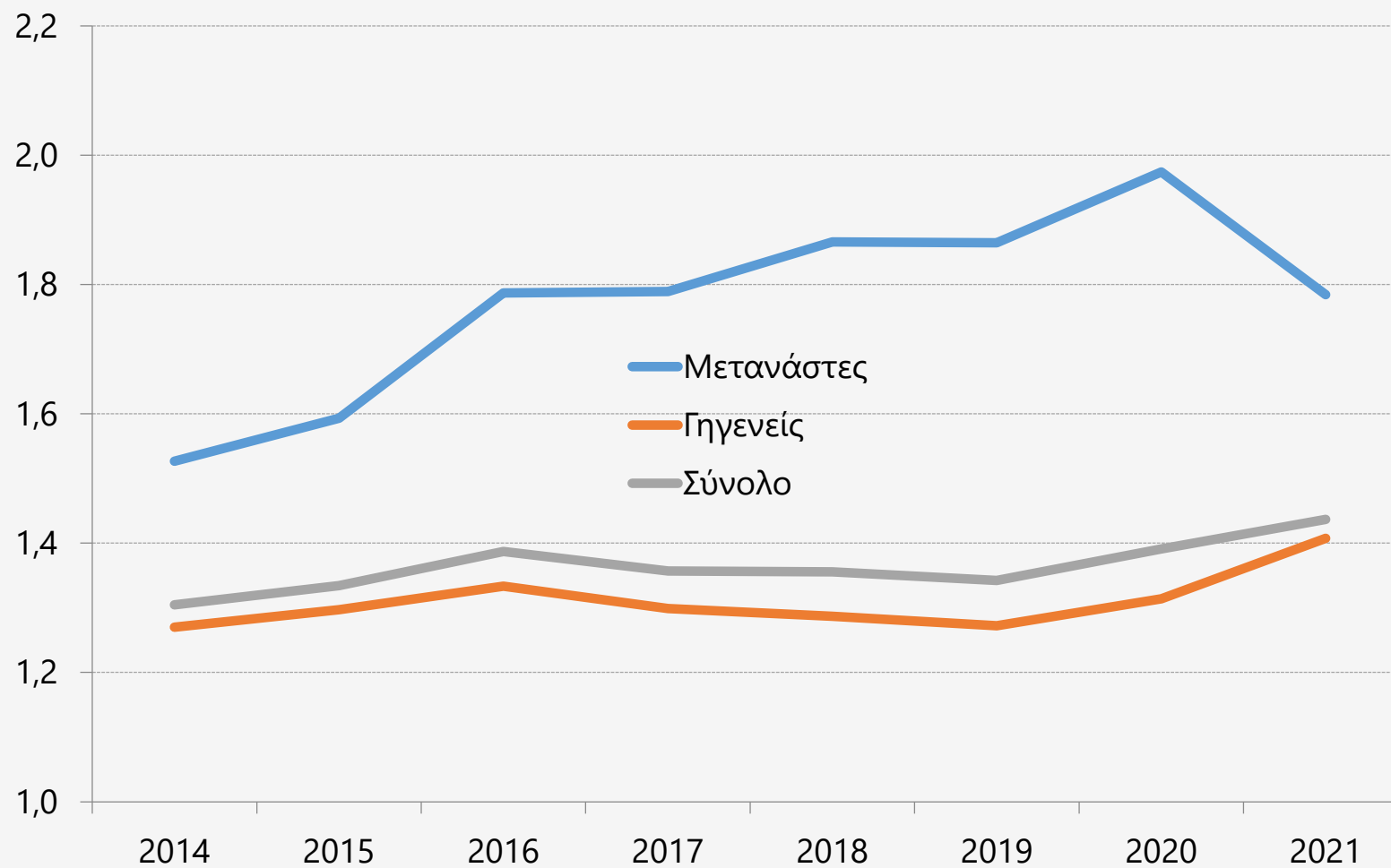
Ουδέτερη επίπτωση στη συνολική γονιμότητα (1,40) : Αντιστοιχεί στο 84% των γεννήσεων των μεταναστών

Ποσοστό αλλοδαπών γυναικών ηλικίας 15-49 στο σύνολο των γυναικών 15-49 ετών = 37%

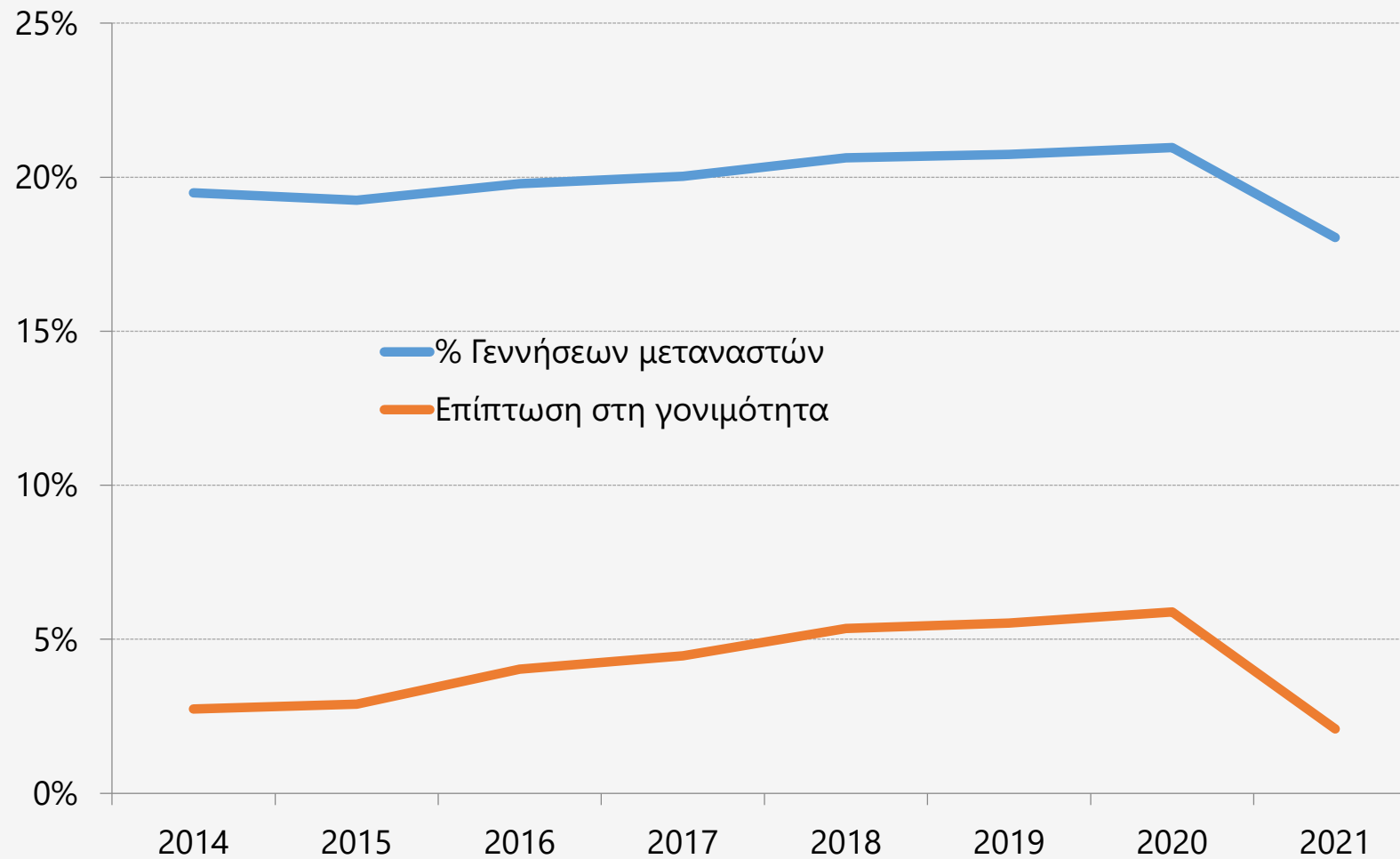
Καθαρή επίπτωση = το 27% (σχετίζεται με το 37%) της υπεροχής της γονιμότητας (0,44)

Ποσοστό γεννήσεων και γονιμότητας που οφείλεται στους μετανάστες = 46%

2.3.5 Γονιμότητα μεταναστών και γηγενών στην Ελλάδα (2014-2021)

2.3.6 Μετανάστευση, γεννήσεις και γονιμότητα στην Ελλάδα (2014-2021)

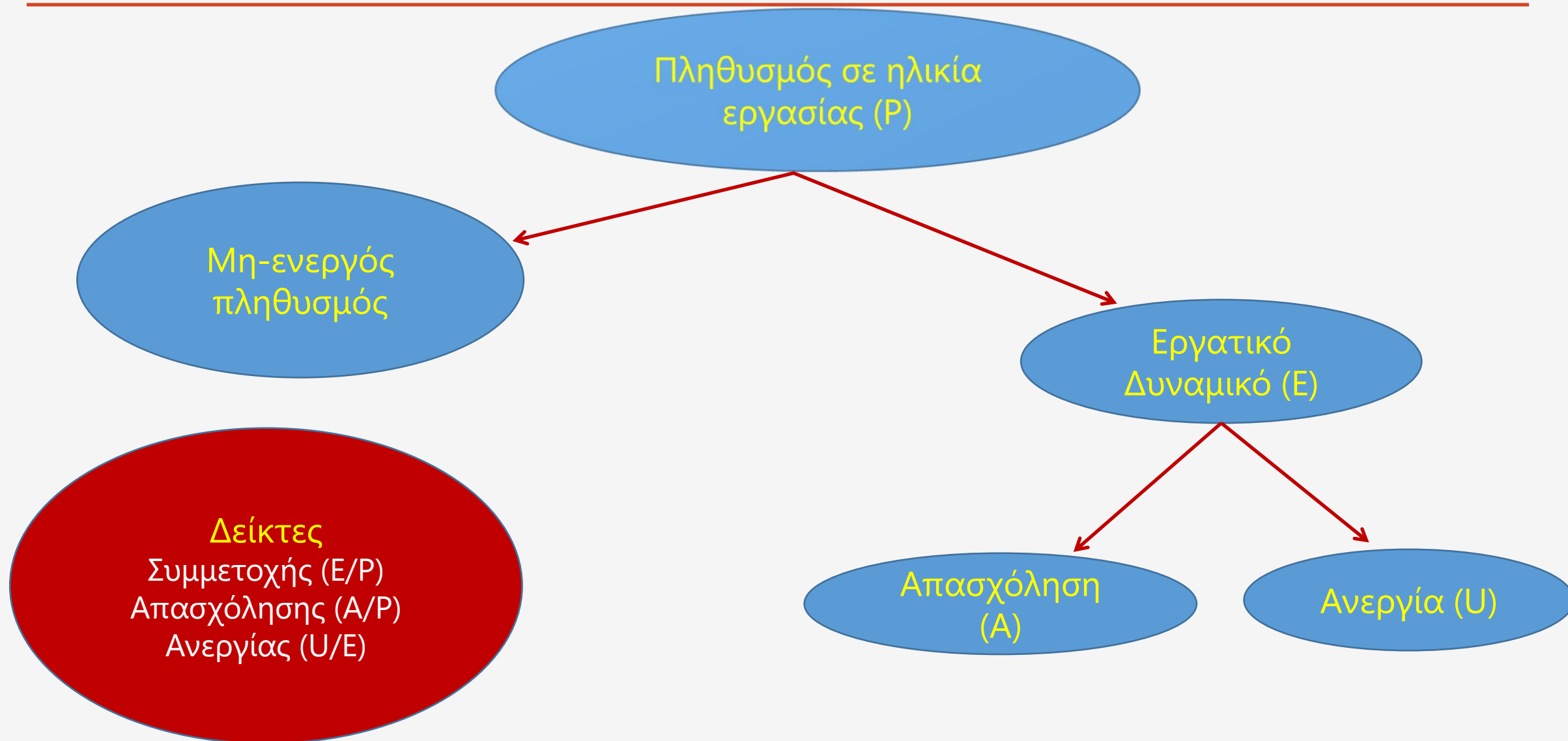
3. Γήρανση και αγορά εργασίας

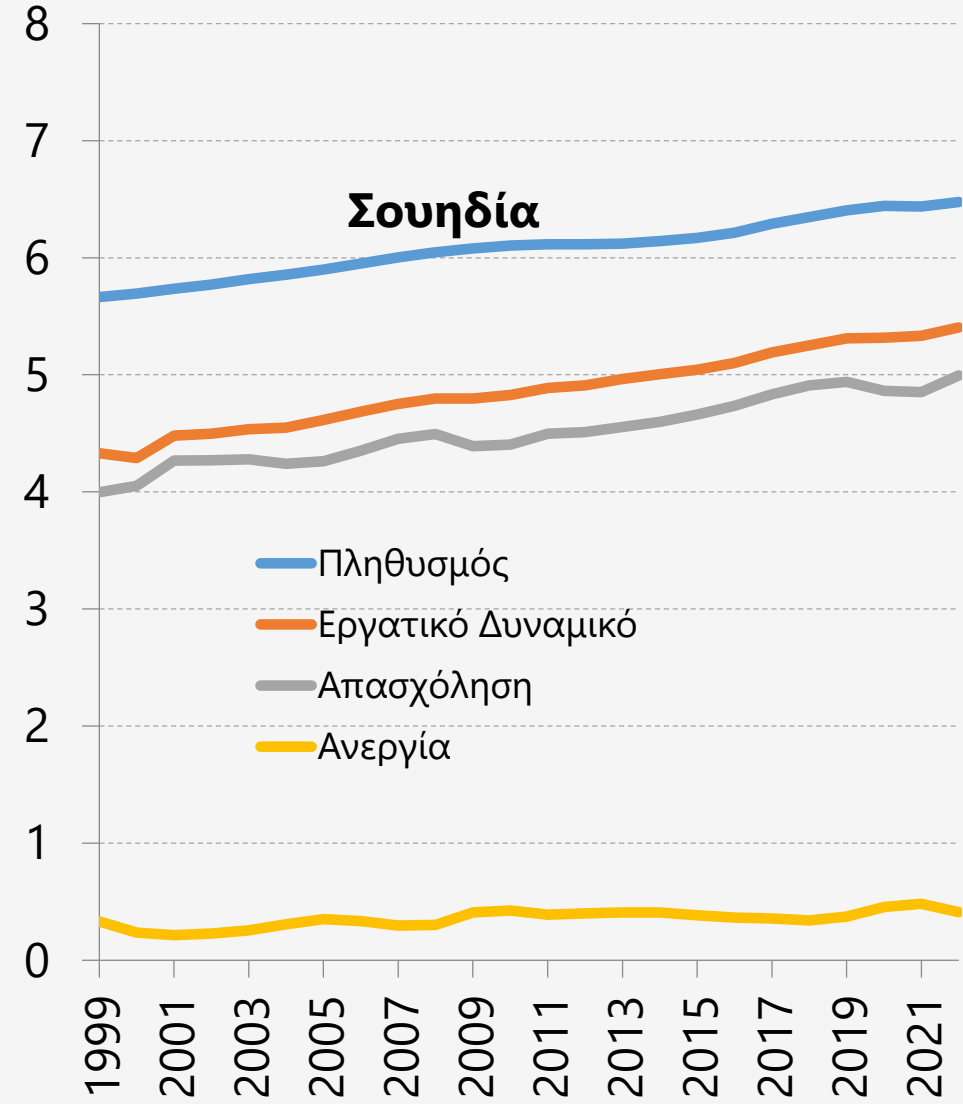
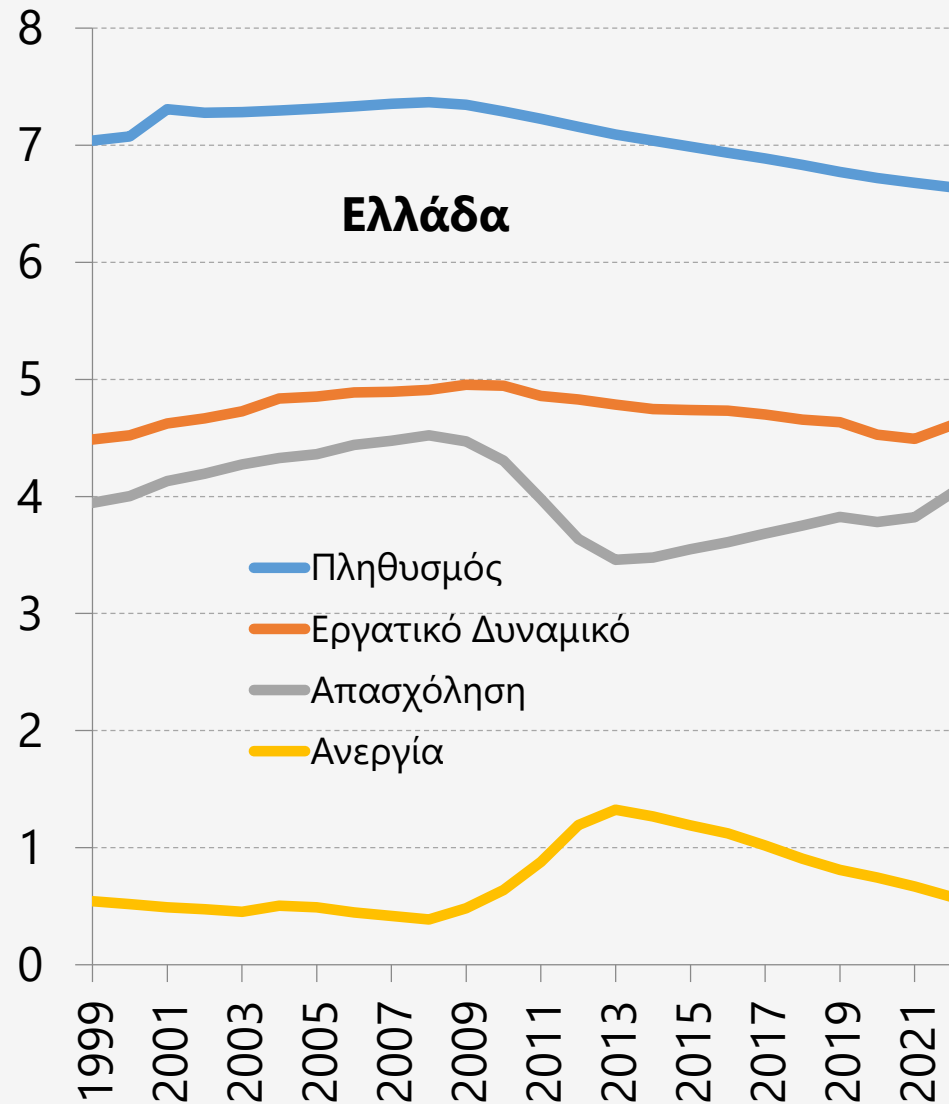
- Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία – Σχέσεις και διαχρονικές μεταβολές
- Η θέση των ηλικιωμένων εργαζομένων στην αγορά εργασίας (δείκτες συμμετοχής, απασχόλησης και ανεργίας) – Γήρανση του εργατικού δυναμικού
- Η συμβολή των ηλικιωμένων εργαζόμενων στη μεταβολή του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης
- Οι προοπτικές εξέλιξης του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας
- Κύκλος ζωής, θνησιμότητα, συμμετοχή στην αγορά εργασίας, απασχόληση, ανεργία και συνταξιοδότηση
- Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

3.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία_1

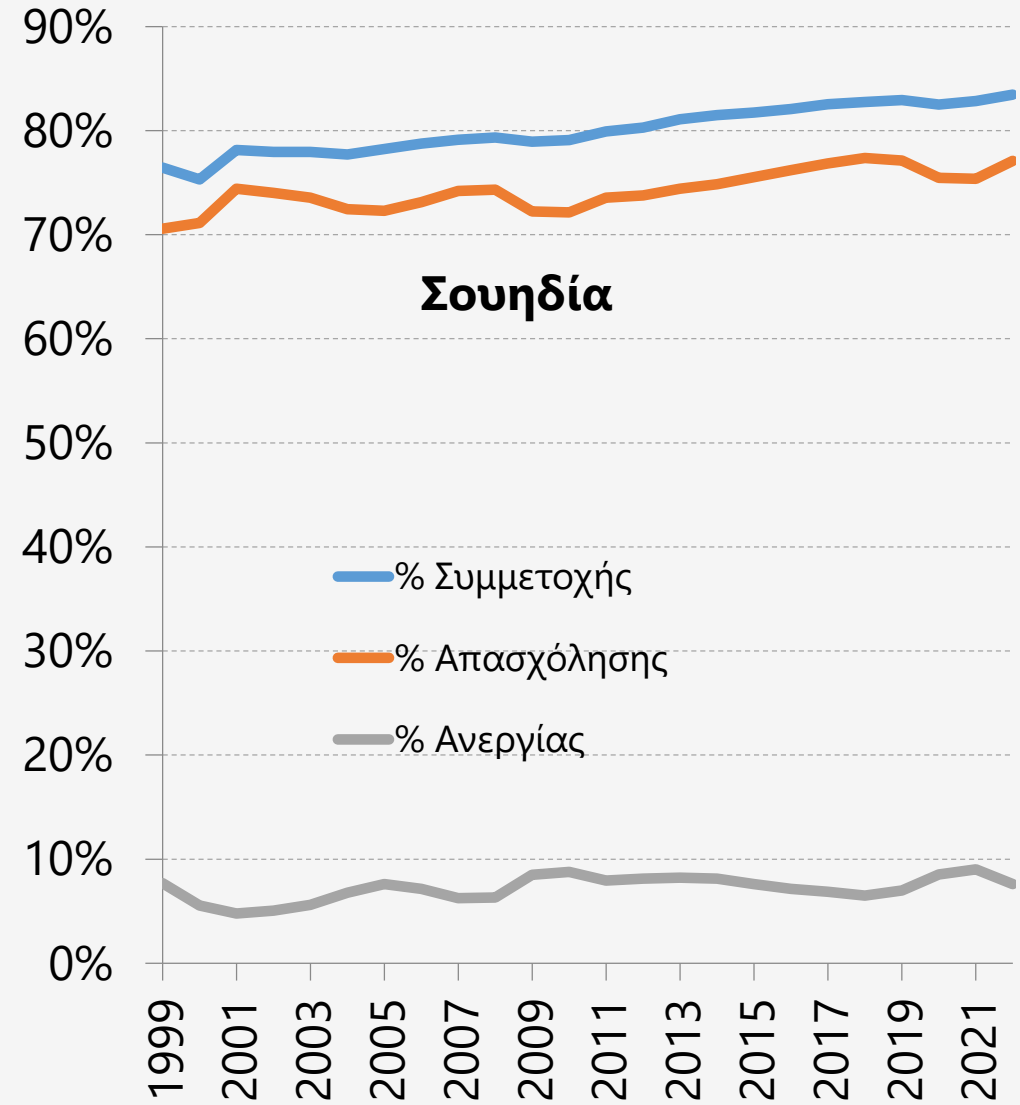
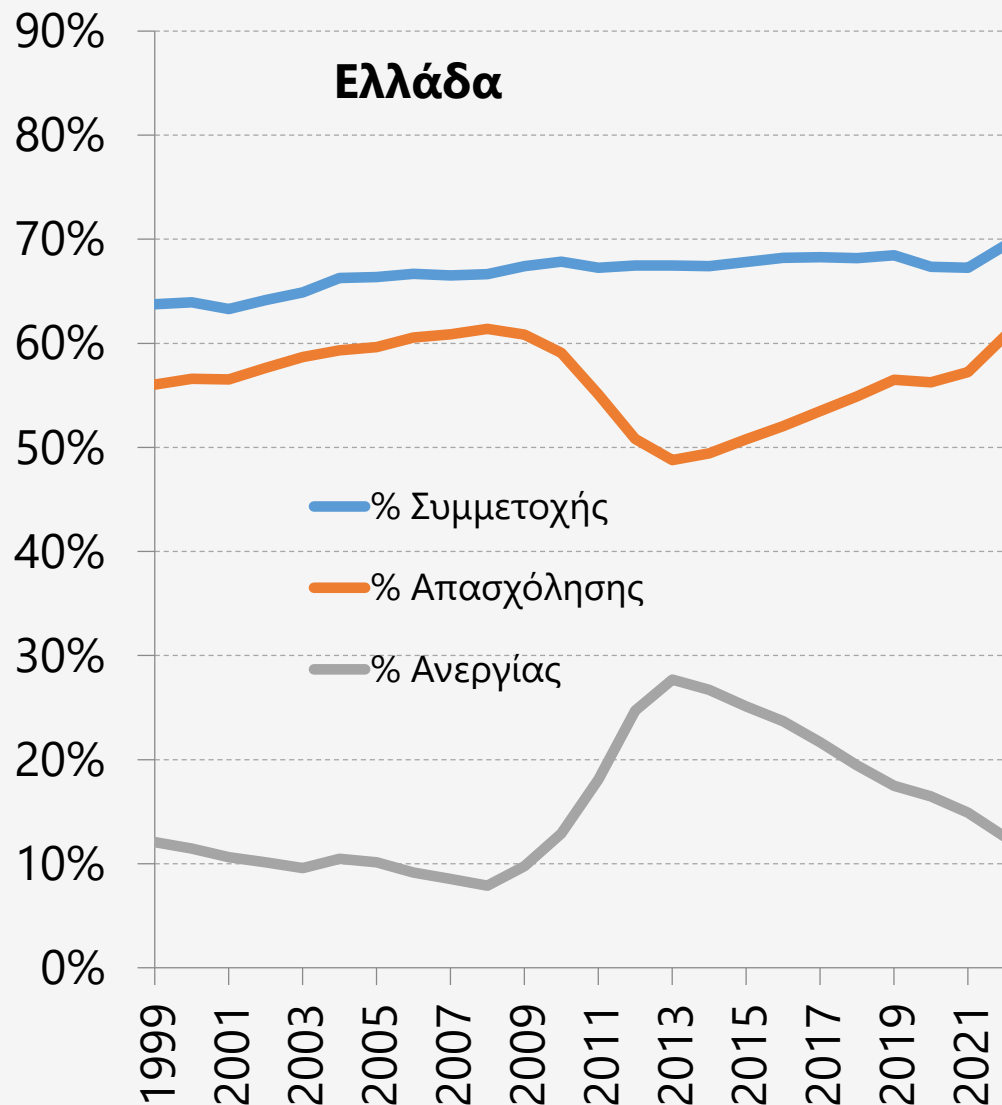

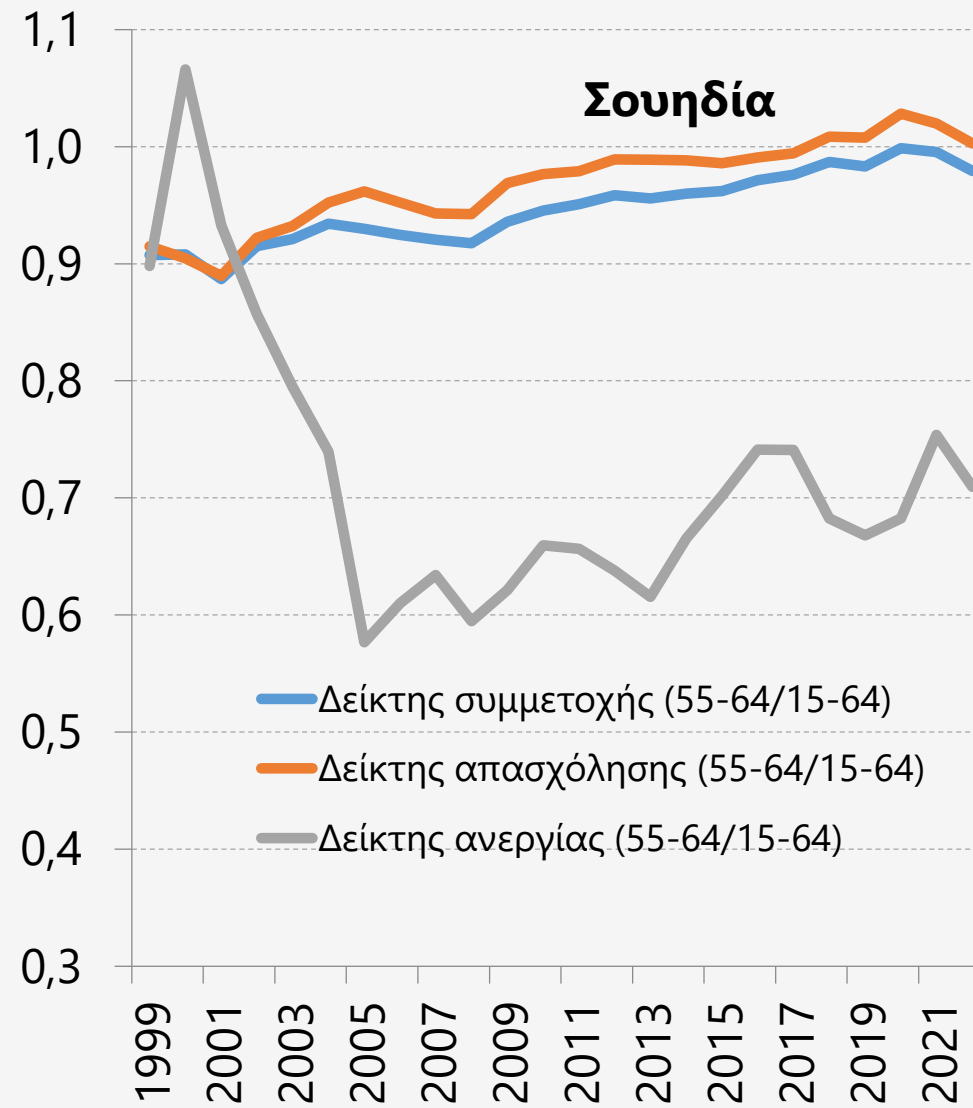
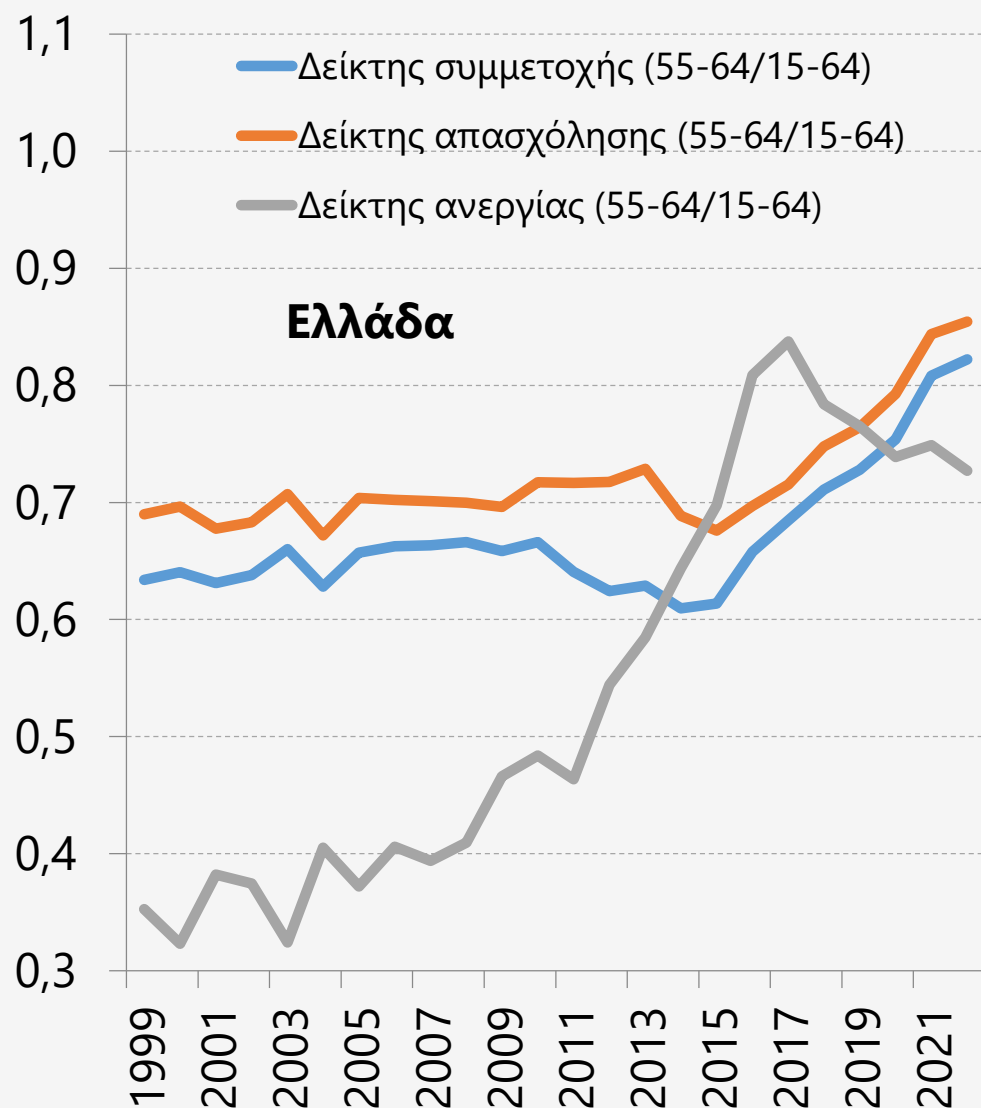
3.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία_2

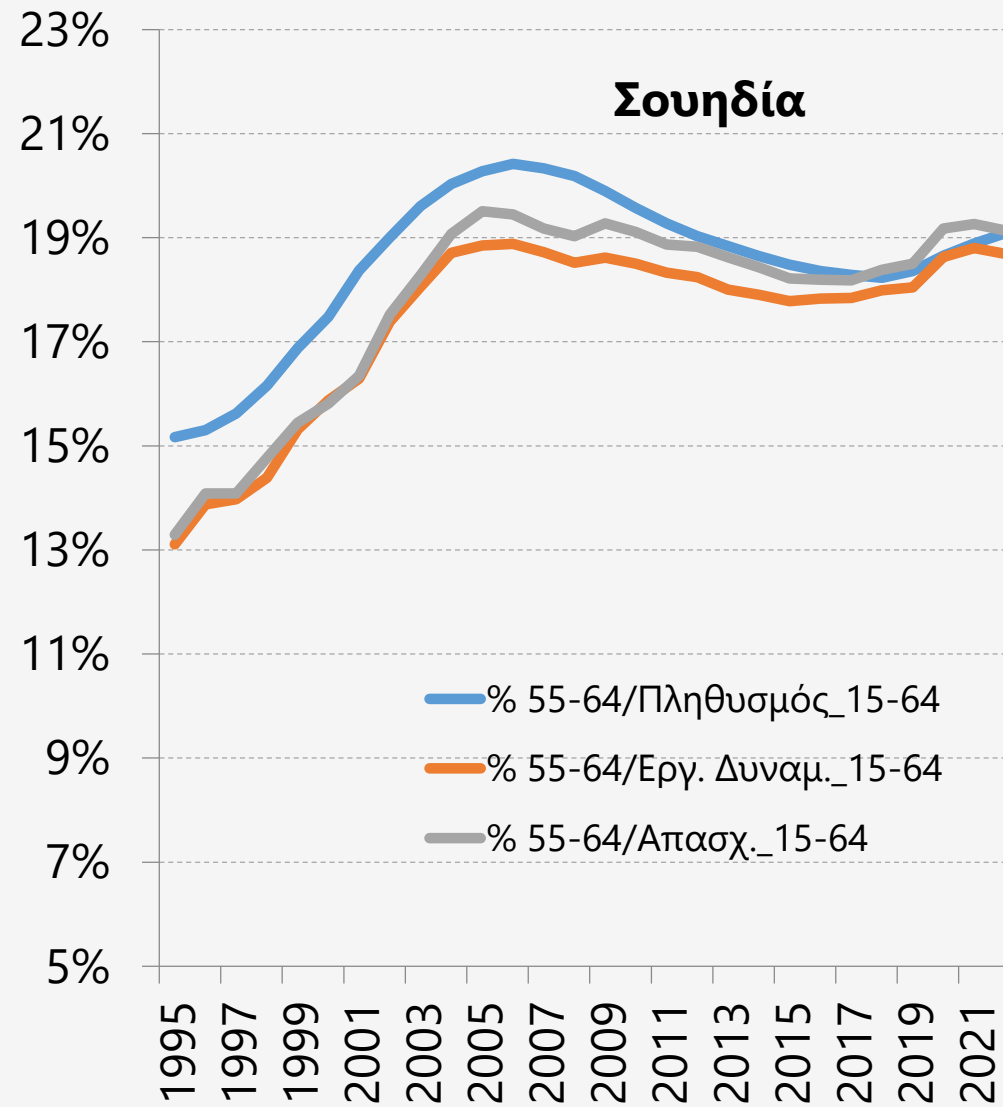
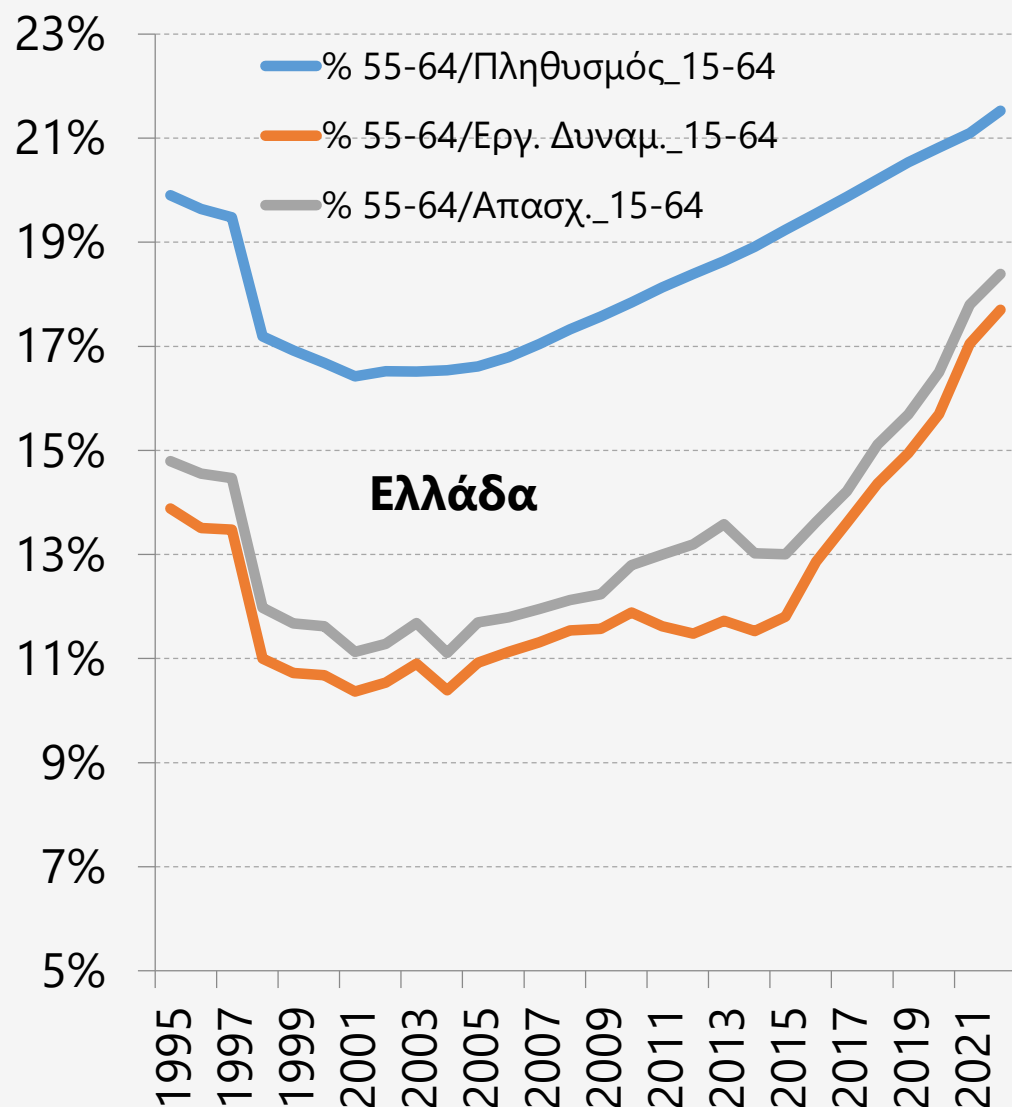
3.1 Πληθυσμός, εργατικό δυναμικό, απασχόληση και ανεργία_3

3.2 Η θέση των ηλικιωμένων εργαζομένων στην αγορά εργασίας Γήρανση του εργατικού δυναμικού_1

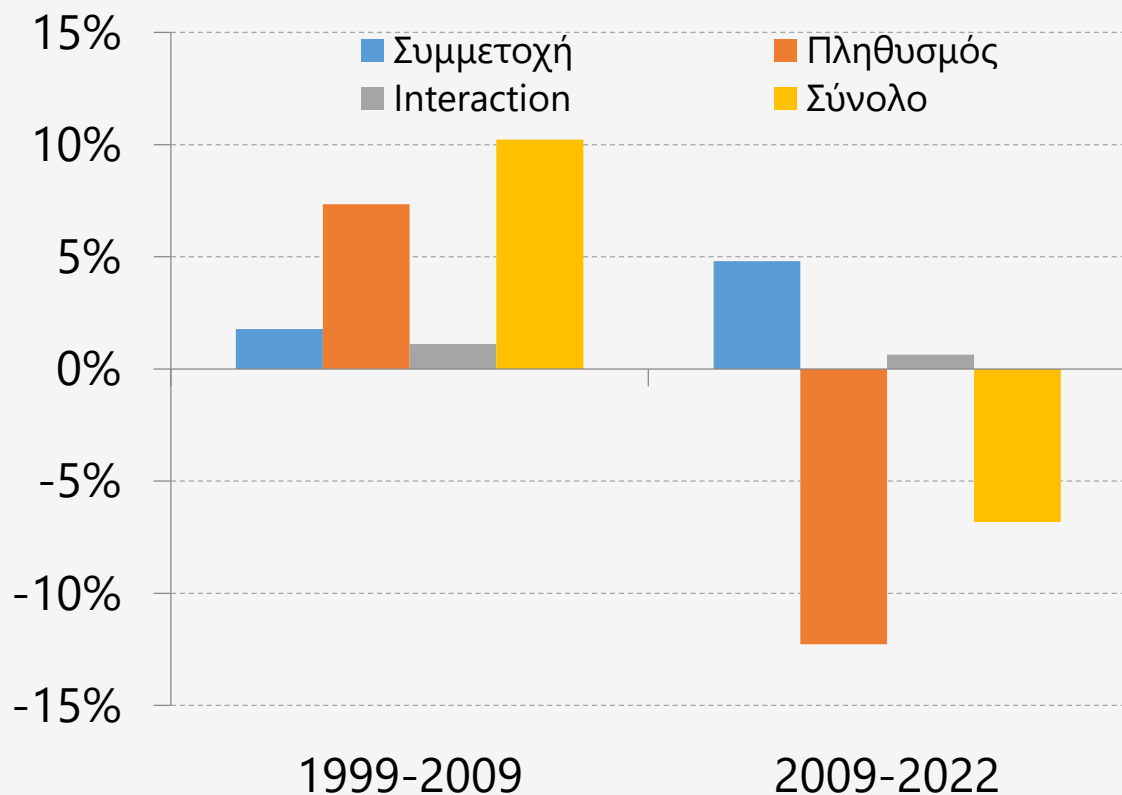

3.2 Η θέση των ηλικιωμένων εργαζομένων στην αγορά εργασίας Γήρανση του εργατικού δυναμικού_2

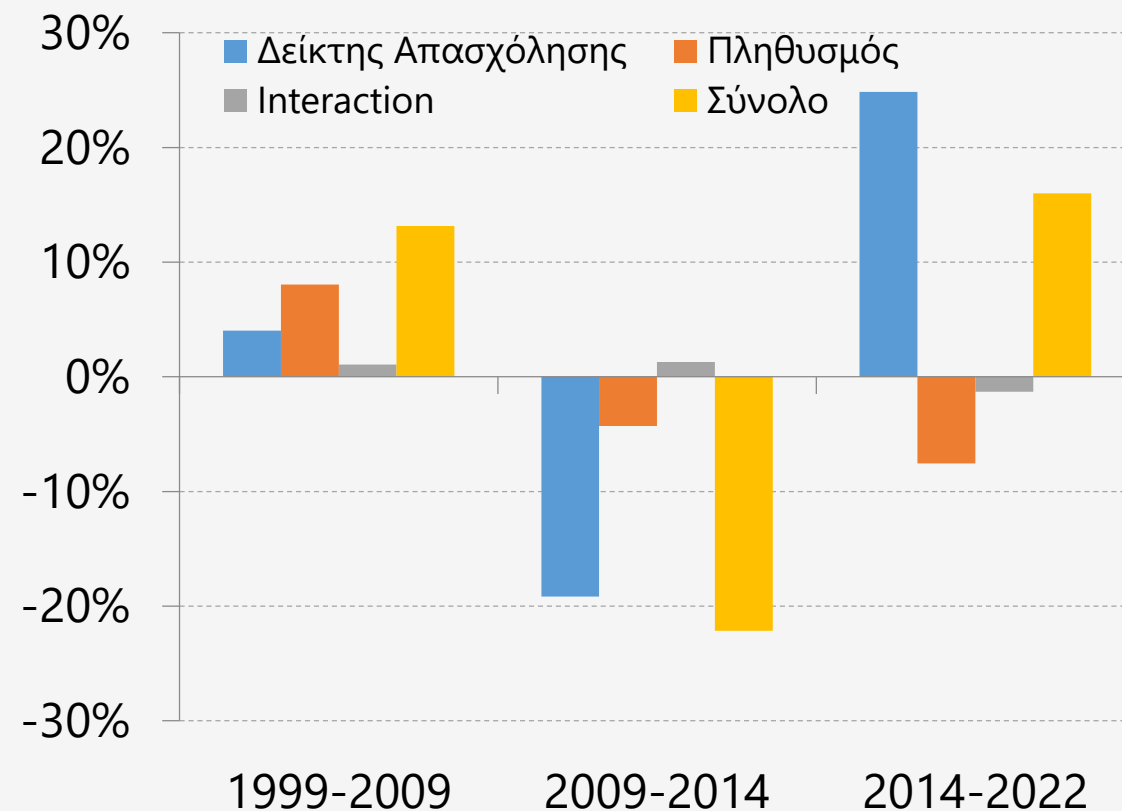

3.3 Η συμβολή των ηλικιωμένων εργαζόμενων στη μεταβολή του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης – Ελλάδα_1

Η συμβολή του πληθυσμού και της συμμετοχής στη μεταβολή του εργατικού δυναμικού

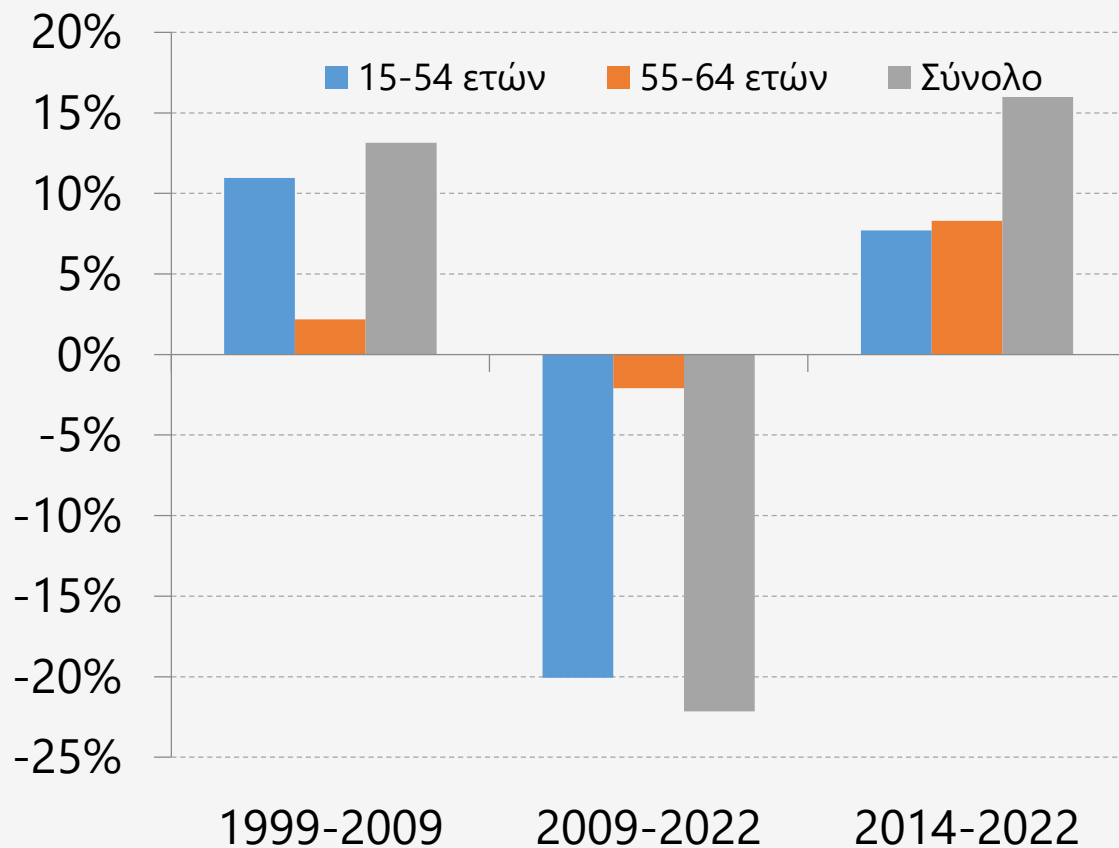

Η συμβολή του πληθυσμού και των δεικτών απασχόλησης στη μεταβολή της συνολικής απασχόλησης

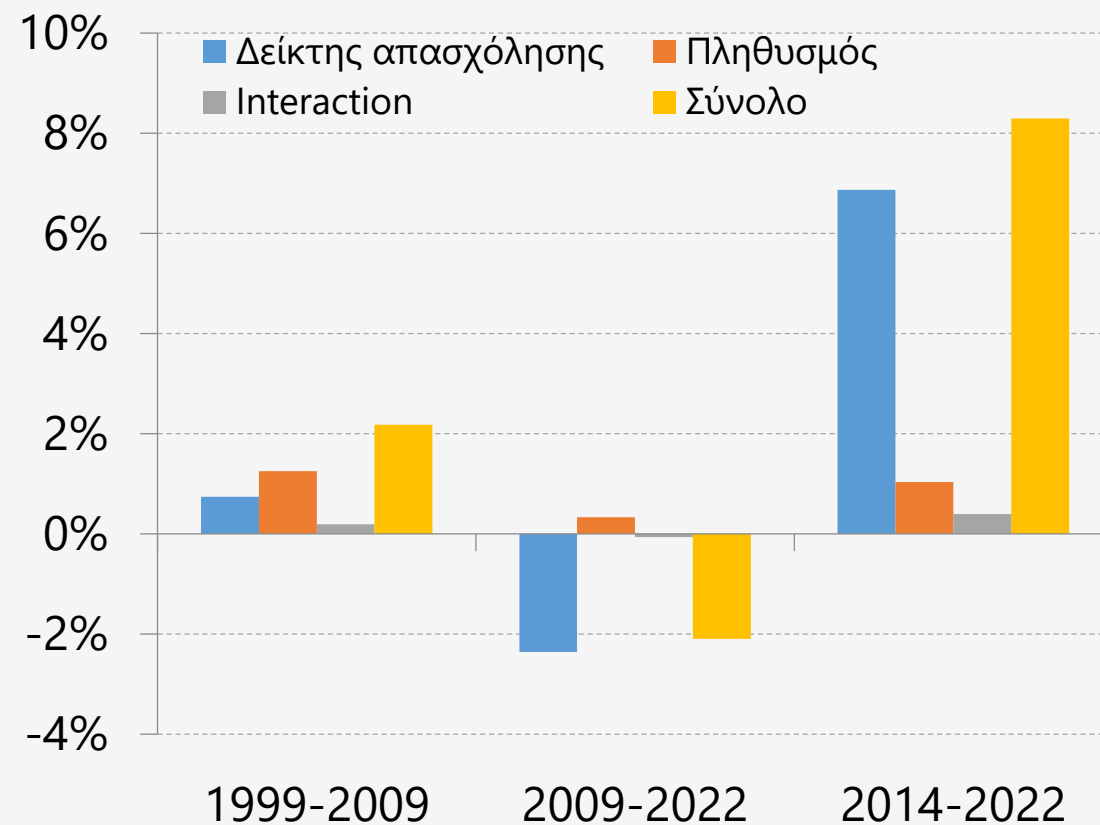

3.3 Η συμβολή των ηλικιωμένων εργαζόμενων στη μεταβολή του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης – Ελλάδα_2

Η συμβολή των ηλικιωμένων εργαζόμενων στη μεταβολή της απασχόλησης

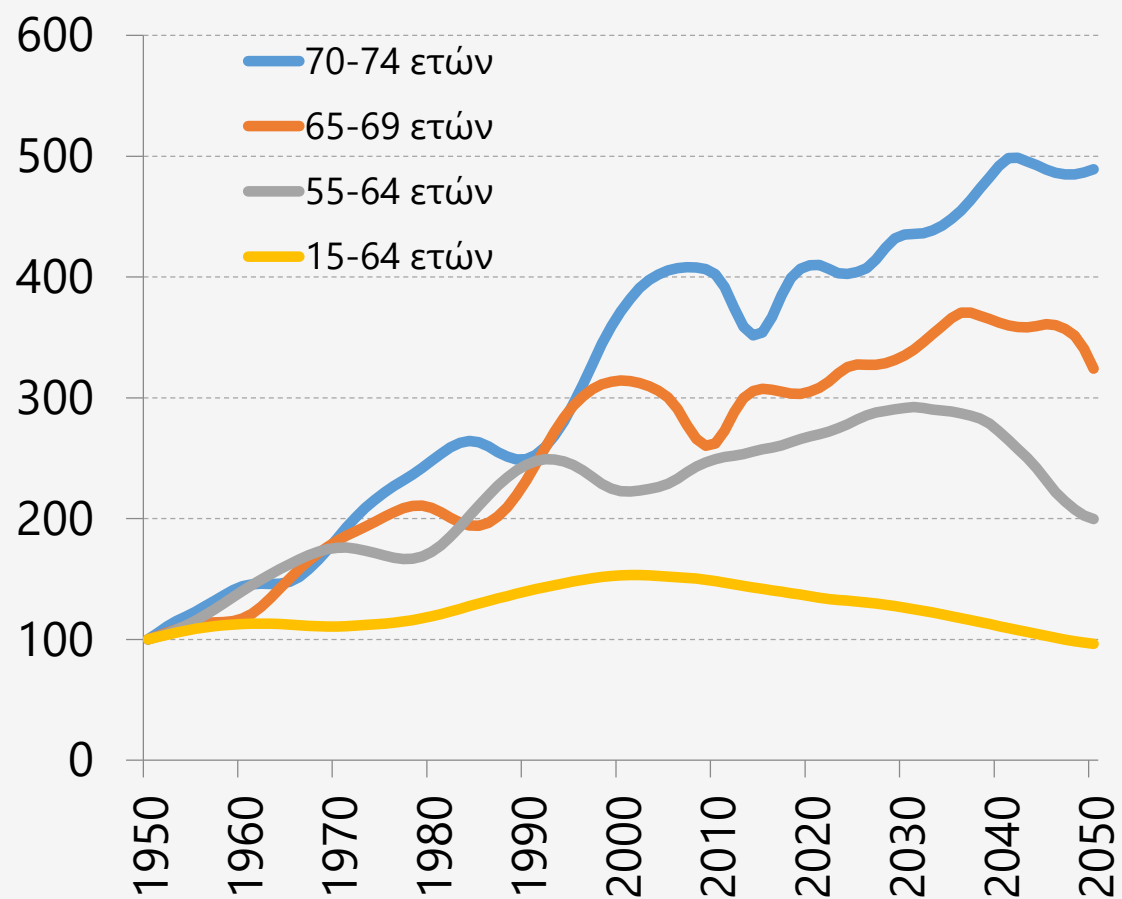

Η συμβολή των ηλικιωμένων εργαζόμενων στη μεταβολή της συνολικής απασχόλησης
Πληθυσμός vs. Δείκτες απασχόλησης

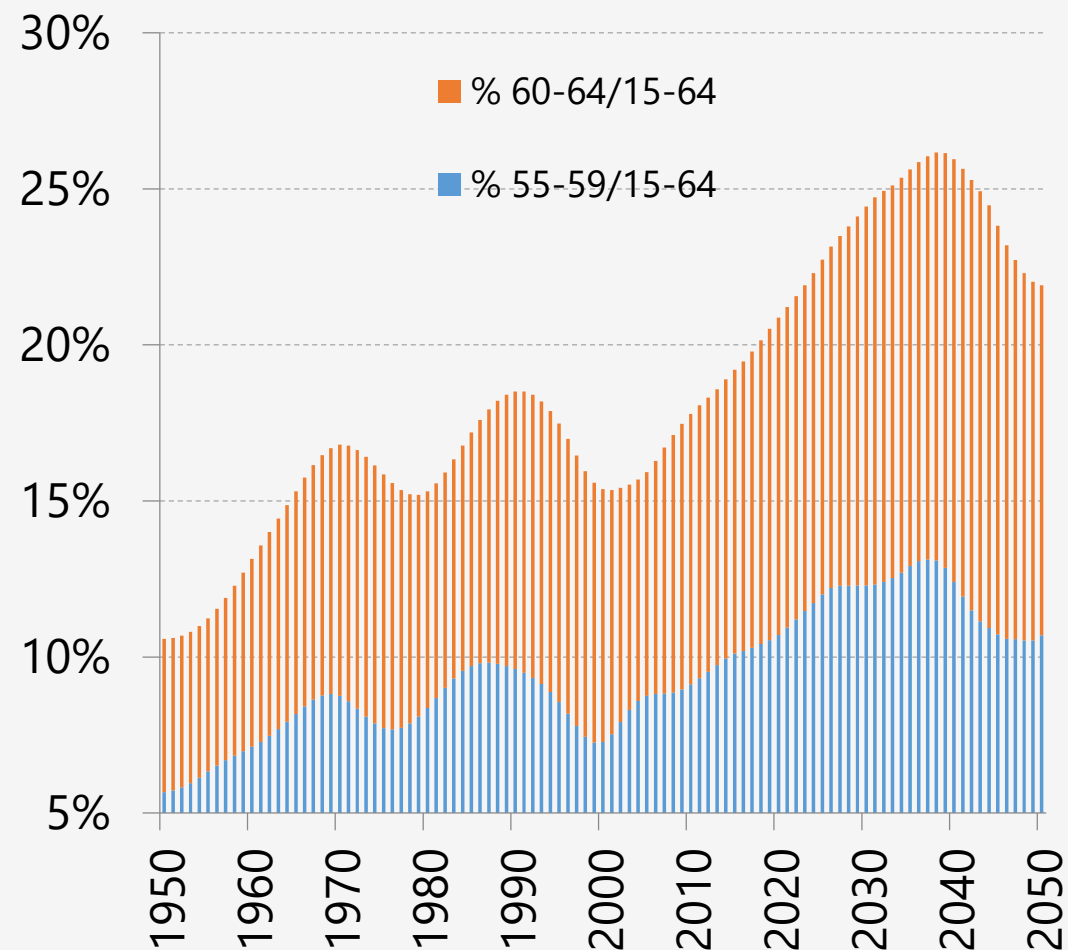

3.4 Οι προοπτικές εξέλιξης του πληθυσμού σε ηλικία εργασίας - Ελλάδα

3.4 Δείκτης 100 το 1950

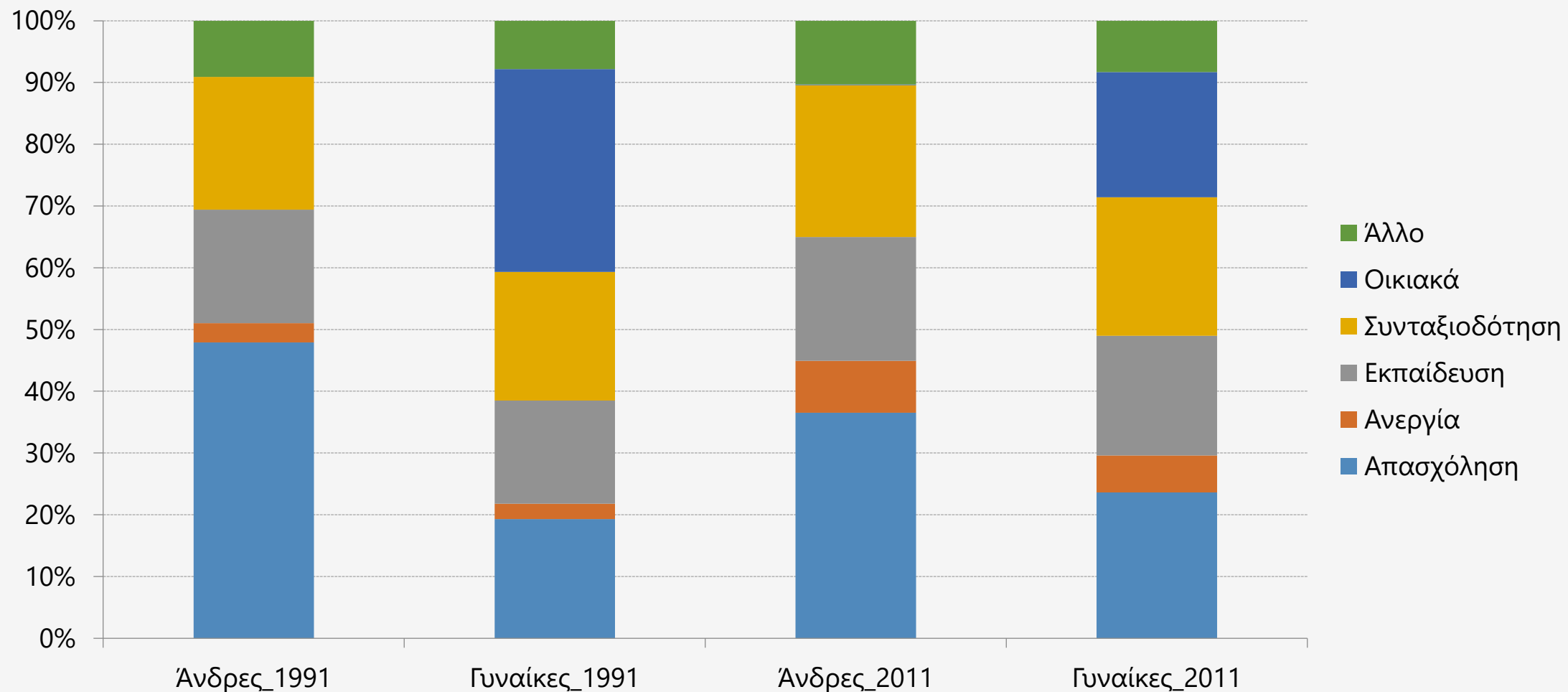
3.4 Ποσοστά στον πληθυσμό 15-64 ετών

**3.5 Κύκλος ζωής, θνησιμότητα, συμμετοχή στην αγορά εργασίας, απασχόληση, ανεργία και συνταξιοδότηση
(Διάρκεια παραμονής στα στάδια του κύκλου ζωής στην Ελλάδα, ως % του προσδόκιμου επιβίωσης)_1**

	1991		2011	
	Άνδρες	Γυναίκες	Άνδρες	Γυναίκες
Προσδόκιμο επιβίωσης	74,5	79,6	77,6	83,3
Συμμετοχή στην αγορά εργασίας	38,0	17,3	34,9	24,7
Μη-συμμετοχή στην αγορά	36,5	62,3	42,8	58,7
Απασχόληση	35,7	15,4	28,4	19,7
Ανεργία	2,3	2,0	6,5	5,0
Εκπαίδευση	13,7	13,3	15,6	16,1
Συνταξιοδότηση	16,0	16,6	19,1	18,7
Οικιακά	0,0	26,2	0,1	16,9
Άλλο	6,8	6,2	8,0	6,9

3.5 Κύκλος ζωής, θνησιμότητα, συμμετοχή στην αγορά εργασίας, απασχόληση, ανεργία και συνταξιοδότηση (Διάρκεια παραμονής στα στάδια του κύκλου ζωής στην Ελλάδα_2)_2

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου_1

- Προσαρμογή πολιτικών για τη συνταξιοδότηση
- Μερική-Ελαστική συνταξιοδότηση
- Εργασία πέρα από τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης (Αργυρή Εργασία - Silver Work)
- Προώθηση αυτοαπασχόλησης
- Προστασία των απασχολούμενων έναντι των απολύσεων
- Επιδότηση αμοιβών
- Ενεργές πολιτικές απασχόλησης για την αντιμετώπιση της ανεργίας των ηλικιωμένων εργαζομένων
- Προστασία Υγείας
  - Πολιτικές Υγείας στην Εργασία
  - Πολιτικές Λειτουργικής Ανικανότητας και Αποκατάστασης

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου_2

- Ισορροπία εργασίας-επιβίωσης και πολιτικές προσανατολισμένες στον κύκλο ζωής
  - Προσανατολισμός κύκλου ζωής στις πολιτικές απασχόλησης – Ευέλικτη επαγγελματική ζωή
  - Συνύπαρξη εργασίας και φροντίδας
  - Άτυπη Εργασία/Κοινωνικός Εθελοντισμός σε συνδυασμό με την αμειβόμενη εργασία
- Πολιτικές Ευαισθητοποίησης, Πληροφόρησης και Συμβουλευτικής
  - Εθνικές δημόσιες πρωτοβουλίες
  - Πρωτοβουλίες επιχειρήσεων
- Μεσο-επίπεδο – Επιχειρήσεις
  - Κατανόηση της «Κοινωνικής Καινοτομίας» (Social Innovation)
  - Σφαίρες δραστηριοτήτων
  - Οδηγοί και εμπόδια κατά της παράτασης της εργασιακής ζωής των ηλικιωμένων εργαζομένων
- Δια βίου μάθηση - Επαγγελματική κατάρτιση

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

- Προσαρμογή πολιτικών για τη συνταξιοδότηση
  - Αύξηση ηλικίας συνταξιοδότησης με οικονομικά κίνητρα/αντικίνητρα
  - Συρρίκνωση μορφών πρόωρης συνταξιοδότησης
  - Ένταση (κοινωνικών) ανισοτήτων
- Ζητήματα
  - Διαφορά μεταξύ επίσημης ηλικίας συνταξιοδότησης και ηλικίας οριστικής εξόδου από την αγορά εργασίας
  - Τα οικονομικά κίνητρα δεν είναι πάντοτε αποτελεσματικά εάν δεν συνοδεύονται από παράλληλες πρωτοβουλίες π.χ. αναφορικά με τις προοπτικές απασχόλησης στις υψηλές ηλικίες και την κατάσταση υγείας.
  - Πολύ συχνά η επέκταση του εργασιακού βίου απαιτεί μία δεύτερη επαγγελματική καριέρα
  - Η αύξηση των δεικτών συμμετοχής των ηλικιωμένων είναι αποτέλεσμα των πολιτικών για τη συνταξιοδότηση ή σχετίζονται με παράγοντες όπως π.χ. τα χαρακτηριστικά των διαδοχικών γενεών ή το μακρο-οικονομικό περιβάλλον?
  - Σημαντική διαφορά από την άποψη της αποτελεσματικότητας των πολιτικών ανάλογα με τις συνθήκες εργασίας, το βαθμό ειδίκευσης, το ύψος των αμοιβών και το προσδόκιμο επιβίωσης των εργαζομένων – «Εργασία για αυτούς που μπορούν και κοινωνική ασφάλιση για όσους δεν μπορούν»?
  - Απασχόληση νέων vs. απασχόληση ηλικιωμένων

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

- Μερική-Ελαστική συνταξιοδότηση
- Ζητήματα
  - Η ιδέα της σταδιακής συνταξιοδότησης βασίζεται στην παροχή εργαλείων για βελτίωση της ποιότητας της εργασίας και της ποιότητας ζωής των ηλικιωμένων εργαζομένων. Από την άποψη αυτή αποτελεί γεροντολογικό και κοινωνικο-πολιτικό μέτρο που μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση της κατάστασης υγείας, στην ελάφρυνση από το φόρτο εργασίας και στην καλύτερη προσαρμογή προς την «πραγματική» συνταξιοδότηση.
  - Εντούτοις συνδυάζεται περισσότερο με τη θέληση για πιο μακροχρόνια εργασία παρά με την επέκταση του εργασιακού βίου όλων των εργαζομένων
  - Υπάρχει ο κίνδυνος οι ηλικιωμένοι εργαζόμενοι να συνεχίσουν να εργάζονται με πλήρη απασχόληση στο βαθμό που η προσφορά θέσεων (επιδοτούμενης) εργασίας μερικής απασχόλησης δεν είναι επαρκής. Φαίνεται ότι, οι μεγαλύτεροι σε ηλικία εργαζόμενοι μερικής απασχόλησης είναι εκείνοι που θα εργαστούν με πλήρη απασχόληση εάν δεν είναι διαθέσιμες οι αντίστοιχες (επιδοτούμενες) θέσεις μερικής απασχόλησης και είναι οι εργαζόμενοι που πιο δύσκολα θα παραιτούνταν αν οι (επιδοτούμενες) θέσεις μερικής απασχόλησης δεν είναι διαθέσιμες.

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

- Εργασία πέρα από τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης (Silver Work – Συνταξιούχοι εργαζόμενοι)
- Ζητήματα
  - Η άποψη ότι οι συνταξιούχοι ανταγωνίζονται τους μη-συνταξιούχους για εργασία δεν φαίνεται να ευσταθεί
  - Πιθανότατα υψηλά ποσοστά αδήλωτης εργασίας των συνταξιούχων
  - Αρκετά ετερογενής ομάδα (σε κάποιες χώρες οι συνταξιούχοι εργαζόμενοι είναι κυρίως υψηλής ειδίκευσης, σε κάποιες άλλες χαμηλής)
  - Συχνά δεν αποτελεί συνέχεια της προηγούμενης απασχόλησης αλλά νέα εργασία με χαμηλές αποδοχές.
  - «Επιθυμητή» «Silver Work» που αφορά όσους απολαμβάνουν την εργασία τους και για τους οποίους η αύξηση του εισοδήματός τους είναι μία παράπλευρη συνέπεια, και η «μη-επιθυμητή» «Silver Work» η οποία συνδέεται με την ανάγκη για αύξηση του εισοδήματος και η οποία, μεταξύ των άλλων, μπορεί να εντείνει την αρνητική σχέση μεταξύ υγείας και εργασίας σε υψηλές ηλικίες.
  - Η «Silver Work» μπορεί να οδηγεί σε επέκταση του εργασιακού βίου αλλά η διερεύνησή του δε είναι ακόμη επαρκής για να εκτιμηθεί το κατά πόσο αποτελεί κοινωνικο-οικονομικά ένα πειστικό και αποτελεσματικό εργαλείο.

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

- Προώθηση αυτοαπασχόλησης
- Ζητήματα
  - Η αυτοαπασχόληση συχνά θεωρείται ως εργαλείο για την αντιμετώπιση της ανεργίας και της επέκτασης του εργασιακού βίου. Παρά το ρίσκο που συνοδεύει την αυτοαπασχόληση, συχνά θεωρείται ως καλύτερη επιλογή από την ανεργία.
  - Γενικά δεν υπάρχουν πολλές πρωτοβουλίες που να αφορούν στην αυτοαπασχόληση των ηλικιωμένων εργαζομένων.
  - Παράλληλα θεωρείται ότι υπάρχει έλλειμμα κινήτρων που σχετίζεται
    - Με το χαμηλό κοινωνικό/ανθρώπινο κεφάλαιο των ηλικιωμένων ανέργων
    - Με τα γραφειοκρατικά εμπόδια
    - Με την έλλειψη μιας σταθερής οικονομικής βάσης
    - Με το φόβο για το οικονομικό ρίσκο σε προχωρημένη ηλικία
    - Ελλιπής γνώση για την ύπαρξη ευκαιριών χρηματοδότησης
    - Την απώλεια ή την έλλειψη δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

- Προστασία των απασχολούμενων έναντι των απολύσεων
  - Ρυθμίσεις κατά των διακρίσεων
- Ζητήματα
  - Αλληλεπίδραση μεταξύ ηλικίας και θητείας στην εργασία. Συχνά, η βάση για την προστασία της απασχόλησης είναι η θητεία στην εργασία και όχι η ηλικία.
  - Υπάρχει νομοθεσία κατά των διακρίσεων με βάση την ηλικία. Αν και η (υποκειμενική) διάκριση με βάση την ηλικία υφίσταται, η επίπτωση της σχετικής νομοθεσίας στην αντιμετώπισή της δεν μπορεί εύκολα να αποτιμηθεί.

3.6 Ενεργός γήρανση, αγορά εργασίας και επέκταση του εργασιακού βίου

- Επιδότηση αμοιβών και ανεργία
- Ζητήματα
  - Η επιδότηση των αμοιβών (π.χ. άμεση επιδότηση, επιδότηση ή ακόμη και κατάργηση εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, προσλήψεις εργαζομένων σε προ-συνταξιοδοτική ηλικία) στοχεύει στο να καταστήσει τους ηλικιωμένους εργαζόμενους πιο ελκυστικούς για τους εργοδότες.
  - Οι διαδικασίες αυτές μπορεί να συρρικνώνουν το χρόνο παραμονής στην ανεργία, συχνά όμως οδηγούν σε επιδότηση προσωρινών και άτυπων μορφών εργασίας. Επιπρόσθετα, επιδοτούμενες προσλήψεις μπορεί να συρρικνώνουν τις μη-επιδοτούμενες προσλήψεις ή να αντικαθιστούν τους «μη-επιδοτούμενους» εργαζόμενους.

4. Γήρανση και συνταξιοδότηση

4.1 Στόχοι και περιορισμοί ενός αναδιανεμητικού συστήματος υπό το πρίσμα της δημογραφικής γήρανσης

Κύριος Στόχος
(κοινωνική
αποτελεσματικότητα)

Παροχή ικανοποιητικού
βιοτικού επιπέδου (σύνταξη)
για τα άτομα προχωρημένης
ηλικίας

Περιορισμοί

Οικονομική ισορροπία συστήματος
Διαγενεακή ισότητα

Μία βασική διάσταση

Η εξεύρεση ισορροπίας μεταξύ εισφορών
κατά την περίοδο του εργασιακού βίου και
διάρκειας συνταξιοδότησης και συντάξιμων
αποδοχών

4.2 Η λειτουργία του αναδιανεμητικού συστήματος και η σημασία της δημογραφικής γήρανσης_1

(1) - Το σχετικό επίπεδο διαβίωσης των συνταξιούχων (ως προς το μέσο εισόδημα που προκύπτει για τους εργαζόμενους από την οικονομική δραστηριότητα) , το οποίο εξαρτάται από:

- το οικονομικό περιβάλλον και την οικονομική ανάπτυξη (κυρίως την παραγωγικότητα της εργασίας)
- από τους θεσμικούς κανόνες που καθορίζουν το ύψος της σύνταξης (ύψος της σύνταξης κατά την εκκαθάριση, αναπροσαρμογή του ύψους της σύνταξης μετά την εκκαθάριση κλ.π.)

(2) - Το λόγο μεταξύ συνταξιούχων και ασφαλισμένων, ο οποίος εξαρτάται από:

- τις δημογραφικές συνιστώσες (γονιμότητα, θνησιμότητα και μετανάστευση) οι οποίες καθορίζουν την κατά ηλικία σύνθεση του πληθυσμού και το προσδόκιμο επιβίωσης στις υψηλές ηλικίες
- από την τάση των ατόμων για συμμετοχή στην αγορά εργασίας
- από τα επίπεδα ανεργίας
- και από το θεσμικό πλαίσιο που διέπει το συνταξιοδοτικό σύστημα, και που ειδικότερα καθορίζει την ηλικία συνταξιοδότησης

(3) - Το ποσοστό του εισοδήματος που προέρχεται από την οικονομική δραστηριότητα και το οποίο παρακρατείται για την αποπληρωμή των συντάξεων, το οποίο εξαρτάται από:

- τους κανόνες που διέπουν το ύψος και τους φορείς που καταβάλουν εισφορές για τη συνταξιοδότηση
- από κρατήσεις άλλου είδους (π.χ. φορολογία)

4.2 Η λειτουργία του αναδιανεμητικού συστήματος και η σημασία της δημογραφικής γήρανσης_2

	Σήμερα	2050_Σ_1	2050_Σ_2
Λόγος μεταξύ ασφαλισμένων και συνταξιούχων (Λ/Σ)	1,6	1,2	1,2
Μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_{α})	23%	23%	23%
Σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς το μέσο εισόδημα που προέρχεται από την εργασία (όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις) (β_{α})	37%	27%	27%
Μερίδιο του εισοδήματος που δεν προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_{κ})	11%	14%	11%
Επιπλέον σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων (όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που δεν προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις) (β_{κ})	49%	48%	37%
Τελικό σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς αυτό των εργαζομένων (β)	86%	75%	64%
Δαπάνες ως προς το ΑΕΠ (δ) οι οποίες καλύπτονται κατά (δ_{α}) από την εργασία και κατά (δ_{κ}) από άλλες πηγές	14,3%, 6,2% 8,1%	16% 5,9% 10,1%	13,8% 5,9% 7,9%
Μεταβολή μέσης σύνταξης (σ)		Σταθερή	Σταθερή
Αύξηση μέσου εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία		0,5%	1%
Αύξηση ΑΕΠ		0,5%	1%
Αύξηση παραγωγικότητας της εργασίας		0,7%	1,2%

4.2 Η λειτουργία του αναδιανεμητικού συστήματος και η σημασία της δημογραφικής γήρανσης_3

Σήμερα

- Λόγος μεταξύ ασφαλισμένων και συνταξιούχων (A/Σ) = 1,6
- Μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_a) = 23%
- Σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς το μέσο εισόδημα που προέρχεται από την εργασία (όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις) (β_a) = 37%
- Μερίδιο του εισοδήματος που **δεν** προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_k) = 11%
- Επιπλέον σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που **δεν** προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (β_k) = 49%
- Τελικό σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς αυτό των εργαζομένων (β) = 86%
- Δαπάνες ως προς το ΑΕΠ (δ) = 14%, οι οποίες καλύπτονται κατά (δ_a) = 6% από την εργασία και κατά (δ_k) = 8% από άλλες πηγές .

2050 – Σενάριο 1

- Λόγος μεταξύ ασφαλισμένων και συνταξιούχων (A/Σ) = 1,2
- Μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_a) = 23%
- Σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς το μέσο εισόδημα που προέρχεται από την εργασία (όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις) (β_a) = 27%
- Μερίδιο του εισοδήματος που **δεν** προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_k) = 14%
- Επιπλέον σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που **δεν** προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (β_k) = 48%
- Τελικό σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς αυτό των εργαζομένων (β) = 75%
- Δαπάνες ως προς το ΑΕΠ (δ) = 16%, οι οποίες καλύπτονται κατά (δ_a) = 6% από την εργασία και κατά (δ_k) = 10% από άλλες πηγές .

4.2 Η λειτουργία του αναδιανεμητικού συστήματος και η σημασία της δημογραφικής γήρανσης_4

	Σήμερα	2050_Σ_1	2050_Σ_3
Λόγος μεταξύ ασφαλισμένων και συνταξιούχων (A/Σ)	1,6	1,2	1,3
Μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_a)	23%	23%	23%
Σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς το μέσο εισόδημα που προέρχεται από την εργασία (όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις) (β_a)	37%	27%	30%
Μερίδιο του εισοδήματος που δεν προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις (φ_k)	11%	14%	12%
Επιπλέον σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων (όπως αυτό προκύπτει από το μερίδιο του εισοδήματος που δεν προέρχεται από την εργασία και πηγαίνει στις συντάξεις) (β_k)	49%	48%	45%
Τελικό σχετικό επίπεδο εισοδήματος των συνταξιούχων ως προς αυτό των εργαζομένων (β)	86%	75%	75%
Δαπάνες ως προς το ΑΕΠ (δ) οι οποίες καλύπτονται κατά (δ_a) από την εργασία και κατά (δ_k) από άλλες πηγές	14,3%, 6,2% 8,1%	16% 5,9% 10,1%	14,6% 5,9% 8,7%
Μεταβολή μέσης σύνταξης (σ)		Σταθερή	Σταθερή
Αύξηση μέσου εισοδήματος που προέρχεται από την εργασία		0,5%	0,5%
Αύξηση ΑΕΠ		0,5%	0,5%
Αύξηση παραγωγικότητας της εργασίας		0,7%	0,7%

4.3 Ερωτήματα, περιορισμοί και κοινωνική αποτελεσματικότητα

4.3.1 Ορισμένα βασικά ερωτήματα

---

1. Στόχοι και περιορισμοί ενός αναδιανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος: βιωσιμότητα ή βιωσιμότητα και κοινωνική αποτελεσματικότητα;
2. Ποιοι είναι οι βασικοί κανόνες λειτουργίας ενός αναδιανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος;
3. Ποιος είναι ο ρόλος των δημογραφικών αλλαγών για τη βιωσιμότητα και την κοινωνική αποτελεσματικότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος;
4. Ποια είναι η επίπτωση των οικονομικών κρίσεων και των περιόδων οικονομικής διεύρυνσης (παραγωγικότητα της εργασίας και απασχόληση);
5. Ποια είναι η σχέση μεταξύ της διάρκειας του εργασιακού βίου και της περιόδου συνταξιοδότησης;
6. Ποιες είναι οι προσαρμογές που επιχειρούνται μέσα σε ένα πλαίσιο έντασης της δημογραφικής γήρανσης και ύπαρξης οικονομικής στενότητας;
7. Πώς οι προσαρμογές αυτές επηρεάζουν τη βιωσιμότητα και την κοινωνική αποτελεσματικότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος;

4.3.2 Περιορισμοί ενός αναδιανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος_1

Περιορισμός 1 - Οικονομική ισορροπία – βιωσιμότητα του συστήματος

- Τα τελευταία χρόνια, η βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος συνάδει με τον περιορισμό για ένα ποσοστό των συνταξιοδοτικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ το οποίο δεν πρέπει να ξεπερνάει το 16,2%.
- Γενικότερα, το μερίδιο του συνολικού πλούτου που πηγαίνει στις συντάξεις πρέπει να κινείται γύρω από το επίπεδο του 14%.

4.3.2 Περιορισμοί ενός αναδιανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος_1

Περιορισμός 2 – Ισότητα μεταξύ των γενεών

- Σε ότι αφορά στον περιορισμό αναφορικά με την ισότητα των γενεών, ο περιορισμός αυτός συνήθως αναφέρεται σε *τέσσερις* διαστάσεις.
- Οι δύο πρώτες αφορούν στους ασφαλισμένους, και ειδικότερα στην καταβολή των εισφορών-κρατήσεων ή απλά στο πόσα χρήματα καταβάλει ένας ασφαλισμένος για την συνταξιοδότηση, και συναρτώνται με:
  - τα ποσοστά εισφορών-κρατήσεων
  - τη διάρκεια του ενεργού βίου που καθορίζει τη χρονική διάρκεια καταβολής εισφορών.
- Οι άλλες δύο διαστάσεις σχετίζονται με τους ασφαλισμένους όταν γίνουν συνταξιούχοι και αφορούν στο πόσα χρήματα θα πάρει κάποιος συνταξιούχος σε σχέση με αυτά που είχε καταβάλει όταν ήταν εργαζόμενος και συναρτώνται με:
  - το ποσοστό αναπλήρωσης (δηλαδή το μερίδιο του εισοδήματος της εργασίας που αναπληρώνεται μέσω της σύνταξης)
  - τη χρονική διάρκεια της συνταξιοδότησης

4.3.2 Στόχος – Κοινωνική αποτελεσματικότητα

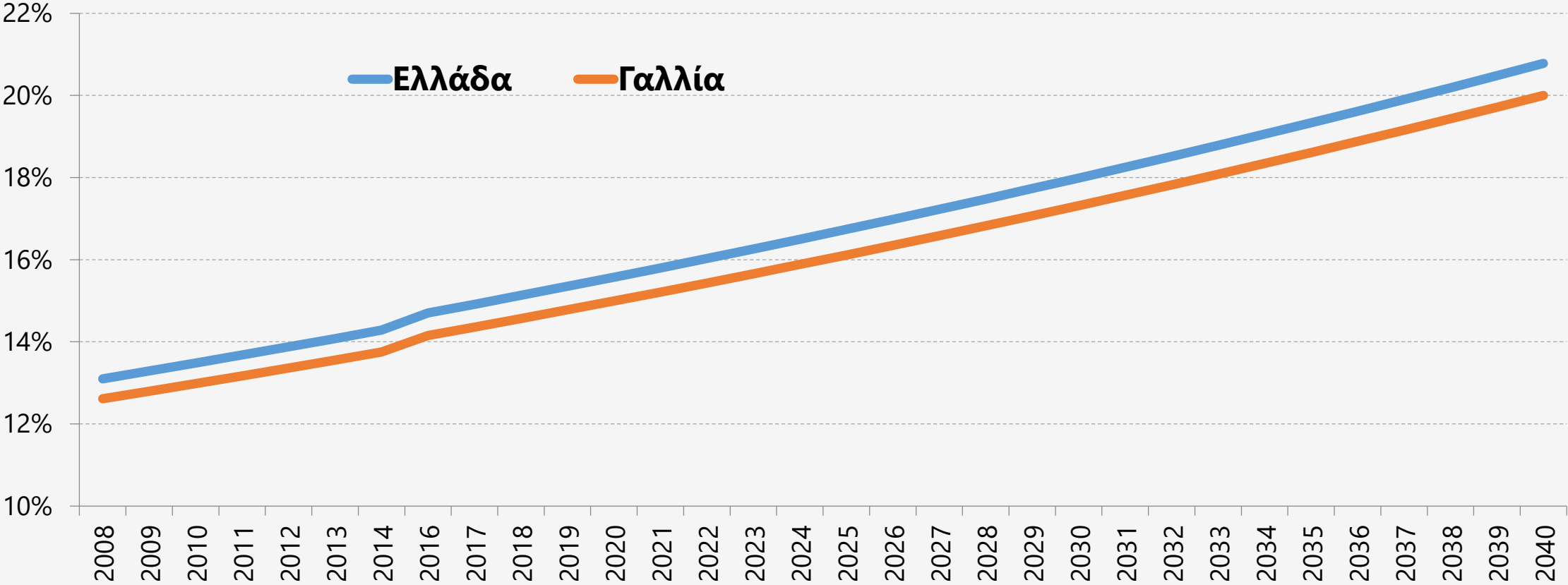

Σχετικά με την κοινωνική αποτελεσματικότητα, δηλαδή το βασικό στόχο ύπαρξης ενός συνταξιοδοτικού συστήματος, υπάρχει η ανάγκη για έναν περαιτέρω ποιοτικό αλλά και ποσοτικό προσδιορισμό αυτού του στόχου, αφού το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων συχνά αποτυπώνεται με διαφορετικούς όρους, όπως:

- το ύψος της σύνταξης (απόλυτο μέγεθος)
- τη σύνταξη ενός συνταξιούχου συγκριτικά με το εισόδημα που είχε από την εργασία του όταν ήταν εργαζόμενος (σχετικό μέγεθος)
- τη μέση σύνταξη ως προς το μέσο εισόδημα ενός σημερινού εργαζόμενου όπως αυτό προκύπτει από την οικονομική δραστηριότητα (σχετικό μέγεθος)
- την μέση καθαρή σύνταξη προς το μέσο καθαρό εισόδημα ενός σημερινού εργαζόμενου όπως αυτό προκύπτει από την οικονομική δραστηριότητα (σχετικό μέγεθος)
- το σχετικό επίπεδο διαβίωσης των συνταξιούχων προς το μέσο επίπεδο διαβίωσης του συνολικού πληθυσμού (σχετικό μέγεθος)

4.4 Οι προοπτικές εξέλιξης χωρίς αλλαγές

Συνταξιοδοτική δαπάνη (ως % του ΑΕΠ) στην Ελλάδα και Γαλλία (χωρίς την οικονομική κρίση, χωρίς αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο και με σταθερό σχετικό βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων)

4.5 Οι προσαρμογές του συστήματος

4.5.1 Προσαρμογές 1 και 2

Προσαρμογή 1 - Συρρίκνωση του σχετικού επιπέδου διαβίωσης των συνταξιούχων το οποίο επιτυγχάνεται με προσαρμογές που συνήθως αφορούν:

- Στον καθορισμό της σύνταξης τη στιγμή της συνταξιοδότησης (συρρίκνωση των ποσοστών αναπλήρωσης, αλλαγή στον τρόπο προσδιορισμού του συντάξιμου μισθού κλ.π.).
- Στην εξέλιξη του ύψους της σύνταξης μετά τη συνταξιοδότηση (προσαρμογή στον τιμάριθμο και όχι στο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης ή στην αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας).
- Στη μείωση των συντάξεων σε περιόδους οικονομικής κρίσης

Προσαρμογή 2 – Συγκράτηση της αύξησης του λόγου συνταξιούχων και ασφαλισμένων μέσω μεταρρυθμίσεων που αφορούν στην αύξηση της ηλικίας συνταξιοδότησης και η οποία επιτυγχάνεται με προσαρμογές που συνήθως αφορούν:

- Στη σύνδεση της ηλικίας συνταξιοδότησης με το προσδόκιμο επιβίωσης
- Στην αύξηση των ετών εργασίας για δικαίωμα σε πλήρη σύνταξη

4.5 Οι προσαρμογές του συστήματος

4.5.2 Προσαρμογή 3

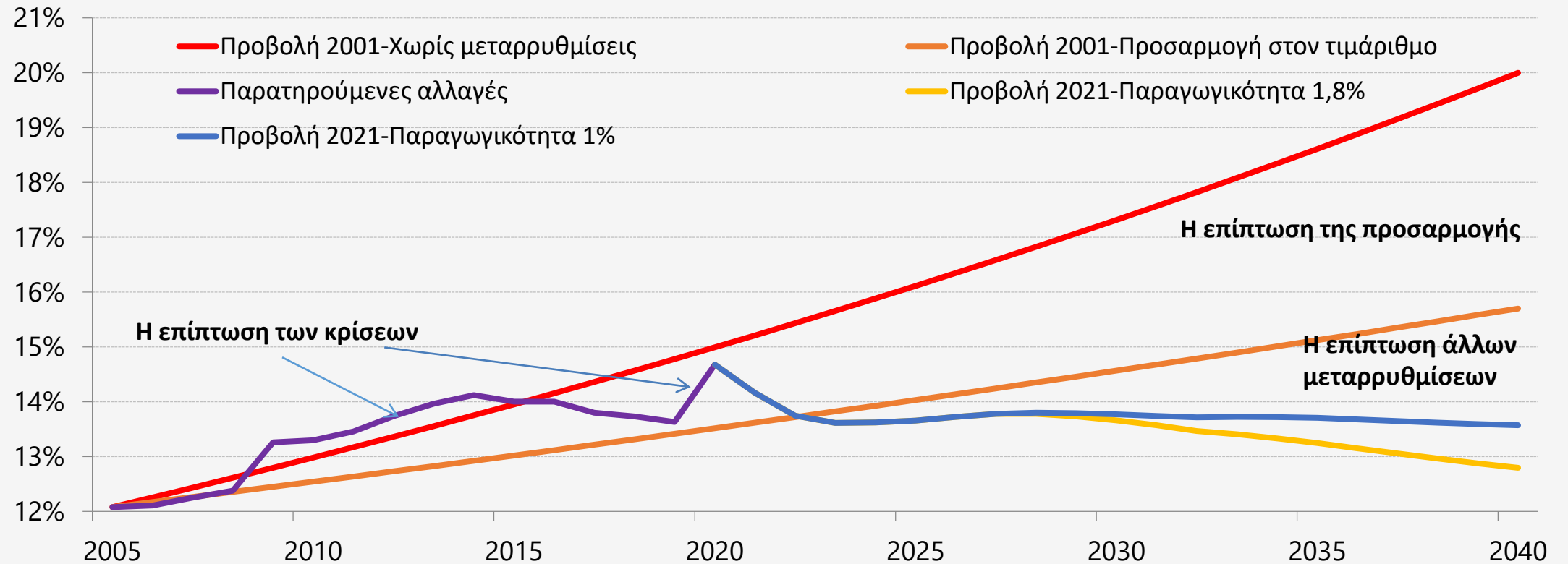
Προσαρμογή 3 – Εισαγωγή στοιχείων κεφαλαιοποίησης στο αναδιανεμητικό σύστημα (ή ακόμη και αλλαγή του διανεμητικού σε κεφαλαιοποιητικό) η οποία στοχεύει στη συρρίκνωση του βαθμού έκθεσης του συνταξιοδοτικού στον δημογραφικό «κίνδυνο» με βάση την καθιέρωση σύνταξης η οποία αποτελείται από 3 μέρη:

- την εθνική σύνταξη που χρηματοδοτείται από τον προϋπολογισμό και εκτίθεται σε δημοσιονομικό κίνδυνο
- την ανταποδοτική σύνταξη η οποία εκτίθεται σε δημοσιονομικό κίνδυνο
- την κεφαλαιοποιητική σύνταξη η οποία εκτίθεται στον κίνδυνο των αγορών

4.6 Προσαρμογές και συγκράτηση των συνταξιοδοτικών δαπανών του συστήματος

4.6.1 Η περίπτωση της Γαλλίας

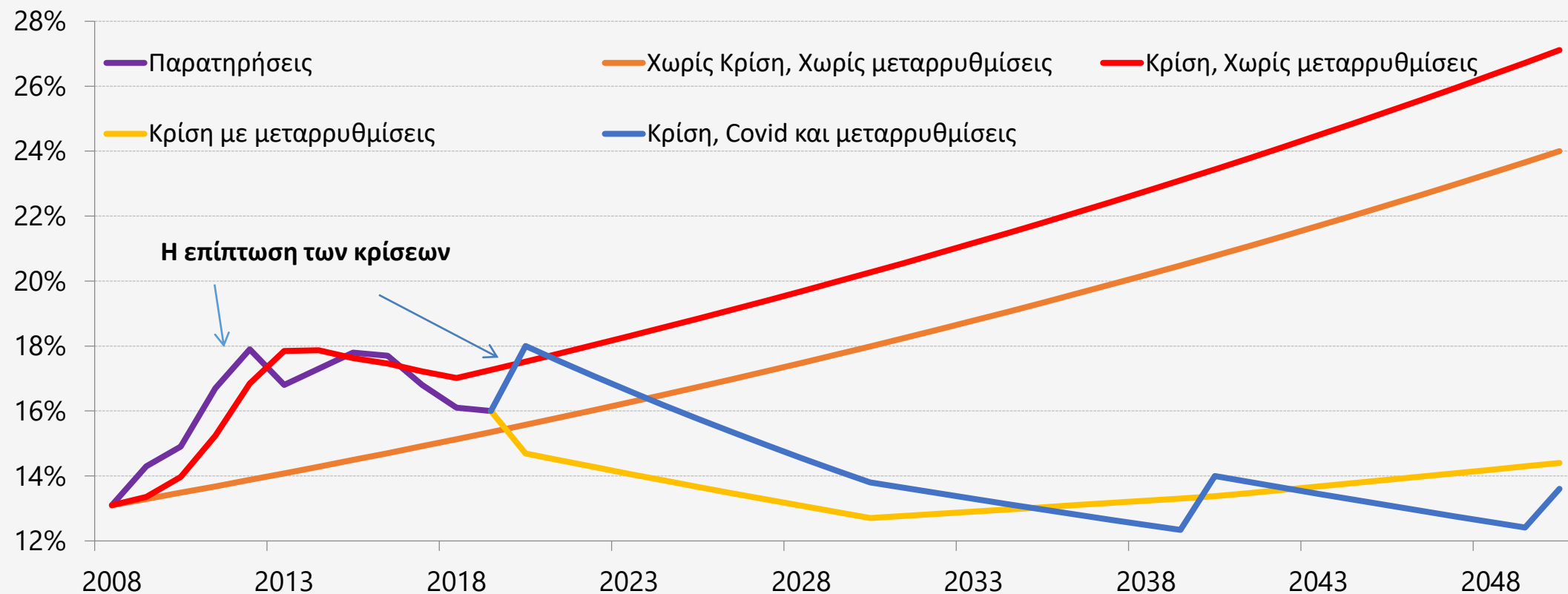
Συνταξιοδοτική δαπάνη (ως % του ΑΕΠ) στη Γαλλία

Source: COR 2001, 2021 and Blanchet 2020

4.6.2 Η περίπτωση της Ελλάδας

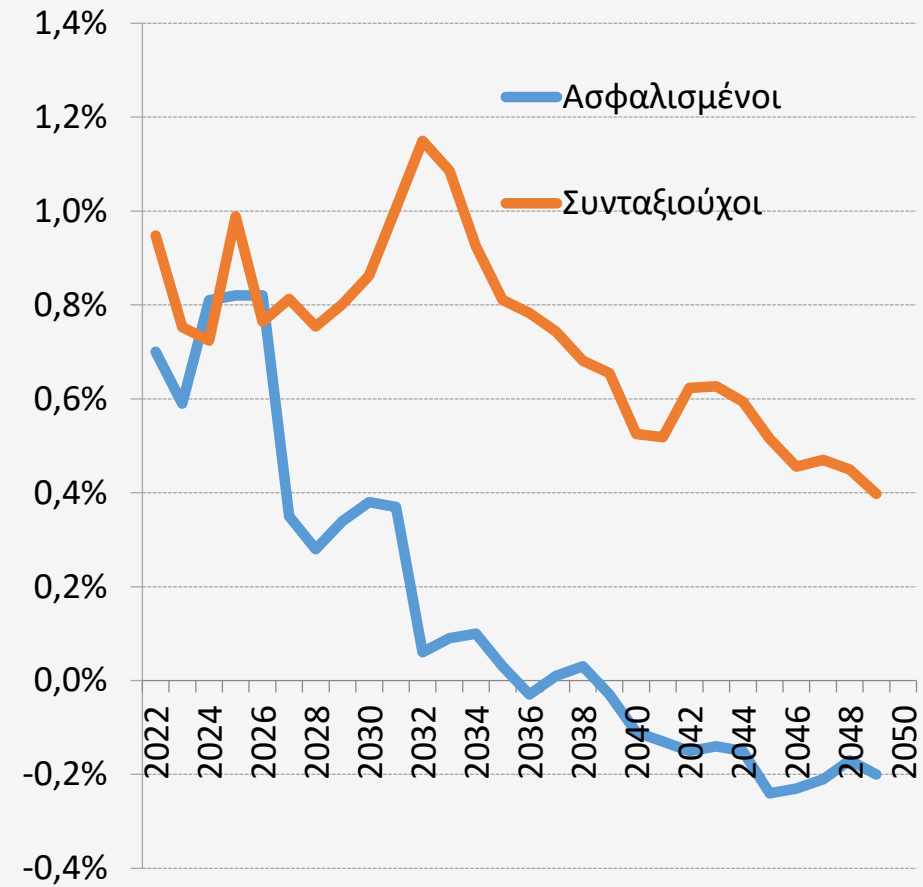
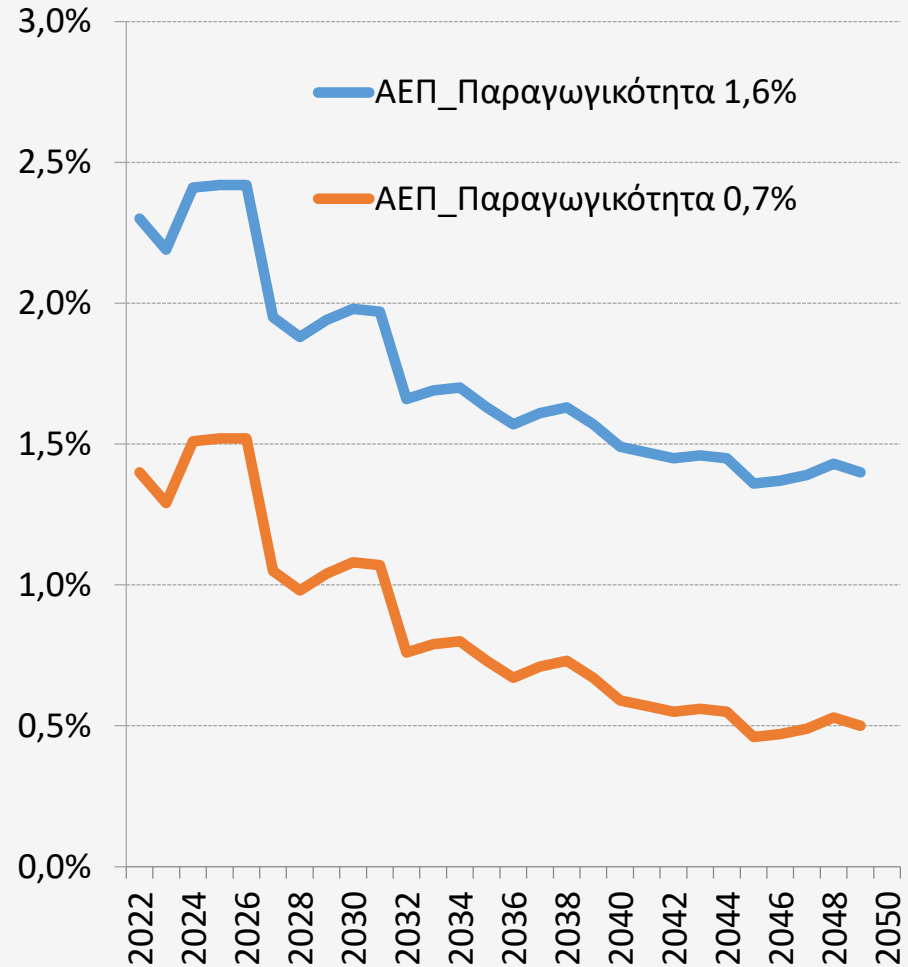
Συνταξιοδοτική δαπάνη (ως % του ΑΕΠ) στην Ελλάδα

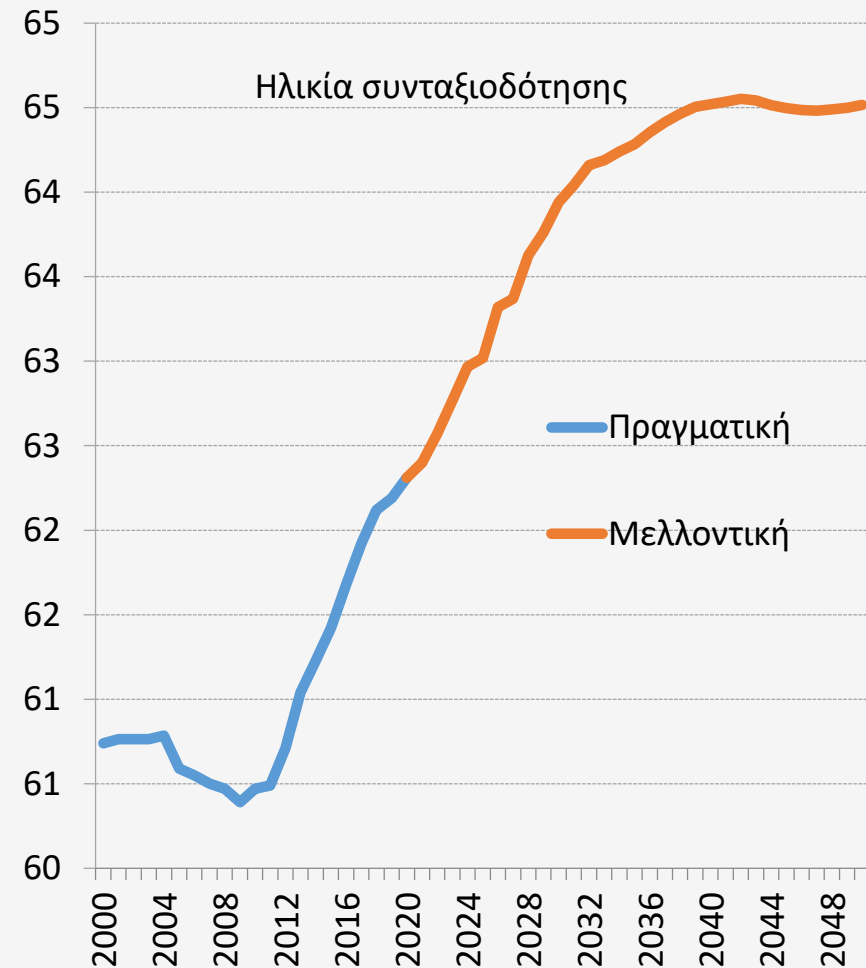
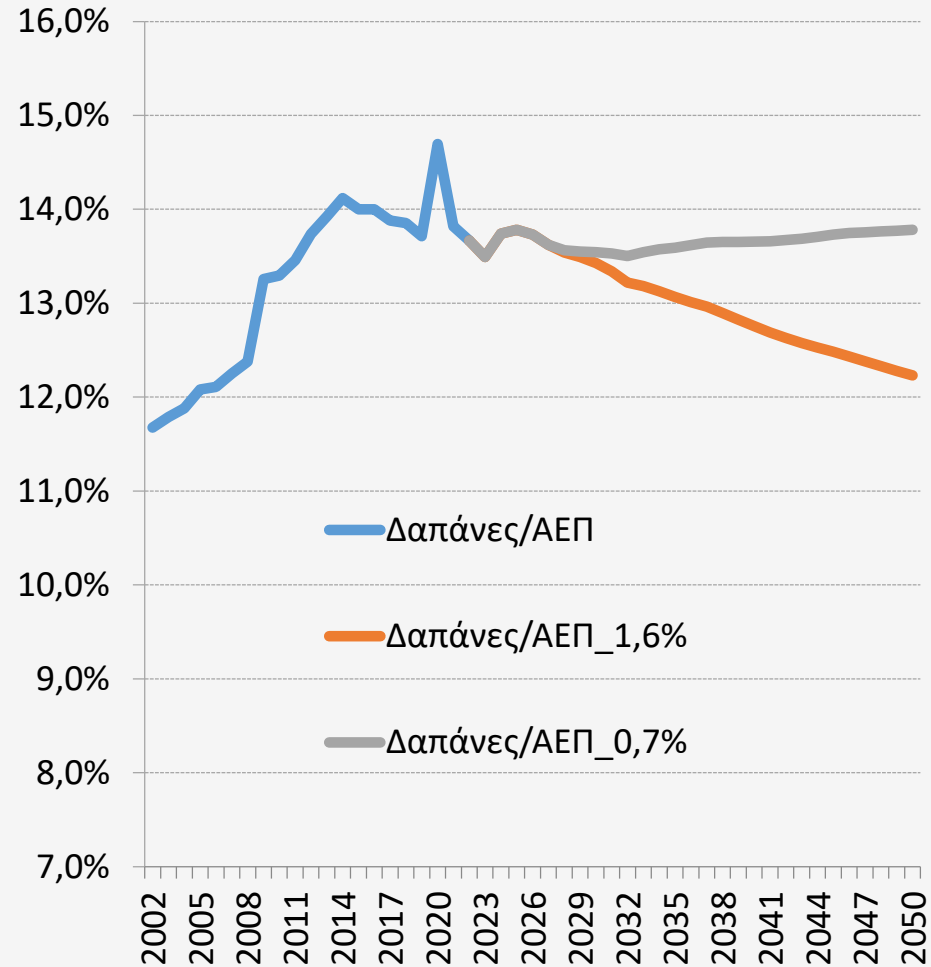
Source: COR 2001, 2021 and Blanchet 2020

4.7 Μελέτη περίπτωσης: Η βιωσιμότητα του γαλλικού αναδιανεμητικού συνταξιοδοτικού συστήματος

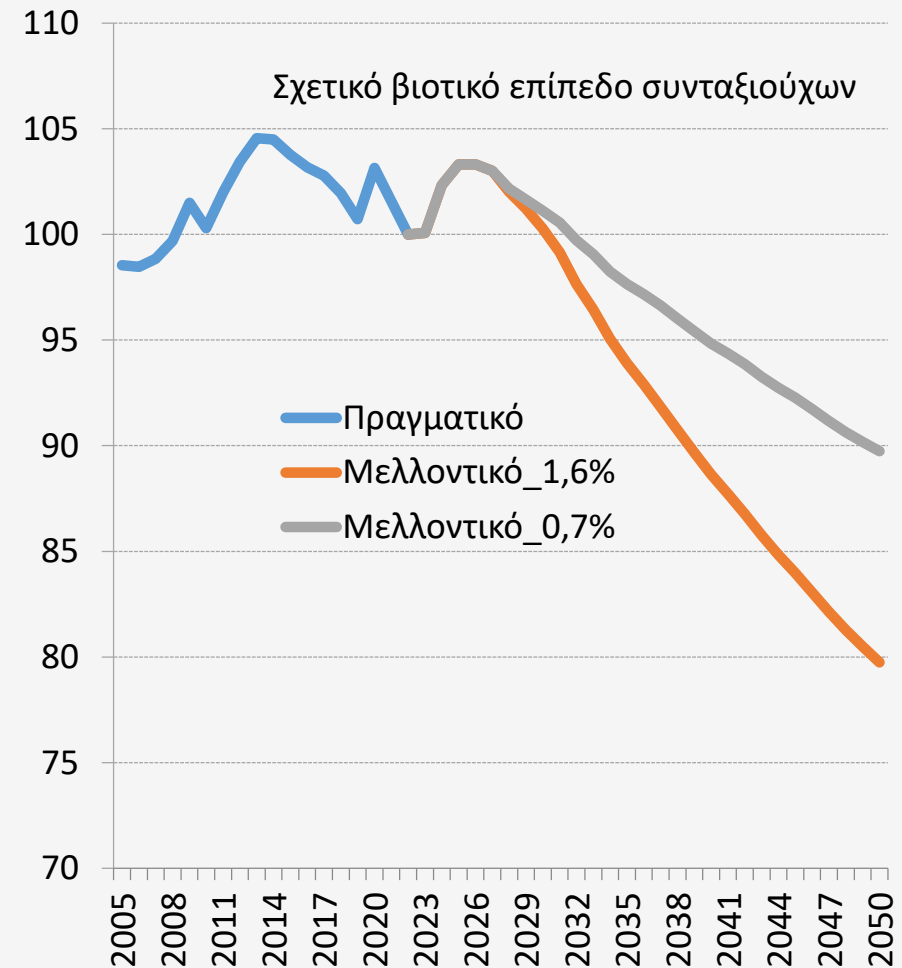
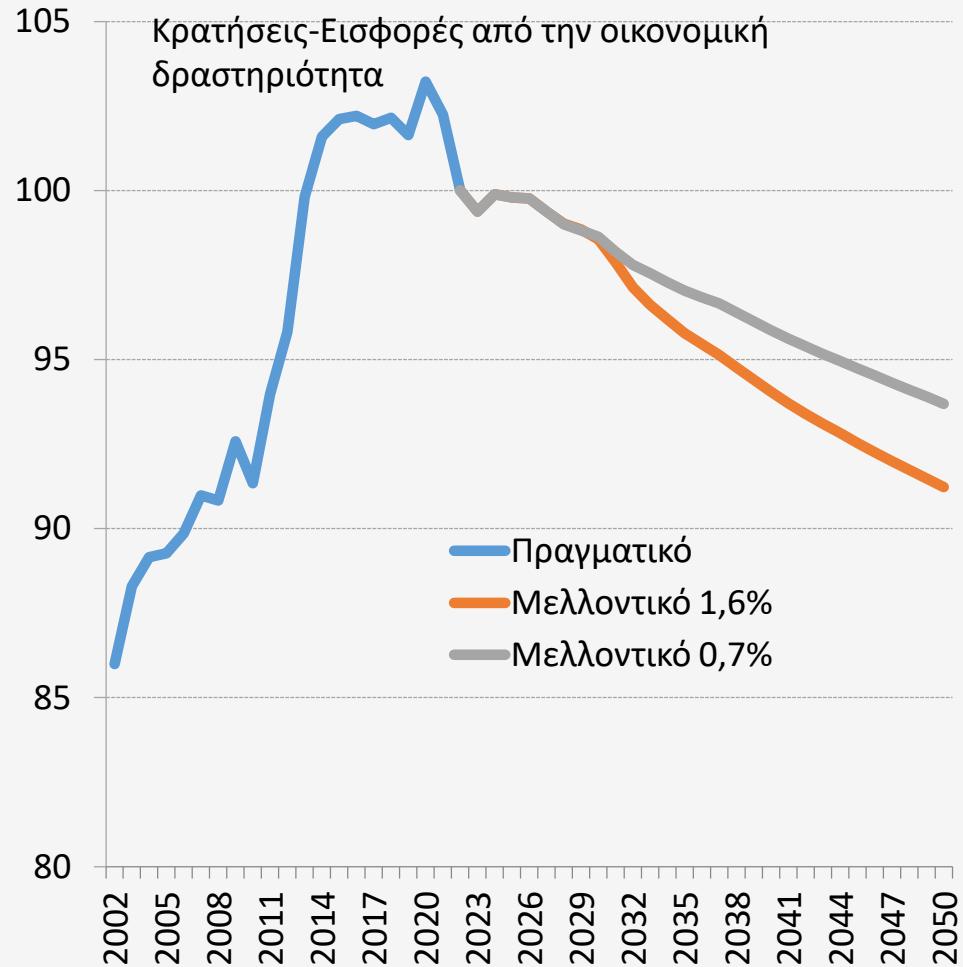
4.7.1 Προσαρμογές και αποτελέσματα_1

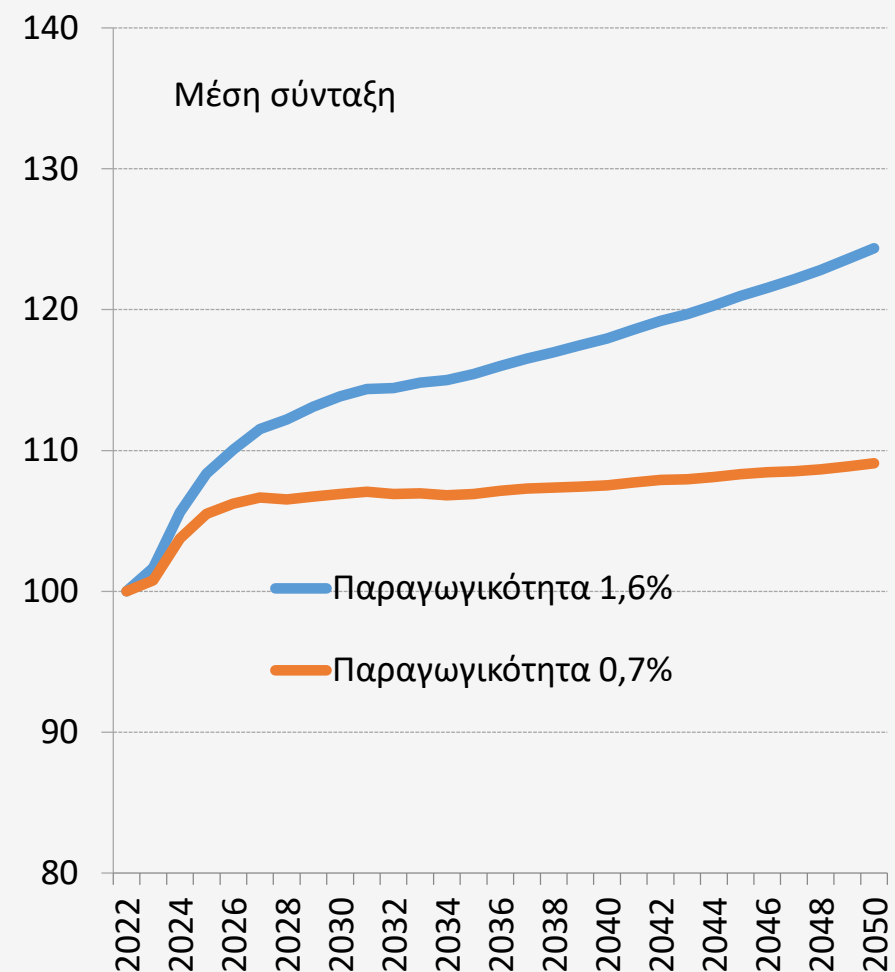
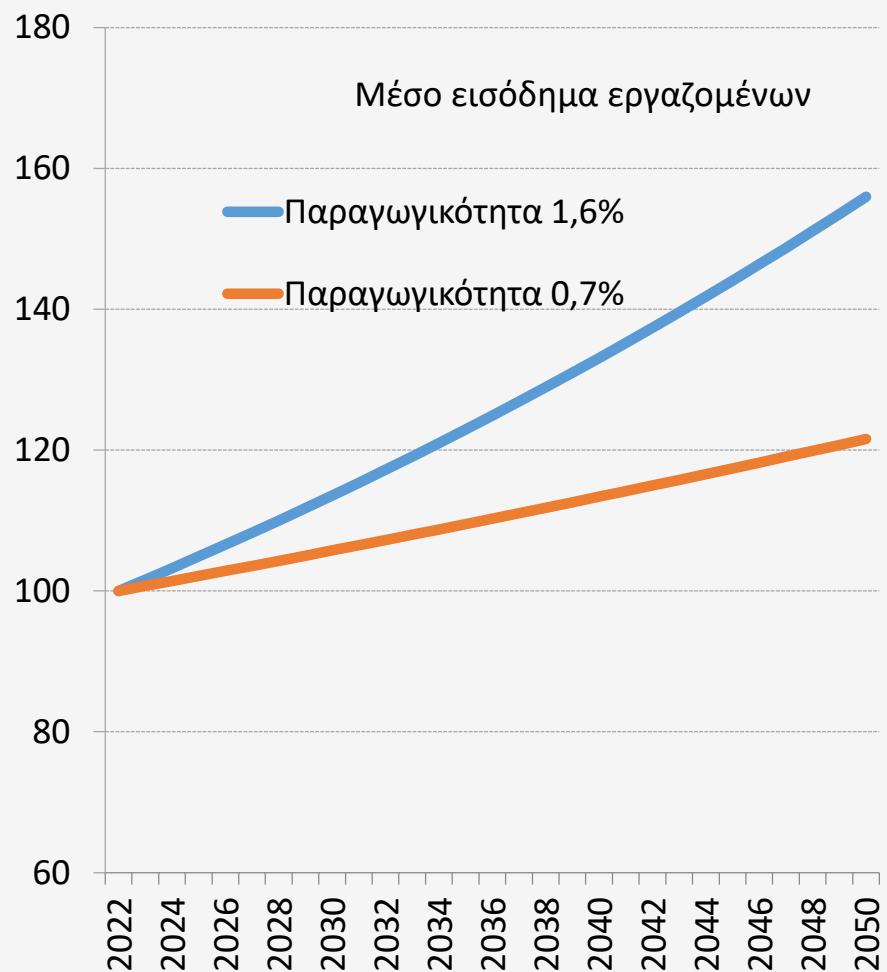
4.7.1 Προσαρμογές και αποτελέσματα_2

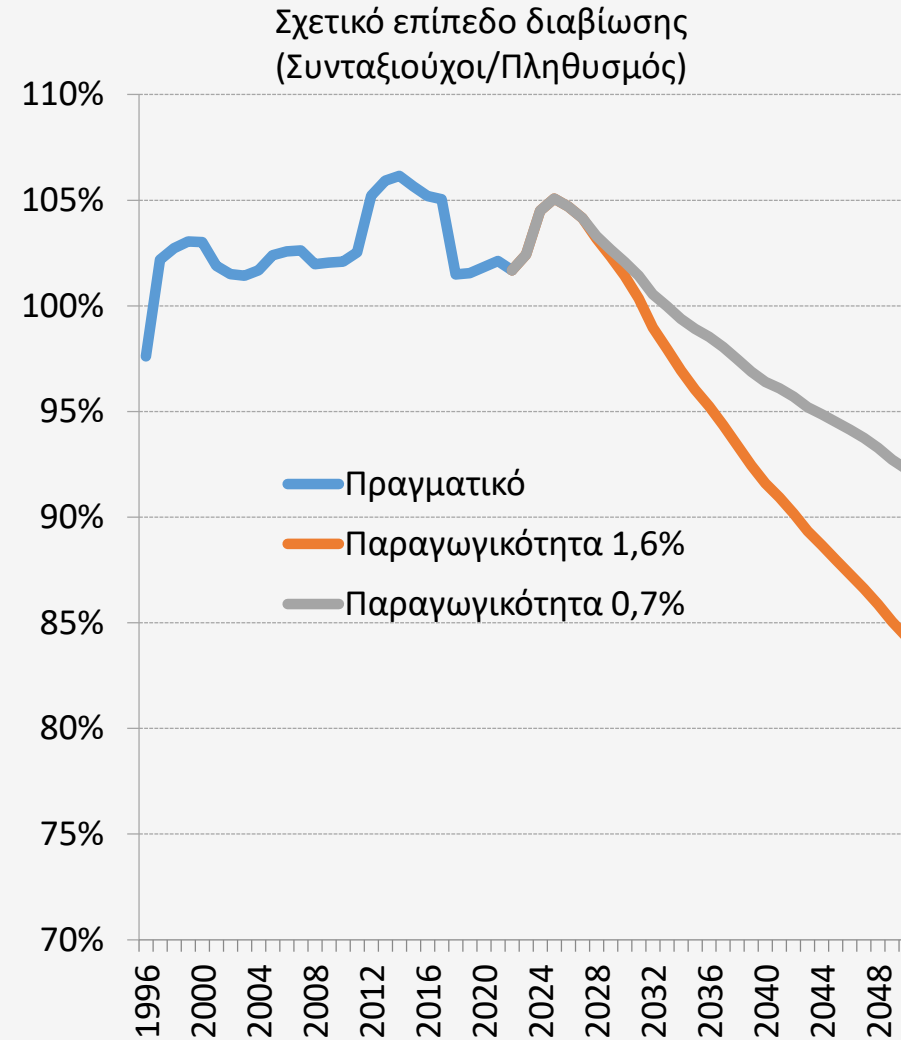
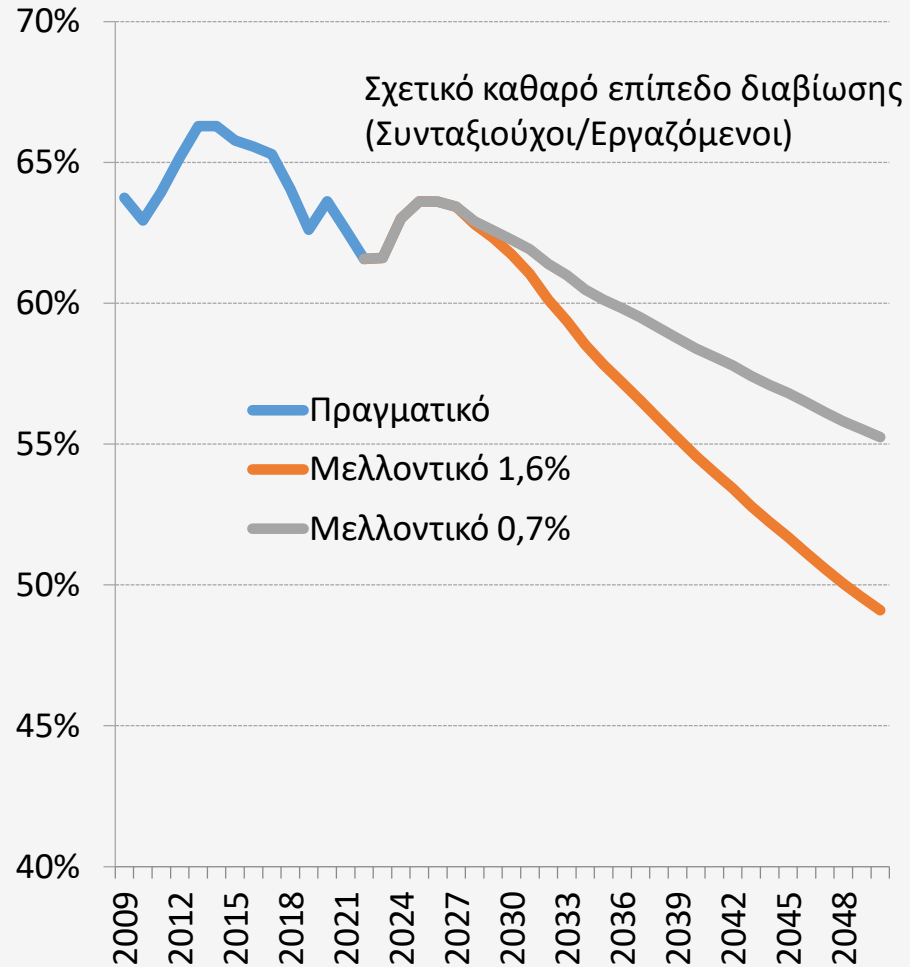
4.7.1 Προσαρμογές και αποτελέσματα_3

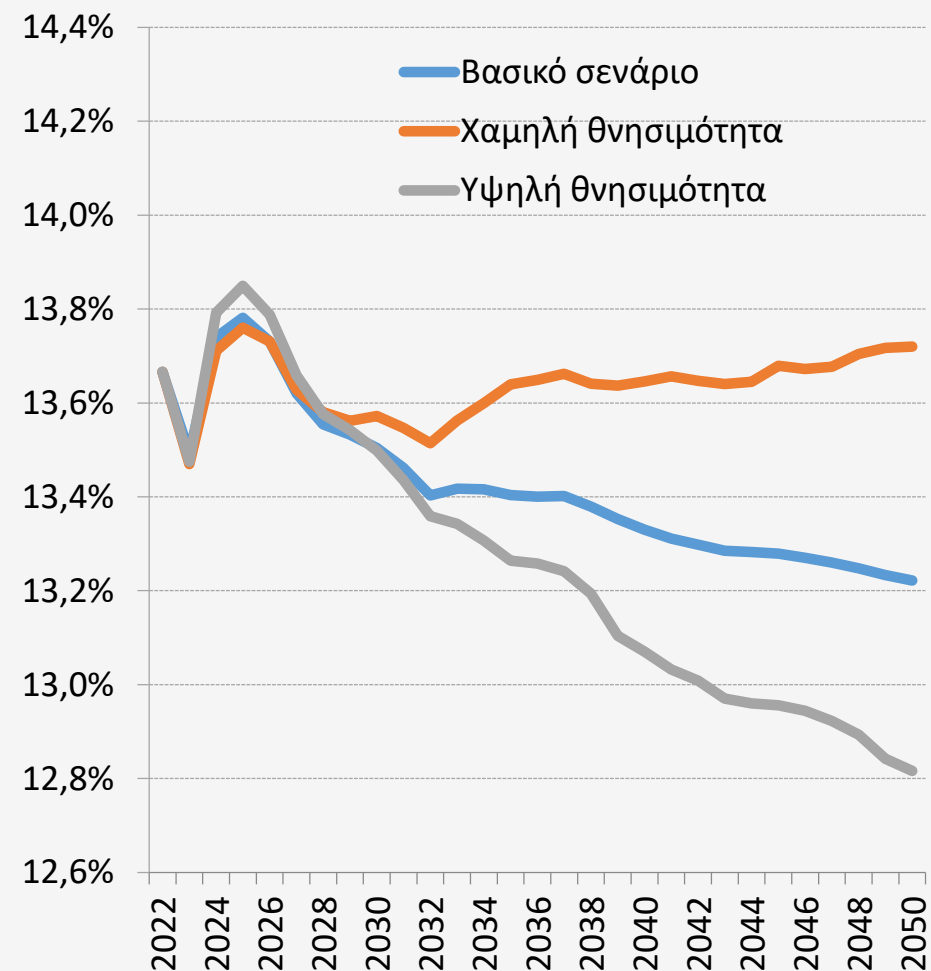
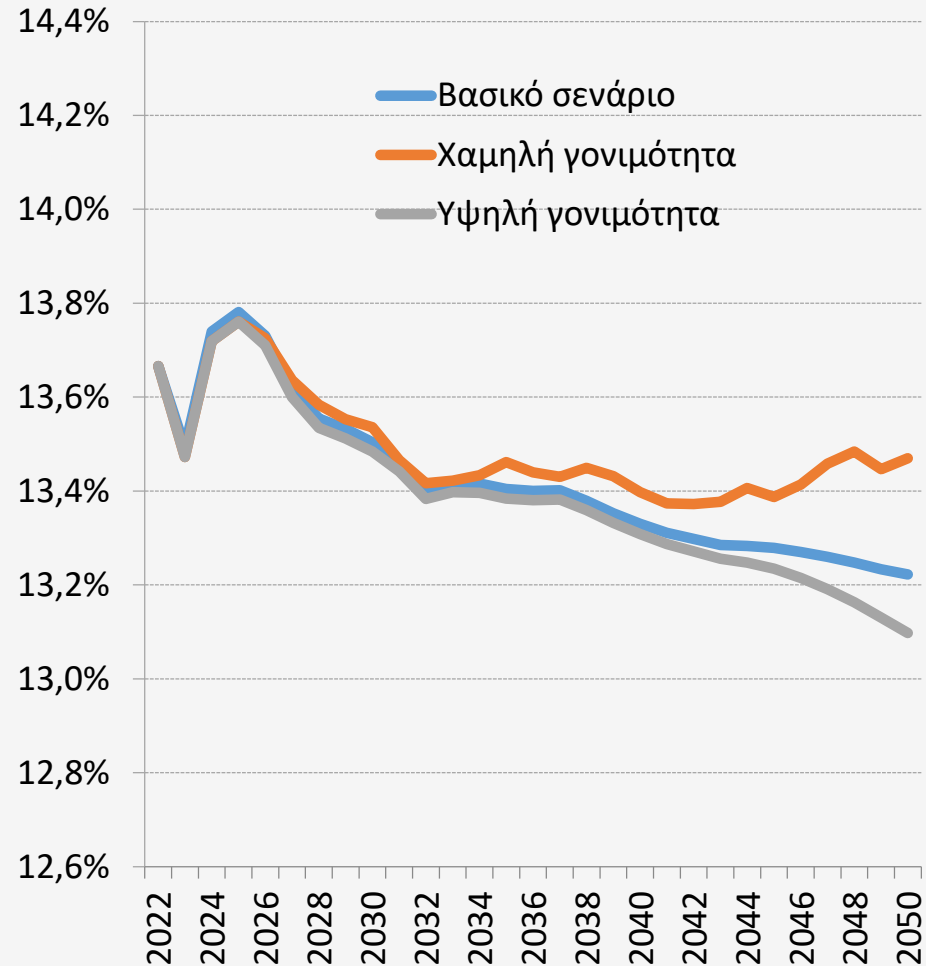
4.7.1 Προσαρμογές και αποτελέσματα_4

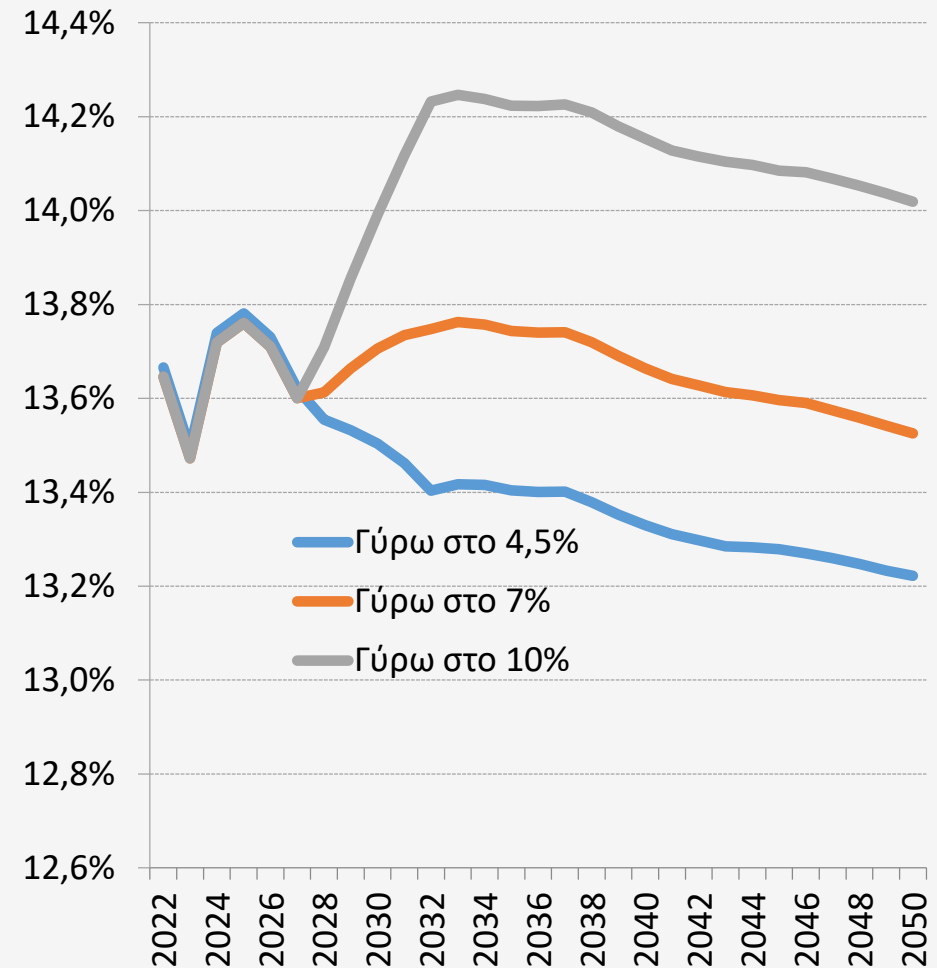
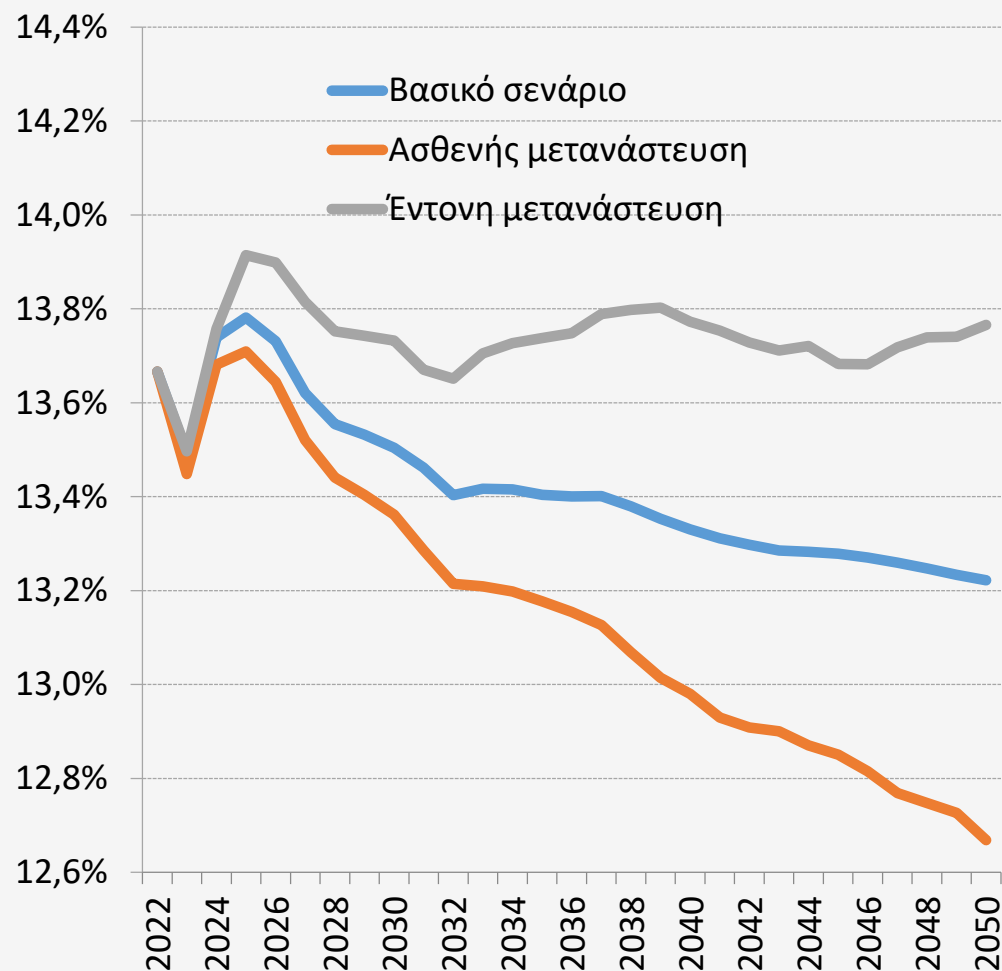
4.6.1 Προσαρμογές και αποτελέσματα_5

4.7.2 Η «ευαισθησία» των αποτελεσμάτων στη δημογραφική αβεβαιότητα και την ανεργία Γονιμότητα και Θνησιμότητα – (Δαπάνες/ΑΕΠ με αύξηση παραγωγικότητας 1%)

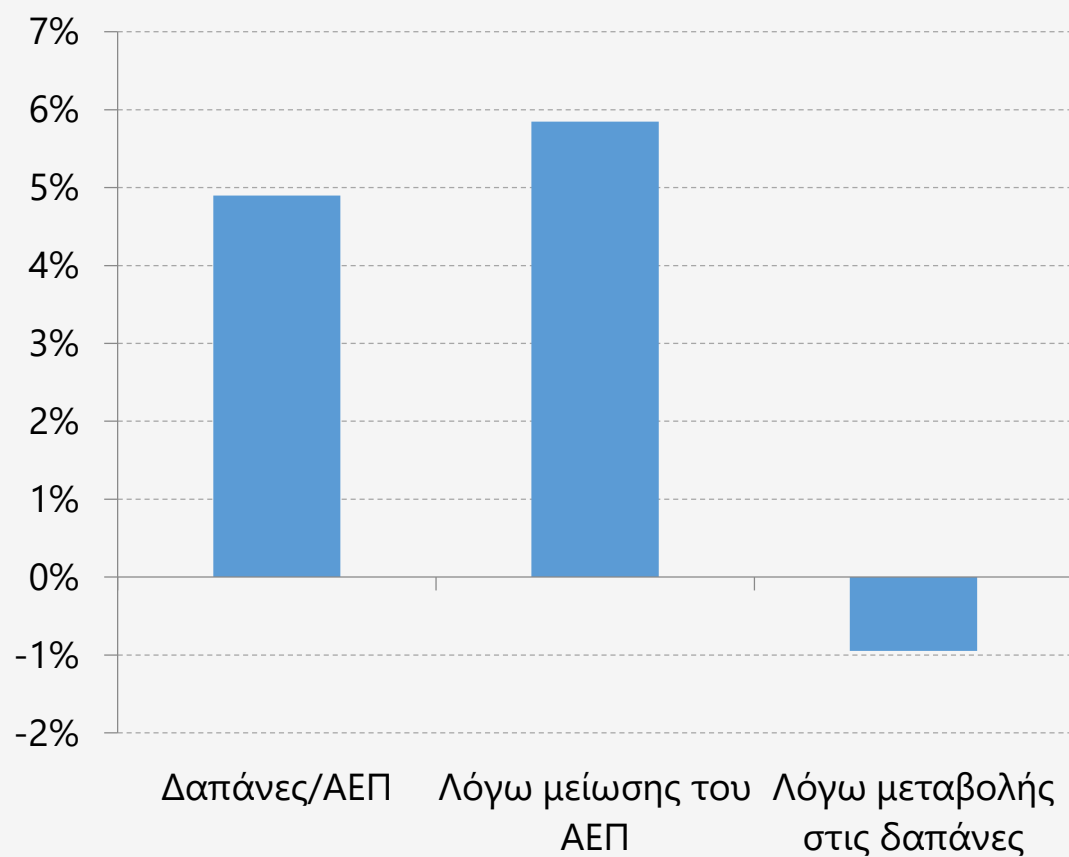

4.7.2 Η «ευαισθησία» των αποτελεσμάτων στη δημογραφική αβεβαιότητα και την ανεργία Μετανάστευση και Ανεργία – (Δαπάνες/ΑΕΠ με αύξηση παραγωγικότητας 1%)

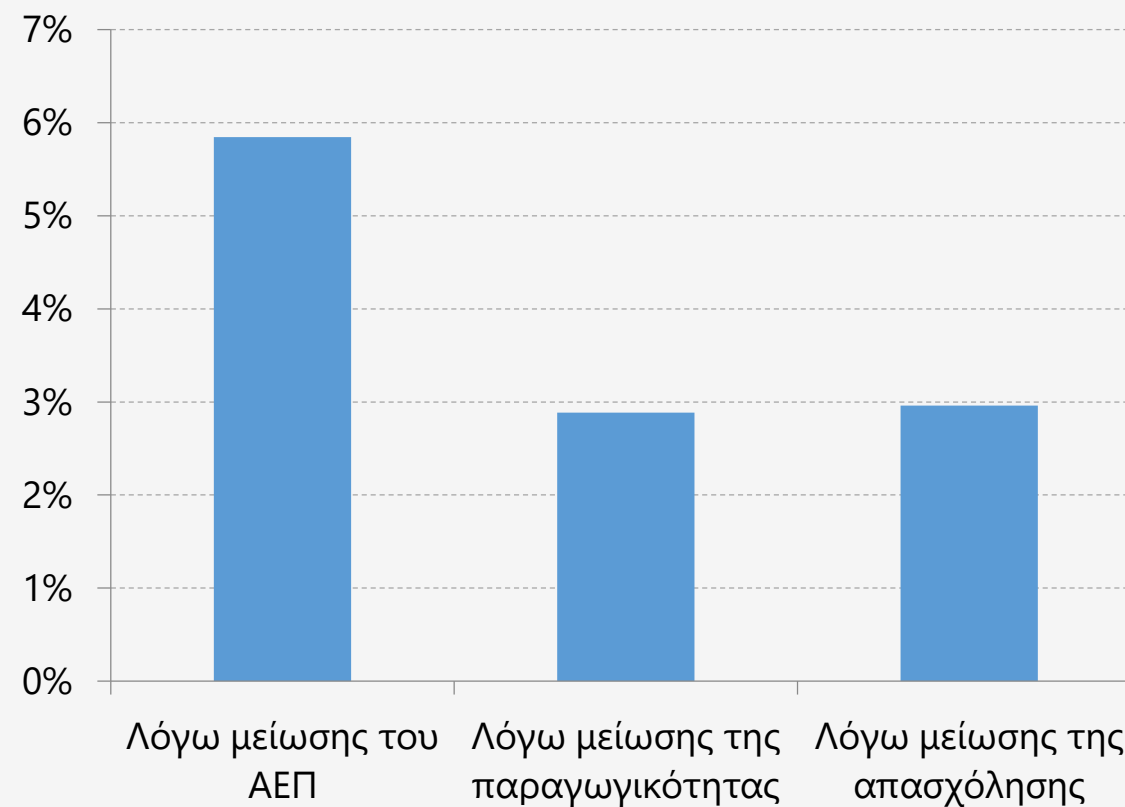

4.8 Οικονομική κρίση και συνταξιοδοτική δαπάνη: Η περίπτωση της Ελλάδας (2008-2020)_1

Δαπάνες/ΑΕΠ, Δαπάνες, ΑΕΠ

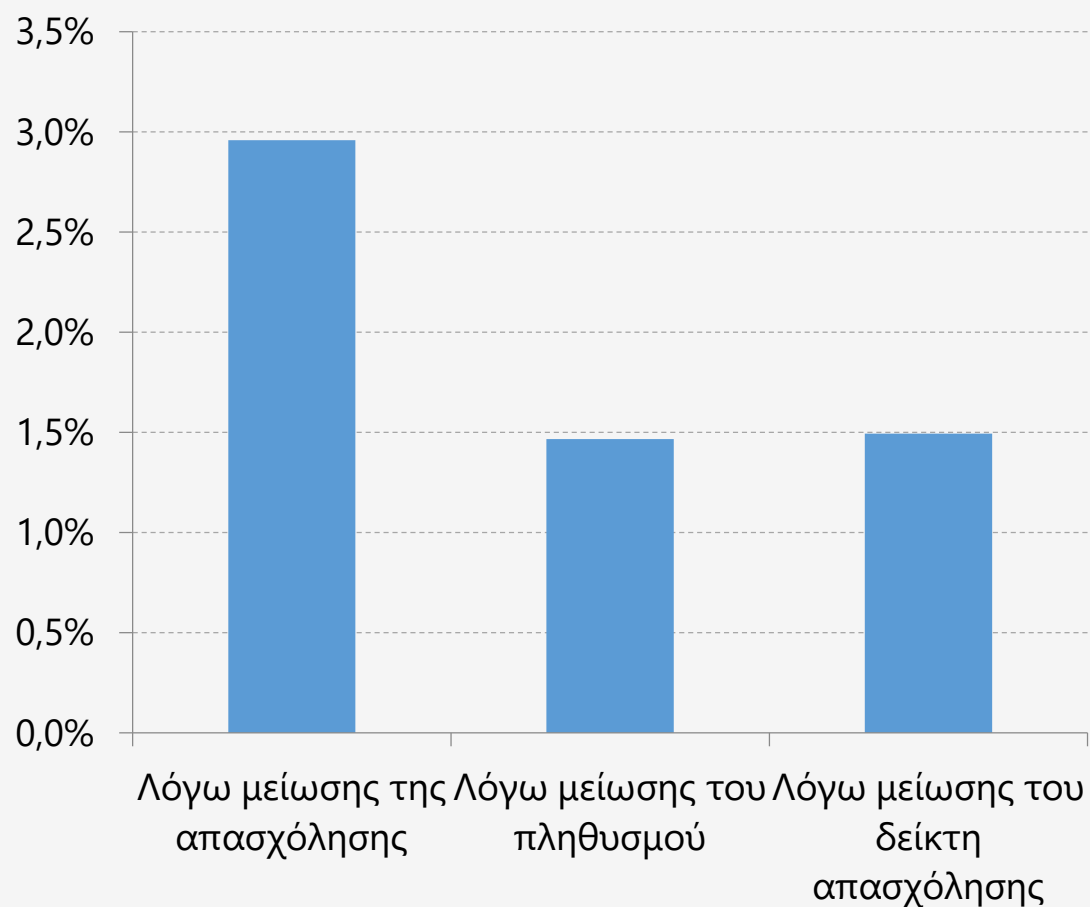

ΑΕΠ, Παραγωγικότητα, Απασχόληση

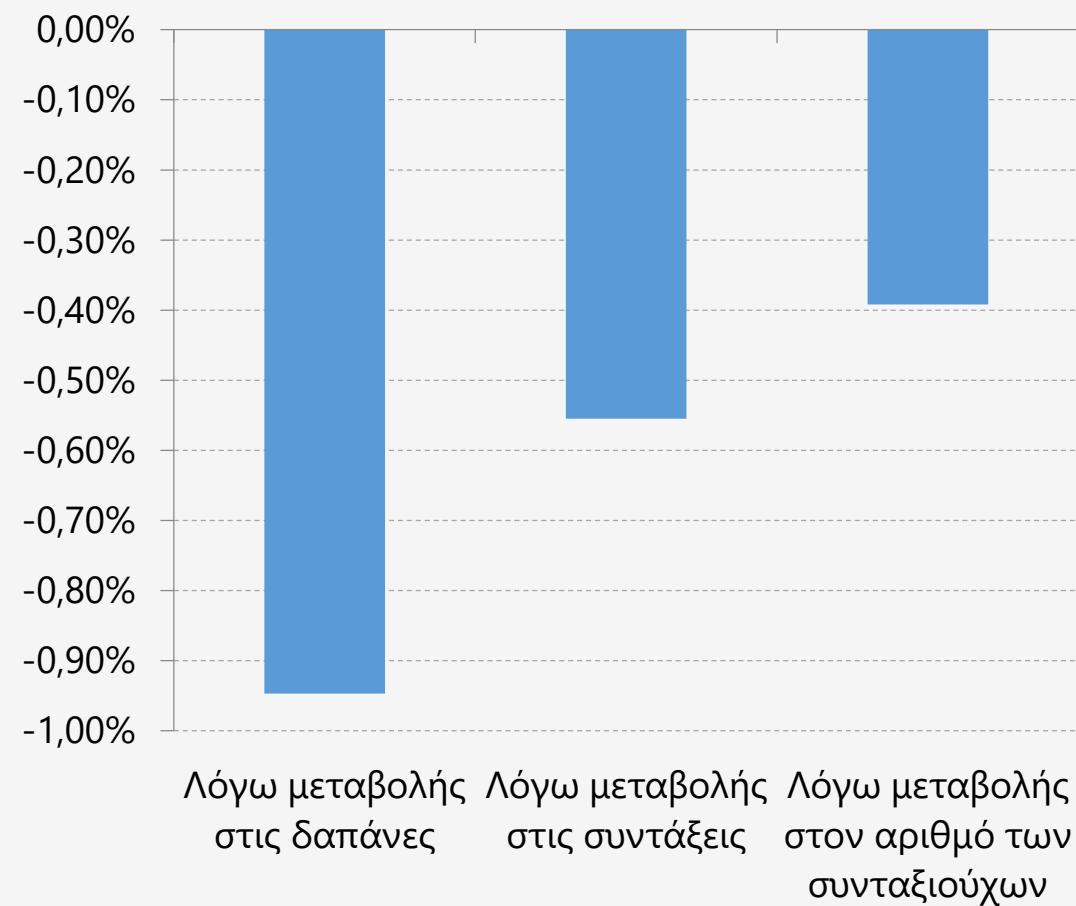

4.8 Οικονομική κρίση και συνταξιοδοτική δαπάνη: Η περίπτωση της Ελλάδας (2008-2020)_2

Απασχόληση, Πληθυσμός, Δείκτης Απασχόλησης

Δαπάνες, Συντάξεις, Αριθμός Συνταξιούχων

4.8 Οικονομική κρίση και συνταξιοδοτική δαπάνη: Η περίπτωση της Ελλάδας (2008-2020)_3

